

Kedves Lúcia! Gratias! 164628-1199/91

Engedje meg, hogy születésnapja alkalmával
öröme hálámat is jókívánságaimat fejezzem ki.
Hálámat azért az állandó gondoskodásért, amellyel
Lutács elvtárs fejlődésemet elősegítette. Elindart, amit
eddig elértem s ezután fogor, legfőképpen Lutács
kötőműve. Köszönhetem. Tudom, még nagyon távol
vagyok attól, hogy bizalmát munkámmal érdemel-
jem, de azon leszek, hogy képességeim szerint min-
dig becsülettel megálljam helyemet. Szerelő segítsé-
gért hadd mondjak ezúton öszi Köszönetet.

[illegible]

1952, Apr. 13

Évvel kezdettel
Mészáros István

Kedves Lúcia kislány!

Írj nekem vissza, nagyon
jól érzem magam. Te-
pantalként, nagyon
szeretlek és kedvelem itt
mindenütt Lúcia elcsúszott
Nem hallatára mint egy
várakozó, minden nagy
szívtel. Itt nagyon örülök, mert
egy ilyen nagy szívtel fogok
Andri kislány, mert egy
nagy szívtel bízhatok.
Hamarosan újra meg
jössz. Azt mondják itt, hogy
szeptemberben a férfi egy-
etemes, filozófia, halál be-
lülre iratkozom. De mit is
örömmel, hogy ez az utolsó

LUTHERISCHER
TAG
BERLIN
4-9. AUGUST 1952

Lúcia György
egyet. professor

Budapest. (Ungarn)
Belgrad várpárt 2

photochemie Berlin N 113, Lizenz Nr. 472
Schöneberg
Feldgasse 10

Berlin
Haus der Weltjugend

Kedves Lúcia Sztáin !
 Weimari érzésem is
 uagyon jó helyen kapta
 lárt, ahol nyugodtan
 tudok dolgozni. Még
 hét szorgalmas nyelvtan-
 ulás után szeretnék
 hozzáfogni Goethe-Schiller
 fétőlátással megismerésé-
 nek. Remélem Lúcia elo-
 társak is jól töltik a nyá-
 ri hónapokat.

Szücs, idvözléssel: *Stephan*
 Absender: *Stephan*

Weimar, Humboldtstrasse 36
 III / 10 20 Z. 11. 50 51
 Goethe-Schiller-Archiv Arbeitsseminar.

MTA FIL. INT.
 Lukács Arch.

Lúcia György
 és felesége

Ungarn.
 Dobogóvár.

Napsugár felelő
 1952 aug. 18.

Weimar,
Goethes Gartenhaus.

Übermüthig sieht's nicht aus,
Dieses stille Gartenhaus.
Allen, die darin verkehrt
Ward ein guter Muth bescheert!
Goethe 1828

Jena, den 25. 9. 52

Speciál felj
indóghat a Hegy
váróaból

Udvarost
Kleinai, Humboldtstr.
36.

Hermann Paris, Kunstverlag, Jena-Universitätsstadt

1826

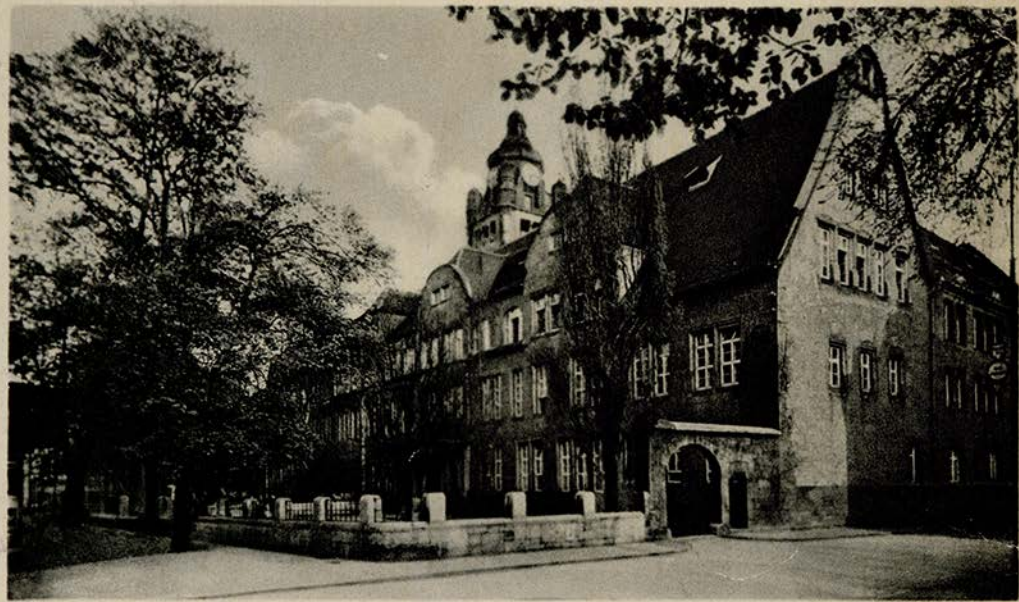
MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Lukács György
i. jelenleg

Ungarn
Budapest. VI. k.
Belgrád várpart. 2

ZM 155 - 30 - 652 3

Jena: Universität

Kedves Lúcia elvtárs.

1952 október 28.

Kedd.

Lay 129-1199/3

Legutóbbi levelem óta jó idő eltelt és mindig halogattam a levélírást. Ezt nem azért tettem, mintha elfeledkedtem volna Masteremről, hanem mert szerettem volna valami eredményről beszámolni. S az eddig végzettedet mindig levélben éreztél. Mindenképp szeretném megköszönni, hogy Lúcia elvtárs elintézte felévi bennmaradásomat. Én csak azt ígérhetem meg, hogy nem leszek hiábavaló, igyekszem minden időt felhasználni, hogy kintenzés német nyelvtudással jöhessek haza.

Közelbelül másfél hónapja rendszeresen látogatok az egyetem filozófiai és irodalomtörténeti előadásait. Először jóformán semmit sem értettem belőlük, ma ott tartok, hogy a filozófiai előadások megértése semmi nehézséget nem okoz. Sajnos nem így az irodalomtörténetiek, részben mert az anyag szinte teljesen ismeretlen, másrészt mert a gyorsan olvasott irodalmi idézetek jóval nagyobb görincozt igényelnek. Felém végig szeretném elérni, hogy az irodalomtörténeti előadásokat is megértsem, s a szemináriumokat végig figyelmemmel tudjam követni. A német orszon legérdekesebb lenne a Faust szeminárium, ha nem a harmadik és huszadik század burzsoázis irodalomtörténetét, Faust értelmezését ismertetik, hanem magát a művet próbálnak elemezni. Így azonban eddig a "legnehezebb" problémák voltak, hogy Burger Faust-tanulmányában idézett Eckermann megemlékezésére higgányan írta Goethe "titanizmusról" és "démonról" való véleményéről, vagy Goethe-nak magának, aki a *Bichtung und Wahrheit* egyik felmondásában közvetlenül nyilatkozik róla. (A magam felületese véleménye, hogy Eckermannnak egyáltalán sem lehet hiány, mert — in Wilhelm Bode könyvében olvastam — Goethe entétilai felfogásáról olyannyira is, amennyire egy német középkori skolasztikumáról is beszámoltak valudnak.) Mindenféle Faust értékelésről volt és lesz — referátum, csak éppen Lúcia elvtárséról nem. Indokolás pedig a következő: mi a Lúcia értelmezés alapján állunk. De enélkül még kisebb szeretnék egy pár szót írni.

Az egyetemi elfoglaltságom mellett tovább

entetillai írásait fordítom. Anna gondoltam, hogy a mi
könyvtárásiunk nagyon adós már egy gyűjtemény, Goethe
entetillai írásait megjelentetésével s talán ezáltal erre
lehetőség, ~~de~~ azaz az Akadémia „Filozófiai és Történelmi”
arás a Művelt Nép valamelyik híperu sorozatában.
De ha nem lesz lehetőség erre, legalábbis Karácsonyig
ettől függetlenül vándorozom a fordítást folytatni. Cé-
fért, mert ezáltal Rénygeritve nagyon a fogalmainak
egészen pontosan utánanézni s ezáltal gyakorlati tudásomat
fejlethetem. Így nem hiányosan orát olvastam Goethe
entetillai írásaiból, de ~~most~~ e kénszt alaposan. Most ép-
pen „Biderot's Versuch über die Illusionen”-t fordítom,
28. 20 oldal már kész belőle. Ha esetleg mégis meg-
van a lehetőség egy írtet kiadására, nagyon hálá-
lunk, ha tudás elutárs kijelölve a legfontosabb,
Goethe felfogására legjobban jellemzőbb cikkeket, kb.
300 oldal terjedelemeig, mert én csak úgy tudok tá-
jelkődni ezideig a német Bibliotékában, mint vala-
ló a sötétben. S beírtam a Goethe-Schiller Archiv
vezetőjével, minden további akadály nélkül lehető-
ségi fejnyéppelvetélek kérésre a fordított cikket ere-
deti kéziratáról, amely nagyon szívesen lehetne egy
kiadást. S itt Weimar-Jenában mindomban van a
cikket Keletkezéstörténetéhez is utánanézni.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Ezer mellett, látnólag rendszertelenül s céltal-
anul, zenei narratívát olvasok. Komoly elhatározásom
azonban hazamenetelenül kezdődően zenevel beha-
lászni foglalkozni. S valószínűleg addigra megvalósul
egy régi álmom, sőt álom — feleségem már jár
a pénzt rá — s sikerül egy zongorát vásárol-
nom. Eddig ugyanis a zenét csak az érdekesebb,
ládion s operán keresztül tudtam valamennyire meg-
ismereni s zongorázni is csak magamtól, minden sa-
nító nélkül „natur” tanultam. A német zenei
szarírodalom beláthatatlanul nagy s már jóréhány
fontos könyvet sikerült megszereznem. Most pl. Joh.
Nik. Forkel Bach könyvét olvasom s igyekezem kiha-
ságnálni az itteni koncertlehetőségeket is.

Julacs als Literaturtheoretiker" bzw. « Der Begriff des Realismus bei Julacs » können wir nicht befürworten, da seine Haltung gegenüber Julacs noch zu unkritisch ist und somit nicht erwartet werden kann, daß diese Arbeiten wesentlich zur Klärung der Probleme um Julacs beitragen. Ganz unzulässig ist das Thema über den Realismusbegriff bei Julacs, da dieses in wesentlichen Partien ganz einfach idealistisch ist.

Ezerutan méggyor elolvastam, amit írtam a meggyőződésem, hogy nem fölösleges megjelenése. A "disszertáció" pedig az volt az értesítés, hogy fülöpszegén levés van benne. Mert elvontan igaz az, hogy a problémát kezelni magának, de ezt a kezelést nem mindenki érti meg. Az egyetemen fegyelem alatt harcol nem mindig eredményes. Es ha a másik oldal bizáncilag a civilizációhoz elvált, azaz verít használat, problémát tárgyalása - esetleg újult cáfolása helyett - kijelent, állít is, nem bízik, talán nem fölösleges a bizánciás végén egy kijelentés, vagy állítás, már csak pedagógiai szempontból sem.

Mindenestre, ha Julacs elutazna, azaz a tan is az a vélemény, amit felerőszem megírt, legközelebbi Berlini utazásomkor mindenképp a leírás elmondom. Erich Wendt elutazna a cikk kiadására, amelynek fordítása hír szerint már elbírult. Magyarok mielőtt kb. 1 1/2 hónappal ezelőtt Berlinben voltam és megemlékeztem a cikket, Stróder elutazs nagy örömmel fogadta és nem utolsósorban annál, hogy egy tanítvány írta Julacsról. Nov. 18. - a körül utazom Berlinben, szeretném Andri Julacs elutazs véleményét, hogy szerintem is leírhatom.

MTA FIL. INT.
Lukács Archiv

Az üldözés néhány mellékletet. A két fejelet egy állítólagos munkácsok festményéről van. Amikor beírtam - ben voltam a városban, betértem néhány antikváriumba és régizéskereske-

furacs als Literaturtheoretiker" bzw. « Der Begriff des Realismus bei Furacs » können wir nicht befürworten, da seine Haltung gegenüber Furacs noch zu unkritisch ist und somit nicht erwartet werden kann, daß diese Arbeiten wesentlich zur Klärung der Probleme um Furacs beitragen. Ganz unzuweckmäßig ist das Thema über den Realismusbegriff bei Furacs, da dieses in wesentlichen Partien ganz einfach idealistisch ist.

Ezerutan méggyor elolvastam, amit írtam a meggyőződésem, hogy nem fölösleges megjelenése. A "disszertáció" pedig az volt az értesem, hogy "főelőző" az "élet" van benne. Mert elvontan igaz az, hogy a problémák beszélnek magukért, de ezt a beszélőt nem mindenki érti meg. Az egyetemen fejeztem el a "harcot" nem mindig eredményes. Es ha a másik oldal "bizárolag" a "kínlat"hoz tartó elítélés fejeződik használat, problémák tárgyalása - esetleg újult "cafolás" helyett - kijelent, állít és nem bízik, azt, "főelőző" a "bizárolag" végén egy kijelentés, vagy állítás, már csak pedagógiai szempontból sem.

Mindenestre, ha Furacs elutáronal esed u. tan is az a véleményem, amit felerőztem megírt, legfrözelebbi Berlini utazásomról megdereszt v. letelese elmondom. Erich Wendt elutárona a cikk "kisebédésen", amelynek fordítása hír szerint már elbízult. Magyaris mikor kb. 1 1/2 hónappal ezelött Berlinben voltam is megemléktem a cikket, "Érdős" der elutás nagy örömmel fogadta és nem utolsó sorban amiatt, hogy egy tanítványa írta "főelőző". Nov. 18. - a "Vörös" utazom Berlinben, szerettem volna Furacs elutás véleményét, hogy szerintem "bizárolag".

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Az "Érdős" néhány mellékletet. A két fejezet egy állítólagos "Munkács" fejezetéről van. Amikor "beírta" - ben voltam a "Munkács", betértem néhány antikváriumba is régiségkereskedés-

deke is így aradtam rá. Tulajdonosa, egy kis lipcei
régiségkereskedő, nemrég vásárolta valami előkelőreig.
Től is azt állítja, hogy Munkácsy. A lehetőség
egy ezredre legalábbis fennáll, mert Munkácsy
eredeti neve Lieb Mihály. A kép ára 8000 márká-
ba valóban Munkácsy, azonnal táviratozok a vétel
ügyében. Válaszáig egyelőre fenntartja, de jó
lehet minél hamarabb.

A levél a messire jutott Scholtól, a bi-
zottsági Weimari Kör vezetőjétől származik. Termé-
szerűen ma már már keletre jár, mint a levél
mutatja, s legalábbis a túlsó ábrázolat Moszkva
felé. (Sajnálatos, hogy a kelet felé Munkácsy
is fordított egyet rögzített, de ez nem egészen vá-
ratlanul, rögzített be.) A messirejutás mezeje-
ről talán elotársat szemlélve is meggyőző-
dhet, mert bizonyára megkapta már a "kép-
zemi tudományok rovat" 1. füzetét, amelyet
elküldtem.

S végül, a beljegyzet szintén a lipcei
város alkalmával vettem az unokák részére.

Jó munkát és jó egészséget kívánok
a külön-külön felelőnek az én kis
magánmaradt felelőkhöz való kedveségét

Kérem

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Munkácsy István

Üdvözléssel
küldöm Berlinből
s az emlékező
jó munkát kívánva

Áldásokkal

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Photochemie Berlin N 113 Lizenz Nr. 172

Lukács György
s családja
Ungarn
Budapest VI. ker.
Belgrád várpárt 2. V. em.

1952 nov. 26.

Berlin, Am Köllnischen Park

M. J. Weimar, Humboldtstraße 36
Goethe-Schiller-Leser
Arbeitskreis

Kellner

Unabhängig

Unabhängig

Unabhängig

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Lukács József

Ungarn

Budapest VI. ker.
Belgrád adpart 2.

1952 dec. 19. V. em.

Herzlichen
Weihnachtsgruß

Lukács 28-2199/7

fozivalasagaimat

Vildom

az ujjevre

Chénarostu¹

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Z. M. 258-9-1052

Foto: Nöizöld

Lukács György
és felesége

Ungarn
Budapest, VI. ker.
Belgrád várpárt 2.

1952 dec. 25.

Herzliche Glückwünsche zum Neuen Jahr

Mészáros

Kedves Lukács Elvtárs !

114628-1199/8

Jena 1953 január 6. Kedd.

Mint értesültem különböző levelekből, Lukács elvtárs megkapta az egyéves alkotószabadságot. Ennek őszintén örülök, mert bizonyára azt jelenti, hogy az év folyamán elkészül az Esztétika I. kötete. Hogy milyen nagy szükség van erre, azt csak most látom igazán, amikor megismerkedtem valamennyire a német egyetemi és tudományos élettel. Itt még sokkal jobban el van hanyagolva az esztétika, mint nálunk, az egyetemeken csak tantervekben létezik, anélkül azonban, hogy eme tervekből egyszer is előadássá változna. Például a jénai egyetem filozófia szakán két év múlva általános esztétikát és esztétika történetet kellene leadni 4. és 5. éves hallgatók részére, de a tervnél tovább nem jutottak, mert fogalmuk sincs, ki tudná ezt megvalósítani. S mint hallottam az Államtitkárságon felmerült egy német esztétikai Intézet felállításának terve, amelynél természetesen nagyon számítanak Lukács elvtárs segítségére, legalábbis a megalapítást illetően.

Hallottam az Államtitkárságon azt is, hogy Lukács elvtárs jan. 20. körül érkezik Berlinbe, hogy előadásokat tartson az irracionizmusról. Ezzel kapcsolatban többoldalú kérést szeretnék továbbítani. Nem tudom tervbevette-e Lukács elvtárs, de a jénai egyetemen is nagyon szeretnék, ha lelátogatna és tartana egy irodalmi-esztétikai előadást. S masutt is mindenütt az a kívánság, hogy esztétikai előadást hallhassanak. Bizonyára nagyon érdekes lenne nemcsak egy már befejezett könyv problematikájáról, hanem egy most irandó mű, a marxista esztétika általános elveiről és jelentőségéről tartandó előadás és sokkal szélesebb hallgatóságot is mozgatna meg, mert a filozofia oktatás keresztmetszete itt is nagyon szűk.

Hogy pontosan mikor érkeznek meg Berlinbe, ezt még nem tudhatom. Én mindenesetre 20-án hajnalban Berlinbe utazom, tehát kedden reggel 9 órakor már ott leszek.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

A szakdolgozatomhoz sokmindent elolvastam s már valami halvány körvonal kezd kialakulni előttem Goethe esztétikájáról. Ha most az idő rövidsége miatt nem is tudok mindent teljesen áttanulmányozni, komoly elhatározásom ezzel az anyaggal továbbra, és behatóbban foglalkozni. Ha Lukács elvtárs

társnak nem lenne ellenvetése, aspirantura munkaként a klasszikus német esztétikával szeretnék foglalkozni, az esztétika fejlődésével Kanttól Hegelig. Schiller leveleinek olvasásakor egy nagyon érdekes részt találtam, amely Lukács elvtárs elméletét Goethe itáliai utazásáról és visszatéréséről a kortársi dokumentummal alátámasztja. Charlotte von Lengefeldhez írja 1788 nov. 13-an Goethéről : " Alles spricht hier mit ungemeiner Achtung von ihm und will ihn zu seinem Vorteil verändert gefunden haben. Er soll weit weniger Härten haben als ehemals. "

A magam mostani munkáját a következőképpen képzelem el . " Bevezetés Goethe esztétikájába " címmel, amely azt fejezné ki , hogy a legfontosabb problémák madártávlati képe, az alábbi kérdéseket tárgyalnám :

1. A goethei realizmus.
2. Tartalom és forma felfogása és művészi megvalósítása.
3. Goethe és a német klasszika viszonya az antikhoz.
4. A szépség kultusza; elméleti követelése és gyakorlati megvalósulása ill. meg nem valósulása.
5. Goethe elmélete a dilettantizmusról, mint az ~~antikk~~ általános német filozófiai-esztétikai fellendülés sajátosságos, francia forradalom utáni része.
6. A művészetek osztályozása Goethénél.
7. A német klasszika műfajelmélete. Különösen : Goethe felfogása a regényről és a drámáról.
8. Aranytalanságok a ném. klasszika művészi gyakorlatában az egyes műfajok között. (Itt gondolok a vigjáték el-

hanyagolására, amelynek megokolását Schiller közvetítésével olvashatjuk : "Auf die Komödie will er aber nicht entrieren; denn er meint, daß wir kein gesellschaftliches Leben hätten. " De bizonyára az eposz problematikusága is idetartozik és az a jelenség, hogy a műfajok mindig valami sajátosságos keveréket mutatnak.)

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Ez utolsó pont mintegy zárófejezet lehetne - természetesen a többiek sorrendje nem végleges - mivel érzésem szerint ennek van törté-

nelmíleg leginkább a jövő felé mutató problematikája. Mert egyrészt a polgári irodalom Goethe utáni menete a már itt ~~ma~~ csirában meglévő ellentmondásokat a szélsőségig, a formák teljes felbontásáig ~~kifejleszti~~ kifejleszti, másrészt a szocialista fejlődés számára lehetővé válik még egy olyan hatalmas csúcsteljesítmény, mint a német klasszika meghaladásá ~~ma~~, az igazi esztétikai elvek helyes felismerése és maradéktalan művészi megvalósítása is.

Természetesen tudom, hogy Goethe esztétikájáról ^{írni} csak az elméleti nyilatkozatok alapján nem lehet, hiszen ennek az esztétikának mind jelentősége, mind pedig korlátja csakis akkor világosodik meg, ha a művészi megvalósulással ill. meg nem valósulással összevetjük. Ezért igyekeztem és a még hátralévő időben igyekezni fogok magukat a műveket minél alaposabban megismerni. A szakdolgozat megírásáig azonban sajnos valamiféle kompromisszumot kell majd kötnöm az idő sürgetése miatt.

Ami a fenti problémákból nekem nagyon fontosnak látszik, az a német klasszika antikhoz való viszonya. Ez semmiképpen nem a franciához hasonlítható, nem a "római tóga", talán éppen az ellentéte. A különbség alapját egyrészt abban látom, hogy a nemzeti vonásokat előtérbe helyezi; Homeros azért lesz Goethe számára reprezentánssá, mert nemzeti költő s így válik ellenképévé a római klasszikának, a latin irodalomnak, Vergiliusnak, aki Goethe szerint soha sem lehetett a rómaiaknak az, ami Homer a görögöknek. A másik, ami a német antikizálást a franciától megkülönbözteti - talán az alapvetőbb is - az, hogy forradalom utáni. Még akkor is, ha a francia forradalom előtti törekvéseket fejezi ki, mert ezek ~~is~~ Németországban a miatt a bizonyos "levegőbeugrás" miatt egyúttal forradalom utániak is - bár egy választóvonal itt is megtalálható, csak nem olyan éles mint másutt. E miatt a különbség miatt jelenhetnek meg sokkal hűbben az antik eszményei a német klasszikában, mint másutt.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

A napokban elolvastam a Faust elődjait, köztük a "Puppenspiel"-t, mivel 19-én a Faust-Oberseminariumban referátumot tartok s a Csongor és Tünde Balgájához megdöbbentő parhuzamosságot találtam Hanswurst személyében.

El sem tudom képzelni, hogy Vörösmarty valamilyen formában nem ismerte . Ennek majd otthon utánanézek, s ha igaznak bizonyul egy okkal több jogunk van a Csongor és Tündét és nem Az ember tragédiáját az igazi magyar Faustnak tartanunk.

Eppen most kaptam a feleségemtől levelet, amelyben írja , hogy Lukács elvtársék nem jönnek Németországba. Ezt őszintén szólva egy kicsit sajnálom, mert már hetek óta számítottam a mielőbbeni találkozásra. Így majd igyekszem én itt ami még hátra van minél hamarabb elintézni, hogy még szabadsága előtt beszélhessek Lukács elvtárssal.

Galla Endrétől a napokban kaptam levelet és igen érdekes dolgokat ír Lukács elvtárs tanulmányainak kínai nyelvű fordításáról. Sok megjelent a különböző kínai folyóiratokban, könyvalakban azonban csak egy, amiről tudomást szerezhett, az " Elbeszélés vagy leírás " című, Lü Lan fordításában. Ez 1945-ben jelent meg Sanghajban, " A legújabb irodalom és művészet elméleti kérdései " sorozatban. Ami azonban sokkal öröndetesebb , több szépirodalmi műben lehet idézetet illetve utalást találni Lukács elvtárs valamelyik munkájából. A " Goethe és kora " fordításáról még mindeztig nem sikerült megtudni semmi közelebbit. Barátom azonban " folytatja a nyomozást. "

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

A viszontlátásig mindkettőjüknek szívélyes üdvözetemet küldöm

Minaohtuau

MAGYAR
DOLGOZÓK
PÁRTJA

TAGSÁGI KÖNYV

665936 szám.

Név: Mészáros István

Születési éve és helye: 1930

Budapest

Foglalkozása: iro

A munkásmozgalomban részt vesz: 1951 óta

Párttagságának kelte: 1952

Milyen más pártnak volt tagja: -

Alapszervezete: Bp. M. Proletárvédelő

Gyula József
budapesti kerületi titkár

1953. I. 1

a kiállítás kelte

K. V. M.

Világ
proletárjai
egyesüljete!

1953

Bélyeg	Aláírás
 10 Ft 1953.JAN.	
 10 Ft 1953.MÁRC.	
 5 Ft 1953.MÁRC.	 5 Ft 1953.MÁRC.
 10 Ft 1953.ÁPR.	
 10 Ft 1953.JÜN.	
 10 Ft 1953.JÜN.	

1953

Bélyeg	Aláírás
 10 Ft 1953.JÜL.	
 10 Ft 1953.AUG.	
 5 Ft 1953.SZEPT.	 5 Ft 1953.SZEPT.
 10 Ft 1953.NOV.	
 10 Ft 1953.NOV.	
 10 Ft 1953.DEC.	

1956

Bélyeg	Aláírás
1956 január 20 Ft 1956.MÁRC.	
1956 február 20 Ft 1956.MÁRC.	
1956 március 20 Ft 1956.MÁRC.	
1956 április 20 Ft 1956.APR.	
1956 május 20 Ft 1956.JÚL.	
1956 június 20 Ft 1956.JÚL.	

1956

Bélyeg	Aláírás
1956 július 20 Ft 1956.JÚL.	
1956 augusztus 20 Ft 1956.SZEPT.	
1956 szeptember 20 Ft 1956.SZEPT.	
1956 október	
1956 november	
1956 december	

Benedek Katalin:
TÁJ (Akwarell)

1954 sept. 10.

Magyarországi
magyarországi
8. magyar nemzetiségű
Erdélyi
Magyarországi
Török Pándor
Hutterer Mihály
Kalla Ernő

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Lukács Ernő
L64629-1149/10

Budapest
V. Idősebb
részlet 2. V. en

Üdvözlő Gallialetörő

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Közleményvezetői Alap Kiadóvállalata, Budapest

Sínevélyes üdvözlőleveleimet
küldöm Gallialetörő, ahol
remélhetlek lehet lenni.
Politikai prof. is itt ül a
Magyarállóban.

Lukács elnököm is
jó munkát kívánok

Lukács János

Ara I Ft

V.F. 409

Lukács János
elöljáró

1955-1956/11
Budapest

Belgrád vágya 2.
1955 márc. 28.

LAUL 28-1194/12

Szerencsésen eljöttem
Bécsbe, ahonnan nem sokkal
indulok tovább. Kán, hogy
csak rövid időre juthok vá-
rosnézésre. Így is lehet
azonban némiképp érezni
a város szépségét.

Meleg üdvözléssel

Lukács György

Echte Photographie

1955 apr. 7.

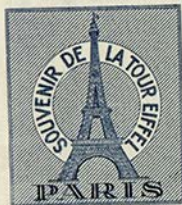
Lukács György
elutaznak

Ungarn - Budapest
Belgrád utca part 2.

Wien, Panorama mit Hofhaus

Kise' elise
de se serefel
Buldon jorin
segaimat 70
stakeimappa

alcaludual, az Eiffel
forom tejerel nagocera
lulakas nyilik a Hongrie
Paris, ahol tengeren haza
kocsi haladomus keskeny

55 PARIS - La Tour Eiffel

LA TOUR EIFFEL : Construite de 1887 à 1889.
Hauteur 300 m. Poids 7 millions de kilos. Dis-
tance des piliers d'axe en axe 104 m. 2.500.000
rivets relient ses 15.000 pièces de métal. La 1re
plate-forme est à 57 m., la 2e à 115 m., la 3e à
280 m. Les escaliers comportent 1719 marches.

EDITION SPECIALE DE LA TOUR EIFFEL

Bromure Véritable

ATTENTION.

Lukács Arch.

T

T 0 37

124

Lukács József
1955-11-19

Hongrie
Budapest

1955 apr. 20. Belgrad raport 2

Lukács-1199/15

Azt küldöm a Részlet Részletét és a "Pensee" egy példá-
 nyát. A másik folyóiratot sajnos még nem tudtam megszerezni, de
 azt is elküldöm feltétlenül a következő alkalommal. Az olaszországi
 utazás bizonyára nagyon szép lesz, még ha novemberben kerül is
 rá sor. Jónagham most jöttam el arra a földre, hogy tudok ol-
 vasmű, elegyét folyamatosan, kevés szótárossal és különösebb ne-
 hézódgek nélkül tudom kifejezni magam beszéd közben. Így nem so-
 hára szeretnék magamnak választani valami szerény témát, amelyet
 képes leszek rendszeresen kidolgozni jelen munkafeltételeim között is.
 Lukács elvtársától szeretnék tudni, hogy mi legyen ez,
 amely ott is érdeklődésre tarthat számot és nem haladja meg egy
 60-80 oldalas tanulmány kereteit. Magam úgy látom, hogy a líra
 még túl korai, így inkább a mai filozófiai helyzetet szeretnék
 foglalkozni. Természetesen ez akár két vagy három kötetnek is túl elegendő
 téma, de ki lehetne választani esetleg valami fontos irányzatot.
 Nem tudom, a franciák (Merleau-Ponty, Raymond-Aron stb.) megé-
 rítik-e a farsadást és ezt illetően szeretném tudni Lukács elvtárs
 véleményét.

Mostani munkám szinte kényszerít arra, hogy valamennyi ^{fontos}
 modern kulturális problémával foglalkozzam. Így, ha feltétlenül is,
 de nagyon sok művészeti kérdéssel kerülök kapcsolatba és elő-
 sorban abban a vonatkozásban, hogy a modern művészeti hely-
 zet és a mögötte lévő etikai tartalom mit jelent a maga va-
 lóságában, milyen értékeket hordoz magában. Mindentalan
 fél kéll kezem ezért magamnak a Részlet, mi a viszony
 "Klasszikus és modern" között és akár aranom, akár nem, al-
 laudálni és foglalkoztat. Így alakult ki benne az a gondolat,
 hogy ha majd egyszer ismét lehetőségem lesz a nyugodtabb
 tempójú munkára, akkor a "Klasszikus és modern" problémá-

jával szeretnék foglalkozni, filozófiai, etikai és esztétikai vonatkozásait illetően. A jelen körülményeket pedig anyaggyűjtésre igyekezem felhasználni, nemcsak a cédulázás, hanem az u. u. "élményszerzés" értelmében is. Ezért érzem úgy, hogy nagyon sok - körvetlen, de főképp körvetett - hasznát meríthetek mostani munkáimból.

Mostanában elég sok gondot okoz József Attila francia fordításának kérdése. Fordító ~~van~~, de szűrség lenne egy kiváló előző is. Ezzel viszont jelenleg nem tudok elképzelní senkit Révai Józsefhez Rivül. Tudom hogy ő régóta foglalkozik egy nagy tanulmány megírásának gondolataival és csak betegsége akadályozta meg a megvalósításban. Remélem azonban, hogy időközben meggyógyult és tud időt szakítani egy - a franciák számára irandó József Attila tanulmány elkészítésére. Azt hiszem, hogy jelenleg egyedül ő képes, éppen a világirodalmi összefüggések feltárással keresztl, megmutatni az igazi József Attilát, a sajátos önmeghatározó francia olvasóközönségnek is. Nagyon halás lenne, ha Lukács elvtárs tudna beszélni ebben az ügyben Révai elvtárral.

Nem lehetetlen, hogy október végéfelé hazamehetek szabadságra. Remélem az az időpont nem esik egybe az országos utazással és így közben majd részletesen beszámolok mindenről.

Köszönöm Lukács elvtársnak fáradozásait dizertációnak fordítása ügyében. Nagyon örülök, hogy a dolog ilyen előrehaladott állapotban van. Lukács elvtárs könyveinek itteni kiadásáról vagy következő levelemben, vagy ottan közben fogok beszámolni.

Remélem, hogy mindketten a legjobb egészséggel örvendünk és ~~mindketten~~ a nyári betegkedésnek már az emléke is eltűnt. Jó egészséget és jó munkát kívánok,

a legkezelebbi üdvözléssel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Ágoston István

Kedves Lukács elvtárs,

Páris 1955. szept. 9.

LVI 28-1194/16

4

Nagyon nagy és fontos Révész fordulóka Lukács elvtárhoz, mert csak így remélhetem a gyors megoldást. Az „Alliance Française” nyelotaufolyamat látogatam Riedlérésem óta és itt megismerkedtem egy szép és kedves olasz kislánnyal, Donatella Morisivel. Egy osztályba jártunk, majd közelebbről is megismertük és végül megszeretjük egymást. S most, hogy látom, mennyire megértjük egymást, elhatároztam, hogy feleségül veszem. Bizonyos bázisra bízom, hogy ő is szeret és hogy boldog lesz a házasságunk. Éppen az első sikertelenségem okukból nagyon megfontoltam, amikor erre a komoly lépésre határoztam el magam, de éppeneztől mindenképpen ő is tartozik elhatározásom mellett. Ha esetleg összeegyeztethetetlen lenne mostani munkámmal a külföldi állampolgár feleség, igyekezni fogok otthon végezni házassági munkát. Donatella vállalja a magyar állampolgárságot és késő azonnal követhet Budapestre.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Elmúlt években a bizonyára csak elfoglalt répet adhatok, ezért megkértem Ujlaki Kálmán barátomat, mostani ügyvivőmet, akit Lukács elvtárs mint a KÜM szerkesztési osztályának vezetőjét ismert, biza meg néhány sorban véleményét Donatelláról. Magam annyit írhatok, hogy rendkívül kedves, egyszerű és okos lelkű. 19 éves, a „lycée classique”-ot végezte Milánóban és itt járt a tolmács-főiskolára is, ahol szintén levizsgázott egy év anyagából. Francia-angol szakos leány, nyárna párisba jött francia nyelvtudásának fejlesztése végett és nagyon lelkiismeretesen tanult az „Alliance Française” nyelotaufolyamán, mégpedig igen nehéz körülmények között. Nehéz körülmények között, mert egész nap háztartási munkát végezt (és végez) egy család a lakás és Roszt fejében. Családja ellen szintén nem lehet kifogás. Kisebbit testvére (10 éves) tanul, nővére pedig filozófia-tanár Milánóban. Anyja a háztartást vezeti, apja pedig — eredetileg bányaüzemelő, de ilyen munkát nem találván — elhunyt Bereskedéssel foglalkozik. Pietro Nenni párttárs, sőt képviselőjelölt is volt, de nem jutott be a parlamentbe, mert a keresztény-

demokrata koalíció győzött azon a vidéken. (Milánótól kb.
50 km. -re)

A külföldi állampolgárokkal kötendő házasságok az
Elnöki Tanács és - jelen esetben - a külügyminiszter engedélye szük-
séges. És ebben szeretném kérni Lurács elvtárs segítségét, mert másképp
az ügy hosszú ideig elhúzódhat és nem vagyunk abban a helyzetben,
hogy nyugodtan várhatnánk. Szeretnénk a házasságot még ebben a
hónapban megtartani. Anna kérem ezért Lurács elvtársat, adjon
az ügy érdekében Boldoczki elvtársnak és az Elnöki Tanács illetékes
tagjainak, hogy adják meg az engedélyt az azonnali házasságra.
Bizonyos vagyok benne, hogy feleségem nemcsak jó elvtárs, hanem
a szomszédoknak is igen hasznos polgára lesz. S Hjelari elvtárs
tanácsa alapján egyúttal arra is kérem Lurács elvtársat, hogy
még a házasság el nem intéződése, maradjon az ügy titokban,
hiszen még anyámnak sem írtam róla.

Nagy bizalommal nézek és nézünk mindketten Donatella-
val Lurács elvtárs segítségére elbe és remélnék, hogy kedvező
választ fogad Ragni hamarosan ebben az ügyben, amelyet rendi-
ről fontosnak tartok jövő életem szempontjából. A közönet
bámulatnak tűnhet amikor ilyen sorodóntó kérdést van az.
Én is engedje meg Lurács elvtárs, hogy előre is megköszön-
jem nagy és hathatós segítségét és a megismeretlen Donatella
közönetét is boldogítsam mindkettőjükhöz.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Kézáros János

UNGHERIA

Lupa 28-11-17
Lukács György

és felesége

Budapest, V. ker.
Belgrád rkp. 2.

Stampato in Italia - Imprime en Italie - Printed in Italy

P 705

Torino, 1957 apr. 15

Kellemes husvét! Ünnepelőt
tisztelemmel

Kisvárosi úton
Donatella és Lauretta

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Buona
Pasqua

ROMA

Roman Forum.

Le Forum Romain.

Das Römische Forum.

Foro Romano.

Róma, 1957. V. 29.

Sziveslyes üdvözlékekkel

Imre

Domtelle

MTA FIL. INT.
Lukács Arch:

L'ave 28-11597 19
Lukács György
és felesége
UNGHERIA

Budapest, V. ker.
Belgrád rkp. 2.

Roma - Foro Romano

Kedves Lúács, elotárs, 1946-1991/12 Torino, 1957 máj. 15.

Nagyon örülünk, hogy újra régi lábasuriban vannak is fogstatni tudja az ~~intéti~~ irását. Sokat gondoltunk az elmúlt időben mindkettőnkre is reméljük, hogy minden tekintetben jól vannak. Kérünk időközben kislányunk született, aki már idestova öt hónapos. Ezen a fényképen azonban, amit itt küldünk, még csak 2 1/2 hónapos. Szépen fejlődik, jó kislány és egészséges, így hát minden okunk megvan arra, hogy elégedettek legyünk vele. Én a torinói egyetemen francia lektor vagyok, de ~~esztétikával~~ is foglalkozom. A fizetés elég alacsony, de ez általános az itteni egyetemeken. Az tal a tervvel foglalkozunk, hogy kivándorolunk Ausztráliába néhány hónap múlva. Ezt látom a legjobb megoldásnak számunkra a jelenlegi helyzetben. A házamenetelre nem is gondolható sajnos, bármennyire is fáj ez nekem. Olyan körülmények között, amikor Déry, Pósi és még jónéhányan börtönben vannak, csak a Szigeti-félek tudják megtenni azt, hogy ellenforradalmározzanak. Megoldási lehetőséget pedig egyelőre nem látok. Lehet, hogy a közeljövőben, családi és egyéb gondok miatt, filozófiával nem foglalkozhatom majd. De bármely nehéz munkát zivésen vállalom, akár az ausztráliai szeptemberen is, ha így megőrizhetem meggyőződésemet. Zomori, bár a Kerékpáros-vita után egyáltalán nem meglepő, hogy Szigeti ilyen zégyenteljes szerepre vállalkozott. Nem tudom ismerik-e Budapestben Mao Ce-tung februári beszédét a magyar forradalom és leverése megítéléséről, amelyet Párizsban jelentettek meg. Nemélem, hogy egyszer neki lesz igazsága, mindazonáltal szemben, akik ellentétben ítélik meg az október-novemberi eseményeket és a jelenlegi helyzetet. Nemélem azt is, hogy viszonyíthatjuk még egyúttal, amit anyagra szeretnénk mindketten és megmutathatjuk életben is aranyos kislányunkat.

Szedmelyes munkát, jó egészséget kívánunk és a legmelegebb üdvözléseinket küldjük, halás emlékekkel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Szigetős István
Jovittella és Hanna

Torino, 1957 június 16.

Kedves Lúrács clairs!

LM 28-1199/21

Nagy örömmel olvastam május 31. i. levelüket. Donatella különösen örült a kis Laurettáról szóló sorozatnak. Azóta már lassan feléves a kislányunk és egyre kedvesebb. Ezenlőre úgy határoztunk, hogy nem foglalkozunk hivandorlási tervvel, hanem megpróbálunk itt találni stabil berendezkedést. Így ha lesznek is anyagi nehézségeink átmenetileg, remélhetőleg nem tartanak sokáig. Nagyon érzem, hogy a tudományos munkára leginkább itt van lehetőség és a tudományos élet atmoszférája is jó. A levélben foglaltakkal mindenben egyetértetek, a módszert és nézőpontot illetően is. Soká nem volt rá talán nagyobb szükség, mint éppen ma, a jelen fejlődésből következő tudományos következtetések levonása miatt is. Ha tudományos területe a közeljövőben lehetnek, úgy a legizgalmasabbak — ha nem is a legfontosabbak — tűnnek nekem egy nagyon elhanyagolt területtel, a film esztétikájával foglalkozni, telítve, hogy a líra még nagyon hosszú előtanulmányokat, legalább 2-3 nyelv tökéletes elsajátítását követelne. A filmmel foglalkozásnak itt viszont megvannak az összes szükséges feltételei és így ha minden jó megy, a jelen hozzáérhet ehhez a munkához. Nagy kedvem lenne pl. a „Geschichte und Klassenbewusstsein” lapján felmerült és nap-mint-nap felmerülő problémákkal is foglalkozni és ha helyzetünk stabilizálódott, meg is kezdeni. Nemrég az itteni egyetemen előadásorozat volt a dialektika fejlődéséről, Platónról a legutóbbi időhöz és ennek kapcsán elég sok szó esett a „Geschichte...”-ról is. A kulturális élet eléggé eleven itt Torinóban, ha szűk körre terjed is ki. A város múzeumai is igen érdekesek, az egyiptomi gyűjtemény pedig egészen csodálatos és azt hiszem az egész világon nehéz lenne jelenleg párját találni. Hétként vannak igen színvonalas koncertek és szinte nincs olyan hét, hogy valamely európai híresség ne tartana itt előadást valamely tudományos kérdésről. Így ha a szubjektív feltételek is rendben lennének, jó tudományos munkát lehetne végezni itt. Jelenleg a magyar kultúráról írok és nem lehetetlen, hogy onnantól kezdve a magyar irodalom történetéről fogok előadni az egyetemen. Donatella

la jól van, egy iteni modern léptárban próbáidejét tölti, titkari
keendőket végez s ha megfelel, ő is fog keresni 30.000 lírát havonta
s így Zettónk keresetéből megleszünk. A hiszlányt Bölcsődében tartjuk
napközben s esteként lesz velünk, azonban még várunk néhány hó-
napig, hogy megerősödjön s addig Donatella szüleinél hagyjuk.

Nagyon örülök, hogy végre teljes erővel halad előre az "Étér-
tira" munkája s remélem, hogy hamar kerül az "Étér" megírására is.
Igen nagy csücség lenne rá. Remélem azt is, eleget tudnak majd
tenni a közeli jövőben egy olaszországi meghívásnak s hamarosan
vizontláthatjuk egymást.

A legmelegebb üdvözléssel

Leizandro Strain

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Chère madame,

je vous remercie pour ce que vous nous dites de Pamela:
j'ai perdu, à son sujet toute objectivité et elle me semble la
plus extraordinaire poupée du monde. Maintenant elle est chez
mes parents à Codogno, car pour nous ici c'est encore une période
transitoire, mais je crois que dans deux mois, elle viendra chez
vous. Maintenant, depuis une semaine, je travaille dans une
galérie d'art moderne et contemporaine: ce n'est pas le cas de
vous parler des œuvres que je vois. Justement hier est venu un
monsieur et sa femme: ils désiraient un tableau très moderne,
très "à la page". Ils étaient évidemment des fortunés, et ils ont
choisi un des squelettes les plus chers: mais c'était à l'encre,
comme ils le regardaient, et pour sauver la situation j'ai chan-
gé la place des yeux et sans aucun remord: c'était toujours
horrible. On me disait que, ici à Torino, il y a six "courants",
de peinture moderne, et les membres de chacune détestent les
autres à tel point qu'ils ne se saluent même pas, et ils ne
se regardent pas en face. Quand même il me plaît de travail-
ler ici: on connaît des gens très intéressants et c'est un mi-
lieu d'où j'ai eu une idée. Mais vous pensez
souvent et toujours très affectueusement: j'espère qu'elle
se verra encore: avez-vous besoin de quelque chose qu'on
ne peut pas trouver à Rome? Ce serait un grand plaisir pour
nous de vous l'envoyer. J'attends les nouvelles et je vous en-
vrasse plusieurs fois. Donatella.

LC 44.28-1794/23

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Codogno, 1957 aug. 14.

Kedves Lukács elvtárs!

Megkaptam július 28.-i levelét. Nagyon sajnálom, hogy a remények lassan realizálódni, annál jobban örültem viszont annak, hogy helyesli filmesztétikára vonatkozó tervemet. Eddig "keresztmetszetben" áttanulmányoztam nagyjából a filmirodalmat és az elkövetkező hónapokban a legfontosabb szerzőkkel szeretnék behatóbban is megismerkedni, valamint sikerült megszereznem a már rég nemlétező filmelméleti folyóirat, a "Bianco e Nero" évfolyamait és ezt is végig akarom olvasni. Szerencsére eljutottam már annyira az olasz nyelvben, hogy naponta tizoldalnyi szöveget is könnyen fordítok magyarról olaszra - amit azután Donatella nyelvtanilag és stilisztikailag "tisztába tesz" - az olasz szöveg olvasása pedig teljesen szótár nélkül, nagyon könnyen megy. Elég sokat fordítunk magyarról olaszra, irodalmi szövegeket, és erre bizony nagy szükség is van, mert itt magyar irodalom címén eddig nagyrészt Harsányi Zsoltot, Földi Mihályt, Körmendit, Török Rezsőt, Orczy bárónőt és más hasonló szerzőket ismertek meg, s ez a kép természetszerűen nem volt alkalmas arra, hogy akárcsak néhány hívet is szerezzen a magyar irodalomnak. Meggyőződésemmel viszont, hogy Mikszáth, a novellista Móricz, Petőfi, József Attila stb. tartós és komoly sikert érhetnének el. Jelenleg Donatellával "Niki"-t fordítjuk, hogy október végefelé megjelenhessen. Szívesen lefordítanám a szerzőnek egy sor más ezidőtájt keletkezett novelláját is, de sajnos nem áll rendelkezésemre a magyar szöveg. Utána Móricz novelláiból akarok egy válogatást megjelentetni és úgy tűnik, hogy Quasimodo hajlandó lenne József Attila verseit átültetni az elkövetkező két év folyamán s én ehhez szívesen elkészítem a nyersfordítást. Sokat dolgozom, napi 12-15 órát is ülök a könyv, vagy az írógép mellett s mással egyáltalán nem foglalkozom. Kezembe került a londoni Irodalmi Újság néhány száma; nem is az a főbaja, hogy gyengék a számai, hanem hogy egyre gyengébbek és hogy a jellegtelenségből, amindent közlésen keresztül egyre biztosabban halad egy káros és szomorú egyoldalúság irányában. Nem kétséges, hogy állandó erőfeszítésre van szükség ahhoz, hogy az ember meg tudjon állni a lábán, és úgy néz ki, hogy erre a szerkesztőségnek nem futja. Itt Olaszországban egyébként elég nagy a mozgás az értelmiség körében: egyre többen fordítanak hátat véglegesen a szektarizmusoknak. Úgy néz ki, hogy ezt a fejlődést nem lehet megállítani és biztos vagyok benne, hogy a jövő évi választásokon elég magas százalékkal fog ennek kifejeződni az eredménye. Eppenezért egyszerűen nem lehet végig nem gondolni újra a fontos problémákat. A revizionizmus a maga idején, még fénykorában is, egészen szűk rétegre terjedt ki, a mai helyzethez viszonyítva, amikor érzésem szerint egészen másvalamiről van szó. Mert az elmúlt évek detektívregényszerűen feltárt politikai tényeihez teljesen hiányzik az elméleti megalapozás és ennek az 1956-os események miatt talán kissé kényelmetlen formája az, ami az értelmiségben belül mindenfelé történik. Az okosság azt követné meg, hogy elébe menjenek ennek a folyamatnak, ennek azonban még itt sem lehet nyomát látni s ezért elkerülhetetlen, hogy az értelmiség mozgalma ilyen határozott formát öltsön s a tömeges kilépésre szánja magát, éppen a legjobb és legértékesebb rész. A túlméretezett terveket illetően teljesen igaza van Lukács elvtársnak, de a jelenlegi helyzetben az erre való hajlam csak még inkább növekszik, ahelyett, hogy csökkenne, mert mintegy védelmi eszköz arra nézve, hogy az ember ne merüljön el teljesen a napi kötelességek és tennivalók sodrában. Jelenleg például időmnek legalább 3/4 részét kell olyan dolgokra fordítanom, amelyek a "terven" kívül esnek (fordítás, különböző irodalmi-esztétikai-filozófiai folyóiratokból kivonatok készítése, amolyan úgynevezett néger-munka, lektorálások, enciklopédia cikkek stb). Az utóbbi időben például irtam vagy 25 különböző terjedelmű enciklopédia cikket, német filozófusokról és írókról, Simmeltől Weiningerig és Wilhelm Buschtól Georg Büchnerig, pusztán pénzkereseti célokból. Jó alkalomnak szolgáltak viszont arra, hogy jónéhány általam nem ismert művet elolvashassak és igyekeztem egy képzelet-

beli "térítési terv" alapján azokat a műveket választani elolvasásra, amelyekről úgy gondoltam, hogy valahányszor hasznukat veszem közvetlenül is, még akkor is, ha az illetők enciklopédia cikk szempontjából harmadrangu jelentőségük volt. Így a filmmel is olyan távlatban szeretnék foglalkozni, hogy az itteni sajátos műfajelméleti problémákról át lehessen majd térni az általános műfajelméleti kérdésekre, amiről egyelőre nem szeretnék lemondani. A "Geschichte und Klassenbewusstsein"-el kapcsolatban, arra gondoltam, hogy a film után, vagyis kb. 2 év múlva írok róla és a körülötte kialakult irodalomról. Korábban nemcsak és nem is elsősorban időhiány miatt nem mernék erre vállalkozni, hanem főleg mivel a benne tárgyalt problémák nagyon sokirányú tanulmányokat tesznek szükségessé. Mindettől függetlenül azonban változatlanul meggyőződése, hogy nagy hasznára lehetne a "Geschichte..." a jelenlegi fejlődésnek. A filmesztétika problémái nagyon érdekesek és az eddigi irodalom ugyiszként kizárólag a "külső forma" kérdéseivel foglalkozik. Nemrég jelent meg például Olaszországban Guido Aristarco értékes könyve a filmelméletek történetéről, amelynek zárófejezetében a szerző megállapítja a filmelméletek válságát és szűkkörű egyhelybentopogását, majd felveti az új vizsgálati mód szükségességét. Azonban ő is csak addig jut el, hogy a "specifico filmico"-nak nevezett sajátosságokat nem szabad mereven megkövetelni mindegyes filmtől, hanem az egyéni stílusnak nagyobb szabadságot kell engedni. Így ha helyesen harcol is a merev formalizmus ellen, nem tud megoldást nyújtani a különböző filmelméleti kérdésekben, mert nem mondja ki, hogy a "specifico filmico" csak kerete az esztétikai sajátosságoknak. Hivatkozik arra, hogy ezt meg lehet találni egyes irodalmi alkotásokban is, tehát nem is annyira specifico, de nem keresi a ténylegesen meglévő sajátosságokat. A szélsőséges "vizualisták", valamint az ugyanily szélsőséges "lirikusok", akik szerint a film "a fény és árnyék lírai zenéje", egy-egy helyes elemet tuloznak el a végtetekig és a filmirodalom legértékesebb része az, amely egyensúlyt igyekszik teremteni közöttük és a stílusok sokféleségét, a kevert technika lehetőségét stb. védelmezi. Én mindezekelőtt abból szeretnék kiindulni, hogyan lesz a fényképezésből művészet, milyen feltételek teszik ezt lehetővé egy olyan anyagban, amely a maga közvetlenségében nemcsak művészi, hanem a művésziatlanságnak olyannyira tipikus területe, hogy más művészeteknek módszertani ellenképeül szolgál. Az epikai, drámai és lírai filmhez való viszonyán kívül a vetítövásznon, vagyis a képkeret formájának, arányainak jelentőségét is meg kellene vizsgálni, mert pl. egy Cinemascope eljárással készült film sok tekintetben egészen más művészi lehetőségeket tartalmazhat, mint a normál-forma. Nagyon határozottan szertnék különbséget tenni film, mint puszta szórakozás és film mint művészet között. Az az érzés ugyanis, hogy az általában filmművészeti sajátosságoknak nevezett ~~kü~~ technikai feltételek, eszközök és módszerek nem haladják meg a szórakoztatás fokot és nem érik el a művészet színvonalát. Ez egyébként a művészet egyik ~~ix~~ sajátossága, hogy a puszta szórakoztatás itt sokkal nagyobb szerepet játszik, mint a művészet egyéb területein, ~~Azon~~ oknál fogva, hogy itt a látványosságának rendkívüli jelentősége van. A filmművészet sajátosságait valószínűleg a szórakoztatás fokon tul kell keresni, hisz a filmek 99%-ának éppoly kevés köze van a művészethez, mint mondjuk a kötéltáncnak. A film sajátosságainak kikiáltott vonások, teljesen elvonatkoztatva a filmalkotás egy meghatározott belső értékétől, elvont általános érvényűsége törekszenek: a "montázs", "vágás", "aszinkronizmus" csakugy megvannak a legrosszabb filmben, mint a legjobban, világnézeti tartalomtól, eszmiségtől teljesen függetlenül. Mint ahogy senkinek sem jutna eszébe, hogy a detektívregényből próbáljon irodalomelméletet és esztétikát elvonatkoztatni, ugy a szórakoztató-filmek (a fenti peioratív értelműek) sem szolgálhatnak elégséges alapul az értékes esztétikai elvonatkoztatáshoz, legfeljebb általánosan érvényes technikai sajátosságokkal szolgálhatnak. A különböző "specifico filmico"-k esetében is éppen az az izgalmas esztétikai probléma, milyen feltételek mellett

válnak a technikai és külső formai elemek valóban művésziékké. Néhány hónap múlva talán már el tudok majd készíteni egy előzetes és nagyon hozzávetőleges vázlatot, milyen problémákkal akarok majd foglalkozni és ezt majd szeretném elküldeni. Rendkívül nagy örömet szerznék nekem Lukács elvtárs sorai, hisz annyira el vagyok itt szigetelve minden szellemi kapcsolattól, a kézenfekvőkből pedig egyáltalán nem kérek. Nagyon sajnálom, hogy az Esztétika oly nehezen halad, de remélem, megszűnnek a közeljövőben az akadályozó nehézségek, legalábbis olyan mértékben, hogy a munka ritmusa meggyorsulhasson. Nagyon szeretnék már mindkettőjüket viszontlátni, hisz nincs olyan nap, hogy ne lennének jelen beszélgetéseinkben. Most éppen Codognoban vagyunk, két hétre, Donatella szüleinek házában, kislányunkkal egyetemben. Már nagyon édes, okos és főleg végtelenül jó; szinte soha nem lehet sirni hallani. Most már végleg látható, hogy szőke, kékszemű és fehérbőrű, elevenségben pedig Donatellára hasonlít inkább. Eddig még szerencsére sohasem volt beteg, sőt még náthás sem, és reméljük, hogy így lesz ez a jövőben is.

Jó munkát és jó egészséget kívánok mindkettőjüknek, a legmelegebb üdvözetekkel

Maria Thérèse

Chère madame, je suis enfin pour quelques jours chez Lauretta : elle est très vivante, bien qu'elle soit toute, très douce : il faut maintenant la contrôler toujours car elle va ~~se~~ tout manger, du moment au chat. Je crois qu'elle va ressembler à István, car elle est blonde et elle a les yeux bleus - Je vous pense très souvent, avec István, et j'aurais une grande envie de vous embrasser de nouveau - À votre encre moi bien souvenir, à vous une bise très affectueuse - Donatella & Lauretta.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Torino, 1957 szept. 23.

Kedves Lúkács elvtárs,

UUL 78-1149/24

Nem tudom, megkapta-e aug. 14-i leveleimet, de most újra kénytelen vagyok zavarni, tekintve, hogy egy elég sürgős ügyről van szó. Casapuzza, aránál az utóbbi időben igen összebarátkoztunk, most kért meg egy levelében, hogy írjak meg helyette egy kb. 20-25 oldalas cikket kultúcs elvtársról, egy Milanóban megjelenő antológia részére, amelyet '56 december 31-ig le kellett volna szállítania. Közbejött azonban hívesei utazása, majd az a szerencsétlen körülmény, hogy jegyzetei, rögzvei stb. Németországban maradtak, mivel barátjának, aránál utána kellett volna küldenie a csomagokat ma már nem áll módjában, hogy ezt megtegye. A cikket legkésőbb október végén kellene leszállítani és az antológia az év végén jelenik meg, franciául, "Les grands courants de la pensée contemporaine" címmel. Ezért arra szeretném megkérni, hogy küldjék el nekem a lehető legrövidebb időn belül az irodalomtörténeti közlemények jubileumi számát, ahol tudomásom szerint az én addori cikkemen kívül Oltványi Ábrus bibliográfiai anyaga is megjelent (ha nem, akkor külön ezt a bibliográfiát is), továbbá amennyiben ez lehetséges, biográfiai anyagot (a fejlődéséről stb.). Örülök, ha megírja kultúcs elvtárs, milyen problémák kiemelését tartaná helyesnek. A szükségesség tökéletesen tisztázott, azt hiszem, itt meg tudom majd szerezni. Magunkról nem tudok most semmit írni, azon kívül, hogy vizsgálunk már kezd beszélni és járhalni.

Meleg üdvözléssel Donatella részéről is

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Lukács István

44428-1199/26

Paris, 29.11.77

Kedves Lukács elvtárs. Időközben megkaptam nov. 9-i levelét és a tanulmányhoz szükséges anyagokat is, amikért nagyon hálás vagyok. Elkészültem vele és remélem még nem túl későn. Ennek ezt adtam, ami a tartalmat is kifejezi: J.L. # filosofo del tertium datum e del dialogo esistenziale. Ha megjelenik, feltétlenül fűldől példányt belőle is a megjelenésnél csak „ortodoxiam” lehet esetlegesen akadály, bár ebben az esetben nem hinném, hogy így lenne. Néhány napra egy tudományos Konferenciára Párisba jöttem és itt megismerkedtem Sartre-
el, aki meghívott a lakására, ahol tegnap kb. 2 óráig beszélgetést folytattunk. Gondolom azóta már megkapta levelét. Éppen a dialógus újrafelvételéről írtam mentem el hozzá. Bizonyára látta már a Temps modernes legutóbbi számában megjelent tanulmányát, Questions du méthode, amelyben nem csak feltelesen, hanem furcsa hangnemben is bírálja a Marximus de existencialismet. A beszélgetés végén roppant sajnálatát fejezte ki e miatt, arra hivatkozva, hogy a hasatérrel kapcsolatban félrevezették és megígérte, hogy a megjelenő könyvből kihúzza ezeket a bánság részeket. De ezen párhuzamban is a legnagyobb és legértékesebb hajlandóságot láttam nála a dialógus újrafelvételére s ennek első állomása levele. Így érzem, hogy erre a párbeszédre ma nagyobb a szükség, mint valaha és S. hajlandó is gondolatainak ilyen szellemű felülvizsgálására és megváltoztatására. Talán túl gyorsan is s ezért nem eléggé stabilan. Kijelentem neki a Gegenwartsbedeutung egy részet a folyóiratban és az egész könyvet a Gallimardnál vagy máshol és egyelőre is szeretné ha létrejöhetne a szellemi párbeszéd. Az a meggyőződése, a beszélgetés alapján, hogy előszörban befogadni akar elvont ^{és megfogható} gondolatok megsejlesztését érdekében is, minden hátró gondolat nélkül, nagy segítségét vár ettől a párbeszédől. A Gegenwartsbedeutung-ot is a különös, valamint minden esetben a Leydeni (Hollandia, ha nem tévedek) Mouton & Co könyvkiadó hajlandó publikálni nemetül. Kérem írja meg erre vonatkozóan válaszát, hogy konkrét megállapodást lehessen kötni. Megtudtam itt egy diszidatúgót: a Geschichte und Klassenbewusstsein-t kiadják egy itteni folyóiratban, részleteiben, már az előző is az első tanulmány meg is jelent, a többi pedig szintén Sz.

MTA FIL. II.
Lukács Arch.

veti. Azonnal kitaláltam, de nem sok eredményt. Még megpróbálom
valamit tenni, de nem ígérhetek semmi biztort, mert egy-két napon
belül vissza kell utaznom. Másfelől is lehet hasonló következtetést látni
és az az érzésem, előbb-utóbb megjelenik egy ravaszul összeállított
és még talán meg is hamisított kiadás. Nem tudom, ilyen körülmények
között nem lenne-e helyesebb egy kiadást előkészíteni jó mai előszóval
az olvasók kezébe adni. Azt hiszem, ennek nagyon pozitív funkciója le-
hetne és megkönnyíthatná a többi művek itteni elterjedését is. Ez
utóbbi érdekében vállaltam egy kb. 120-150 oldalas tanulmány plusz 70-80
oldalnyi teljes bibliográfiát előkészítését. (Írt szeretném a 80 születésnapra
egy könyvet kibővíteni.) Ne haragudjon kedves elbáns, hogy ezzel ap-
pálában ismét kéresem Terhelem, de nagyon szeretném, ha elrúgja
né az asztalán - val az összes ott megjelent műveit, valamint a magyar
kiadásokat az írástudók felelősségétől a kutatóig. (Ha lehet a régiakat
is, Modern dráma stb., emellett nekem megnézt a *Théorie des Romans*: ezt
is, ha lehet. Olvasmányban a könyvtárak állapota miatt ezt a munkát
elvégezni másképp szinte lehetetlen.) Én nincs merev határidőm, de
szeretném minél hamarabb, kb. 12 éven belül előkészíteni. Egyébként
elismorítom nincs tartása az embernek, még sajnos a hozzám is
közeli állatoknak sem. Igaz nem könnyű emelt fejű lábú maradni,
de nem is lehetetlen s ha válaszúthoz ér az ember, még mindig ott
van a félrakma gyakorlásának lehetősége.

Donatella és Lauretta jól vannak is a lírai, néhány napja
volt 11 hónapos, már rengeteg dolgot beszél is, lépcsőt ~~lefelé~~
mászik, öt hónapot his színházi előadásokat tart. (Utánzó a nagy-
papa horkolását s ha azt mondja neki: kaura, micoda nátha: elrejt
örögesen köhécselni s egyebet.) Egyelőre nagyon édes kis gyerek,
aki sok örömet szerez már a mindenzájunknak.

Változatlan szeretettel és tisztelettel

MTI. INT.
Lukács Arch.

John

Kedves Lúrács elvtárs

Paris 1958. ápr. 25

Lukács Arch.

LMJ 28-1149/92

Már több mint hét hete vagyok Párisban és elég sok-
mindent láttam belőle. Páris azonban olyan gazdag, hogy azt hiszem
soha nem lehet szépségeinek végére járni. Mindam egyelőre nem na-
gyon van, három hónapon keresztül fő feladatam a nyelvtanulás.
Mindem nap eljárt az "Alliance Française" nyelviskolába és így sikerült
már egy levéllel belezárnom a beszédbe.

Desautel-át kerestem a múlt héten, de mint a szarvashegyen
Dorottér velem, szabadságra mentek az Alpokba. Böttigellével szintén
nem láttam találkozásra, mert ő is szabadságon volt. Május el-
seje után azonban megírtam őt, mert már jó lenne végre vala-
mi "előzetes dologról" is beszélni, nemcsak mindig a magyar köny-
v és könyveiről és háttérükről. Ugyancsak május eleji után arról
fölrészről Wörnerrel is átadai Lúrács elvtársnak a feladatot.

A Thomas Mann könyvet felajánlottuk kiadásra Galli-
mardnak, esideig azonban még nem jött válasz. Van azonban
egy örömdolgozat; a fiktívadás vezetője művepelely igényt
fel, hogy a legközelebbi időben betöltsen a Balzac-köny-
vet. A többiek iránt is van érdeklődés és jóváhagy kiadásra
felkelt a kiadásra ismétlődő egyeztetés a megíró könyvet. Ez azonban
nehéznek megy, mivel egy példány van belőlük. S különösen
azért nem halad meg gyorsan a könyvtől, mert mint megírtam,
a lektorok nem hajlandók vizsgálni őket a lektorálás után
érték ha lehet, kiadásra kiadásra Lúrács elvtárs egy sorozatot az ut-
olsóként megjelent könyvekből az Aufbau keretében. Címek: ~~...~~
Paris 18 rue Pierre Curie. Institut hongrois.

Az intézet májusban művelési Lúrács elvtárs 70-
évesét ünnepelt. Efelőle fog tartani művelési beszédet és ennek
előkészítésében segítségére volt. Egyelőre gratulálom a magas
korhatárátünnepeléshez, amely Lúrács elvtársat is érte, hasonlóan
nagy életékhöz, Füst Mária-hoz hasonlóan. Hogy a kitüntetésről
bár nagy gondolat-összefoglalással egy másik témára utazok, így látom,
hogy a filozófiai intézet nem sokkal később kerül felőle alá, mert nincs
még elég előkészítve. Nem tudom, megjelenik-e az év végéig
a filozófiai évkönyv. Ha igen, esetleg magam is tudnék hozzájárítani
valami dolgozatot az évkönyv részére.

Egyelőre azonban sajnos nem dolgozom semmi meg-
határozott témán, mert a nyelvtanulás hiánya megakadályoz
ebben. Remélem, következő levélben valamilyen javaslattal látom
határozni be ezen a téren.

Barátságos üdvözléseimet küldöm Lúrács elvtársnak és
a feladatoknak. Üdvözlés

144128-1199/29

Torino, 1958 május 7.

Kedves László elvtárs. Nagyon köszönöm április 15-i levelét. A Különös ügyben írtam a Kiadónak, megadva pesti címét, s gondolom néhány héten belül a szerződés ügyében meg fogja keresni levelben. (Ha éppen már eddig meg nem tette, ugyanis párisi tartózkodásom idején ezt ajánlottam neki.) Utána már majd csak a német kézirat átküldéséhez ügyben kell intézkedni, amely tudomásom szerint az Olasz Kiadónál van. Párisban beszéltem Senilekkel és íggyeztem meggyőzni őket a "Brit. real. mai jelentősége" NRF-nél való kiadásának helyességéről. A felhozott érveket elfogadták és úgy vettem észre, hogy a felmerült nézeteltérés, vagy sértődés-féle már lényegében elsimult. Ami az "esztétika"-t illeti, változatlanul az a meggyőződése, hogy ki lehet adatni Galliard-nál. Juhász a dolog aktuális lesz, Goldmann segítségével valószínűleg el lehet majd intézni és azt hiszem a németnyelvű megjelentetéshez sem lesz nehéz kiadót találni.

Megkaptam a küldött könyveket és rendkívül hálás vagyok érte. Az "Aufbau"-nál megjelent kiadványok közül csak a "Belgae u. d. fr. real." kötet nem érkezett meg. (Talán elfogyott volna?) Nagy öröömöm lenne viszont a magyar nyelvű kiadványokra: "háttérrel felvilágosítás", "Új magyar kultúra", "Tudalom és demokrácia" és a bioszcienciában megjelent kiadványok, előadások, elősorban, de ha lehetséges a többi magyar nyelvű megjelent könyvek is, a "Különös"-sel beszérlök. (Ezek túlnyomó többsége megvolt nekem.) Nagyon kérem, ha lehetséges juttassa el ezeket is Einaudiékhoz.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Belerazdtem a "bio-bibliográfia" megírásába és remélhetőleg néhány hónapon belül kész is lesz. Goldmannal beszélgetve legutóbb felmerült, hogy itt meg kellene jelentetnünk 75 születésnapja alkalmából egy a 70 évesnél komolyabb kötetet. Ő szívesen részt venne ennek megteremtésében, irással és szervezéssel, csak azt érdekli, minél előbb László elvtársnak elfogadása e terv ellen. Ha nincs, kérem írja meg és hozzáfekszünk a kötet létrehozásához, hogy időben eljussunk.

Nem tudom láta-e, a "La nouvelle réforme" 2. számában megjelent írása a harmadik rész is a "Fisch. u. Kl. bew." -ből

és persze folytatja a publikálást. Mindenképpen hasznos dolgot tartanám az adott körülmények között egy előző leírataiban könyvoktatásban megjelölteni, éppen az adott helyzet filozófiai feladatainak helyes orientálás szempontjából. (E könyv bizonyos még beírt lapokat is megvizsgálhat.) A jelenlegi helyzetben ugyanis a könyv olyan legenda-szerűt tölt be, amely viszont könnyen átváltozhatna pozitív hatássá, az almatag, laikus, valóban tapogatózó fil. közvélemény felpozíciójáé.

A párizsi fil. kongresszus, az angol "filozófusokkal" való érintkezés alkalmából meggyőződtem arról, hogy arra a kérdésre, miért csak egy könyv jelent meg eddig Angliában. De talán a jövőben ezen is lehet majd változtatni, mert a megismert fiatalabb nemzedék körében határozott érdeklődés tapasztalható az igazi fil. problémák és köztük az esztétika problematikája iránt is.

Külön hálás vagyok néglatom elolvasásáért és a hozzájáruláshoz fűzött, nagy hasznára szolgáló megjegyzésért. A kidolgozással azonban most várni néhány hónapot és csak ősszel, a "bio-bibliográfia" befejezése után látok hozzá keljes erővel.

Közben Rómában is átkerült Torinoba, ami nagyon jószaga gondjainkat, de egyúttal örömeinket is.

Szeretetteljes üdvözléssel mindhármunk részére.

Szerőf

INTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Stnai

P.S. Az egyik, Feltrinelli kiadásában megjelent, katalógus foglalt szerkesztője szerint egy 15-20 felekes részt előzetesen megjelölteni az esztétikából, lehetőleg formai-műfaji, vagy a "típus" stb. kérdésről is megírt, hogy felmérés legyen a kíváncsiság. Ha e részlet elbírálása valamely orsz. fogva nem lenne mód, engedélyt kérek a "tört. utószó" valamely példányának mielőbbi publikálására. A szerkesztőt én magam készen befordítanám részre.

L441281 1199/31 Torino, 1958 június 10

Kedves László elotárs; köszönettel vettem május 21-én kelt levelét is az
elmúlt napokban levélben Casessel is megbeszéltem a kötet tervét. Rész-
letekbe menően persze majd csak júliusban beszélhetjük meg az egészet,
amikor Caser Torinoba jön és ezt követően kerül majd sor a személyes
felkérésére is. Azt hiszem nem is lesz olyan nehéz egy levélben jelzett
összetételű csoportot a közreműködésre meggyerui. Egy pillanatig sem gon-
doltunk olyanféle műneplőre, amely nem belső szellemi kapcsolatra, ha-
nem csak speciális alkalmai külső körülményekre támaszkodna: ezt már
csak azért sem lehetne elrészelti, mert lét és nagyon hosszú idő,
mi vizont a kötetet úgy szeretnénk összeállítani, hogy tíz év után
is aktualitása lehessen. Ami Goldmannot illeti, ő ama speciális eset,
aki 55-ben is írt volna a Gedächtnisba is az eseményektől függet-
lenül, egy meghatározott gondolatörben persze, hisz és múlva is írta.
Ha például a Klammert-t akarja elemezni, ami kézenfekvő, gondos-
kodunk arról, hogy valaki közlön is ~~tárgyalja~~ megannyit a témát.
Caser egyetért azzal az elgondolással, hogy a kötetnek tanulmán-
yokat kell tartalmaznia különböző karakterű műveiről. (Ez már
önmagában véve is selekcionáló elv, mert amennyire semmire
sem kötelez egy Gedächtnis összevet, olyannyira belső vizonyt
kell hogy kifejezzen egy ilyen tanulmány.) Július végéig majd
újra írok erről; akkorra minden bizonytalanság lesz a részletes
terv. Sajnos nemrég megjelent egy rendkívül ostoba tanulmány László
elotárs munkásságáról az Einundzwanzigste und letzte - ben.
Az ironia, bizonyos Amanda Guiducci, az összes elemzéseket meghaladó
nagyképi értelmetlenségről tett tanulmányt, igaz hogy csak dühöngve
lehet olvasni. Az azonban bizonyos, hogy nem marad válasz nélkül.

Csodálkozom a Monton reformálatlanságán. A félreértés való-
színűleg onnan adódik, hogy időközben Gallimard ~~meg~~ meghirdette
a polg. realizmust s így összekeverte a különössel. (Nem tudom
megjelent-e már a Könyv Gallimardnál; arról most kaptam hírt
hogy végre megjelent franciául a Zerstörung első kötete.) A

hiszem a kútörös esetében oda lehetne adni Montanának a német mel-
let az angol kiadás jogát is; a franciát azonban vagy kár lenne,
mert biztosan lehet rá a közelfövében kiadót találni. Örülök, hogy
a Semmel négre elismuttat a nézeteltérések.

Az angol nyeloterületnél azt hiszem csak a kezdet lenne ne-
hez és átörökléshez alkalmasabb művet, mint a tört. regény nem igazán tud-
nák elreppelni. Persze nem tudom, mennyire tartják be ígéreteiket azok
az emberek, a kikkel Royanmontban beszéltem. Az igazság az, hogy
az átöröklésig mindent komoly energiával kell mozgatni és a dolog csak
utána megy majd mozgató. Sajnos kislány barátunk teljesen alkal-
matlan arra, hogy bármit is tegyen: ígéreteit sorozatosan nem tartja
be, ami az angolok szemében kútörösen súlyos dolog, s ezzel nemcsak
mozgatná, hanem fékzi a dolgot. (Több helyre címet, vagy leltári
jelentést ígért — pl. az egyik kiadó címben részben mutatkozott a tört.
regény kiadásra, lávéházi beszélgetés alapján, de végül is az ígért jelentést
és konkrét javaslatot nem kapta meg — s az eredmény persze mindig
negatív: a fessző dologtalanság.) Gondoltam arra, hogy átmenetileg egy
időre Angliába, de ez persze nem olyan egyszerű. Talán még Roy Paxtonnal
is megpróbálna próbáljon szerzeni ~~valam~~ egy létező, esztendőjét, de az
sem lehetetlen, hogy sikerül valami másféle megoldást találni.

A jövő hónapban indul egy kéthavonta megjelenő filmfolyóirat:
J. Kristarcs a szerkesztője és itt jelenik meg az első két címmel, a filmvilág-
leti problémák szerkesztéséről — vagyis a technikai-~~életi~~ elválasztásának gár-
dianságáról — és a film sajátos nyelvénekéről. Elmondtam Kristarcsnak film-
vázlatomhoz írt megjegyzéseit és nagyon szeretné közzéadni őket, mintegy program-
matikus céllal. (Ezt az elválasztási vonalat őajtand adni a felfedezésnek.) Ter-
mészetesen nem adtam oda neki, mert meg szerettem volna először látni, be-
tegyezik-e a közlésbe.

A bio-bibliográfiával egész jól haladok és remélem szeptem-
berre elkészülök vele.

Mellékelek három fényképet Lauráról és Donatelláról. Én vi-
váltam őket s ezért nem nagyon remélek. Laura viszont már szá-
mol kilencig, de a fizet már nem hajlandó fizetni a száján.

Kellemes nyarat kívánva, a leggyorsabb idővel
Lauretől molli ami seluti ad entrambi - jövedel.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Stáin

1958, VI. 26

A könyveket meg-
látam és nagyon
örököm. Távolból
is jól vagyok és
mindkegyükhez is
legszívesebben jói-
rányáinkat küldtük

352 - Ediz. S. A. C. A. T. - Torino

Rip. Vietata

Vera Fotografia

FOTOCelere - TORINO

LCIL 28-1144/32
Lukács György

LINGHERIA

BUDAPEST

V. ker. Belgrád rkp. 2.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Torino - Monumento a Garibaldi e Monte Cappuccini

GREETINGS

POST CARD

Con affettuosi ricordi
Stefano

LMYL 28-2194/35
Prof. George Lukacs

BUDAPEST

V. Belgrad rkp. 2

(HUNGARY)

Churche's Mansion, Nantwich.
The Buttery.

1959 jun. 15.

144L 28-1199/34

Torino, 1958 augusztus 15.

Kedves Lúcia's elvtárs. Köszönettel vettem júl. 22-én kelt levelét. Néhány nappal e levelével vétele után Cases és Solmi meglátogattak és megbeszéltek az emlékkönyv részletes tervét, amelyet aztán a kiadó is jóváhagyott. Persze az itt szóltos álmosággal, amelynek megfelelően pl. Cases tanulmányának több, mint egy éves késése sem volt szó és még az emyém is túl korán érkezett. A "les grands courants de la pensée contemporaine mondiale" - kiadványra gondolok, amely máig sem jelent meg. Einandit is majd gyakran kell noszogatni, pusztán az álmoság leegyzése végett, hiszen már a részletekben is megvan az egyetemes és csak azt kell eldönteni, hogy a "Saggi" sorozat egyik kötetét-e a könyv, vagy a "Nuovi argomenti" hálónszámaient. (Ér a hálón kötet mellett vagyok.)

Az én bio-bibliográfiám monográfia-félévé alakul át és jóval hosszabbra sűrűl, mint eredetileg terveztem. A címe ez lesz: "Vita e opera di G. L. niki, 3) Una sintesi nei quadri della "scienza dello spirito", 4) Verso la conquista della dialettica unitaria, 5) Marxismo e critica letteraria, 6) Realismo e decadenza, 7) Fondazione di una nuova estetica, 8) Problemi di teoria dei generi, 9) Osservazioni di filosofia della storia sullo sviluppo della cultura moderna, 10) La continuità dialettica della cultura, 11) In difesa dello Hegel, 12) Di fronte alla distruzione della ragione, 13) Principi di politica culturale, 14) Recapitolazione. Rövidebben nem sűrűlt felvázolnom vezérlől. (É 14 pont terjedelme már előreláthatólag közel 200 oldal körüli.) Egyébként júl. végén jelent meg Einandi fehér sorozatában ses írt kiadói bevezető, igazi marxista történeti tanulmányul nevezte. Ezt a monográfiát nem tudom mikorra sikerül befejeznem; hogy ne kelljen áthelyeznem többszörösen a dátumot, a karácsonyi időpontot tűztem magam elé. Az első négy pontban történeti sorrendben a fejlődésvonalat írom le, az ötödik ponttól azonban egészen megváltozik az írás karaktere, történeti helyett a problémák közötti tárgyi összefüggés kapcsolja őket össze egymással. Az utolsó pont viszont egy történeti és szisztematikai összefoglalást igényel majd adni, belehelyezve az egyes problémákat szisztematikai fejlődésük társadalmi - filozófiai - kulturális problematikájába.

jába.

Nagyon örülök, hogy az estétika már 900 oldal körül tart és rendkívüli izgalmával várom, hogy elolvashassam. Különösen érdekelme a Pavlov problémáról szóló fejezet. (Nem lapthatnám meg kérésre ezt az egy fejezetet: szeretnék ugyanis foglalkozni vele a 7) pontban.)

A filmproblémát körül karácsonyig egyet szeretnék csak kidolgozni esszé-szerűen; a filmműv. visszatükrözés rajzosságairól szólót. Itt legnehezebb probléma az összes felmerülő közt az obj. totalitásának kérdése. Az az érzésem, hogy túl szűkre szabnánk a film művészi kereteit, ha a novellával kétségtelenül meglevő koronázást szinte kizárólagossá tennénk. Itt elvi szempontból a film időbeli korlátozottsága egészen mellékes külső körülmény: elképzelhető 24 órás játékfilm is. (Jellemző módon a hásonörös, sőt ciklikus filmmegoldások rendszerint széles epikai ábrázolásra való igényből fakadnak.) A tárgyi világ ebben az összefüggésben ott jön számításba, hogy az adott kor teljessége mennyiben jelenik meg tárgyához kapcsolódó emberi viszonylatokon keresztül. Filmben általában a „tárgyak genezise”, amely a regényben magára tekintendő, rendkívül nehezen valószínűsíthető meg, anélkül, hogy darabokra ne szaggatná a filmet. Ez azonban nem jelenti azt, hogy „tárgyi világ funkciója” formájában ne lehetne megvalósítani. A novellában a regényben viszont a belső ábrázolás, a teljesség megjelenítésének organikus része. A filmnél általában nem lépnek túl a novella-szerűség forrás, holott túlélhetnének. Ez a filmművészet kereteit, ha tudatos törekvés formájában a rendező elgondolásaiban létezne, rendkívül mértékben korlátozná. Itt a tárgy és emberi viszonylatok rendkívül bizonyult diallektizájával állunk szembe, a rendező viszont, még a legjobbak is, csak „kulissza” kérdésként kezelik, és legjobban esetben is csak úgy miházzák fel művészi funkcióival, hogy az atmosféra, avagy tónus egy részét komponálják bele. Azt hiszem, hogy a film „mozgási tere” az obj. totalitást illetően a novellától a regény felé megy, amit el nem lehet, elvi síkronál fogva, de megközelítheti.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Jó nyaralást kívánva, szeretetteljes üdvözléssel

János

Attualità e dibattiti

17236 1386

Sui problemi estetici del cinematografo

Trovo che sia un pensiero importante — scrive Lukács all'allievo Mészáros — il suo tentativo di separare nettamente la forma dalla tecnica. Il più grande difetto teorico della letteratura filmica è proprio quella mescolanza delle due cose, che porta a esempio il Balázs a trattare come problemi della forma, e della teoria dei generi, soprattutto questioni teoriche.

*di György Lukács
e István Mészáros*

Gli appunti che pubblichiamo non sono stati scritti appositamente per la pubblicazione: essi fanno parte di uno scambio di vedute tra il filosofo ungherese e il suo allievo István Mészáros, il quale sta redigendo un volume sui problemi estetici del film. Queste annotazioni rivestono un particolare interesse, in quanto per la prima volta Lukács interviene in forma diretta nel campo degli studi cinematografici. Crediamo che non possa sfuggire al lettore in genere, e ai saggi in particolare, la notevole importanza di un tale intervento, e per l'autorità del Lukács nel campo della cultura contemporanea, e per i problemi che egli dibatte per una nuova impostazione teorica del film.

Noi siamo particolarmente lieti di questo intervento diretto, anche perché la nostra è stata la prima rivista di cinema a interessarsi di Lukács, a far conoscere i suoi libri e ad applicare alcuni suoi principi alla critica del film.

Di György Lukács pubblicheremo prossimamente un lungo saggio dal titolo *Epica e drammatica*; di István Mészáros la seconda parte del suo studio sulla struttura dei problemi teorici del cinematografo: *Film e dramma*. La questione del carattere pubblico nel film.

Lettera a Lukács

Torino, 8 marzo 1958

- 1 *Gli "strati" della teoria del film.* (La struttura dei problemi filmici). Uno dei maggiori difetti delle teorie del film è dato dal fatto che in esse si mescolano problemi di diverso carattere e validità. Si tenta di assolutizzare come estetiche verità che hanno una validità meramente tecnica, e così via. Per giungere alla soluzione dei veri problemi estetici bisogna procedere assolutamente alla separazione. (Problemi tecnici, "grammaticali" — della forma esteriore —, "poetici" — della teoria dei generi —, di drammaturgia filmica, di teoria letteraria ed estetica generale, ed estetici specificamente filmici). Va da sé che non v'è tra loro una muraglia cinese.
  - 2 *Il carattere delle teorie filmiche.* Da una parte astratto-formale, dall'altra e nello stesso tempo strettamente praticistico-empiristico. (Oppure: completamente dimentico dei problemi formali per curare soltanto quelli contenutistico-ideologici). Le ragioni di questa situazione: a) La relativamente giovane età e i limiti di altro genere del materiale a disposizione. b) La canonizzazione del film muto e la mancanza di una revisione fondamentale di questa canonizzazione nelle nuove circostanze, — fatto questo che produce il suo effetto limitatore. c) Pregiudizi generali di natura soprattutto filosofica. d) Metodo. (La mancanza di un avvicinamento propriamente estetico-filosofico alla materia).
  - 3 *La relazione tra pubblico e film.* La questione del carattere pubblico nel film. Potrà sembrare strano, ma sta il fatto che nessuno trovò mai necessario confrontare il film con il dramma da questo punto di vista. Il film viene generalmente confrontato con il teatro, e non con il dramma, e cioè dal punto di vista tecnico (l'"invariabilità" dell'angolo visuale e della distanza dal palcoscenico dello spettatore e il fatto che esso vede in ogni momento tutta la scena, in contrasto con la variabilità dell'angolo visuale e della distanza, nonché la concentrazione sui particolari del film). Sorvolando adesso il fatto che perfino le cose suddette sono verità relative, poiché anche nel teatro cambiano in un certo senso la distanza, l'angolo visuale ecc., corrispondentemente all'azione scenica, il fondamentale nel rapporto tra film e dramma non è di carattere tecnico, bensì sociale: il film può fiorire e diventare vera arte nel secolo XX: proprio perché non necessita del carattere pubblico del dramma. (L'"Öffentlichkeit" del film e in esso il rapporto con il pubblico è piuttosto di carattere epico). Da questo fatto scaturiscono conseguenze artistiche e strutturali di grandissima portata. (Il particolare carattere dell'eroe filmico, ecc.). Si possono capire veramente i periodi di fioritura o di crisi del film soltanto dopo aver afferrato concretamente la natura peculiare del carattere pubblico necessario nel film. Anzi, perfino in questo quadro, per esempio tra il film muto e quello sonoro c'è differenza per ciò che concerne il carattere pubblico: la crisi di Chaplin ai tempi della transizione dal muto al sonoro non nasceva semplicemente dalle difficoltà di adattamento al nuovo linguaggio, bensì dalla ricerca sia della nuova, adeguata materia vitale, sia del nuovo rapporto del carattere pubblico.
- Soluzione: da una parte il rapporto tra l'individuo (lo spettatore) e il film come esperienza vissuta collettiva, e dall'altra il rapporto tra l'individuo (come creatore che segue con la macchina da presa gli avvenimenti, secondo determinati principi) e la comunità osservatrice composta nel cinema da individui. La differenza

tra film e televisione da questo punto di vista. Nella connessione del carattere pubblico filmico bisogna esaminare i tentativi di Bert Brecht di creare un nuovo carattere pubblico nel dramma (elementi epici, il cronista ecc.) e nello stesso tempo di adattare una tecnica scenica di natura "filmica".

4 *Come il film diviene arte.* ("Grammaticalmente"). La casualità singolare e l'atipismo della fotografia. L' "arte" della fotografia: composizione, situazione specifica, effetti di ombra e di luce, "tipi" particolari e situazioni di "genere", angolo visuale ecc. (In verità non si tratta qui di uno sviluppo artistico della fotografia precedente al film, bensì *parallelo*, o addirittura *posteriore* a esso: di un prodotto a parte dell'evolversi artistico della immagine in movimento, dell'applicazione di alcuni risultati di quest'ultimo alla fotografia fissa). Le possibilità artistiche dell'elemento del *movimento*: la sua forza diretta a dissolvere la singolarità; il *contrasto* e l'*azione*; la possibilità di mettere una determinata cosa in rilievo, di sottolinearla, di separare l'importante dall'insignificante; la possibilità di una rappresentazione più complessa; la presentazione di *relazioni umane* e della loro interdipendenza e reciprocità. *Primo piano*: le possibilità di una penetrazione psicologica.

5 *Il carattere audiovisivo del film.* Nelle teorie filmiche si trova una giusta descrizione fisico-fisiologica di questo fenomeno. Manca invece la sua concretizzazione antropologico-estetica: al suo posto si estende *direttamente* all'arte la descrizione fisico-fisiologica, con un'assolutizzazione formalistico-tecnica. In qual modo si manifesta il carattere "audiovisivo" negli altri campi dell'arte? (Oltre al teatro, nella letteratura in generale, e in un certo senso anche nella musica e nelle arti figurative. Il problema dell' "udire interno" e del "vedere interno"). La complessità dell'*esperienza vissuta artistica*. E' di diversa intensità rispetto all'esperienza vissuta artistica, per esempio, l'esser presente a un concerto di un'orchestra perfino mediocre, oppure, l'ascoltare un disco dalla registrazione e dalla riproduzione tecnicamente perfette, di un'orchestra d'alta classe, che interpreta l'opera col massimo impegno artistico).

Nell'esperienza vissuta artistica si completano in un certo senso, sul "piano interiore" dei sensi anche tali arti che non sono di carattere audiovisivo. La base antropologica di questo fatto è che il soggetto dell'esperienza vissuta artistica è un *uomo totale* rispetto ai sensi, che registra le sue impressioni — come fa anche nella vita — su "due piani": trattandosi di quello visivo anche su quello auditivo e viceversa. E' un'altra questione in quale misura questo completamento nell'esperienza vissuta artistica ha una base oggettiva, cioè in quale misura esso viene da oggettive determinazioni artistiche. (Solo approssimativamente, entro il quadro largo e quasi inafferrabile dell'atmosfera, ma per quel che riguarda la forma concreta del completamento, c'è la libertà più totale). E' una particolarità del film che esso possa determinare oggettivamente in massima misura anche questo "completamento" (p.e. nelle scene mute) e che esso sia in grado di porre al servizio dello scopo artistico, con grande forza evocativa, questo suo carattere immediatamente audiovisivo. (Questo fatto permette la formazione di un peculiare linguaggio artistico).

6 *Le particolarità estetiche del rispecchiamento filmico.* Non è il cosiddetto "specifico filmico" (montaggio, primo piano, inquadratura) la peculiarità estetica del film, poiché esso può darle soltanto la sua *cornice*, come p.e. nella poesia il ritmo, la rima, ecc., o nella musica le formule armoniche e ritmiche. Il vero specifico filmico altro non è che l'adeguato rispecchiamento artistico di una *materia vitale particolare* rispetto alla sua *fisionomia* ed *estensione*. La fisionomia particolare di questa materia

vitale viene sia dal complesso del carattere pubblico che dalla realizzazione del tutto particolare della "totalità degli oggetti" (soggettivo in un certo senso, in quanto attraverso la presenza dello spettatore-creatore-descrittore nell'immagine, lo ambiente rispecchiato si può presentare non soltanto nell'oggettività della sua reciprocità (*Wechselwirkung*) con i protagonisti dell'opera, ma anche quale contrasto artistico con essa, sia dall'originale tempo presente del film (tempo presente-passato o passato-presente — con l'accento sul primo — ma mai puro presente o puro passato) come ancora dalle date possibilità artistiche di rappresentazione, dalla scelta e concretizzazione della materia vitale contemporanea alla formazione. Particolarità della formazione artistica: una singolare combinazione del visuale, del "letterario" (riflessivo, narrativo, azione-movimento) e del sonoro, nonché la loro coesistenza permanente ("inseparabilità").

(Questo fenomeno, di nuovo, è riscontrabile in un certo senso anche nelle altre arti: una forza evocativa sensibile di grande intensità nella letteratura, una concentrazione narrativa e dinamismo nella pittura, ecc. Ma mentre qui questo fenomeno rientra piuttosto nel quadro dei problemi dello stile e dell'individualità artistica, nel film invece si tratta di una caratteristica di *validità generale* e di carattere *determinante*. Il buon film riunisce in sé, con artisticità intrinseca e non con formale exteriorità, tutti e tre gli elementi suddetti e non occupa solo il posto dei violini nell'orchestra sinfonica). Anche la differenza tra il *film muto* e quello *sonoro* sorge da questa problematica: con l'avvento del sonoro cambia anche la fisionomia e l'estensione della materia vitale artistica. Il film muto ha un carattere fondamentalmente *epico-lirico* (o lirico-epico), mentre il film sonoro è essenzialmente *epico-drammatico* (o drammatico-epico) rispetto alla sua natura immanente.

7 *Fenomeno e sostanza nel film.* Le cose dette sopra testimoniano un particolare modo artistico di rappresentazione. Una delle sue caratteristiche è la possibilità di usare, nel presentare la sostanza, una specie di "illusione ottica artistica". L'annientamento artistico dell'apparenza attraverso l'avvicinamento, contrasto immediato ecc., senza il pericolo della simbolizzazione allegorica. (Già per la fisionomia gianica della "totalità degli oggetti", dovuta alla presenza continua del soggetto osservatore-rappresentatore). In questo modo la penetrazione nella sostanza è di un genere di *immediatezza "tesica"* (ma non una illustrazione simbolica di tesi), con un certo carattere *intellettuale*. (Questo vale naturalmente solo per il modo di rappresentazione che non può esser privo della determinazione attraverso *relazioni umane*). L'"intellettualismo lirico" del film.

8 *Il "correre" senza sosta del film.* La critica romantico-anticapitalista (p.e. Adorno) riconosce in questa caratteristica soltanto il lato negativo, e non è disposta ad accorgersi che si tratta qui di un nuovo metodo del presentare artistico della sostanza. Per esempio l'*accelerazione e il rallentamento* (non in senso tecnico, ma artistico): *sostare* a lungo sui punti ritenuti importantissimi, e d'altronde *sorvolare* sui momenti intermedi. In determinati casi invece può essere proprio la *velocità del ritmo* la maniera più adeguata per esprimere la sostanza. (Il crescendo della forza drammatica, ecc.). Pur essendo vero che il film è un'arte di carattere *non-contemplativo* (per quel che riguarda l'istante della sua osservazione; anche l'esperienza vissuta teatrale è molto meno contemplativa dell'impressione suscitata, a esempio, da una pittura, o dall'esperienza vissuta musicale), nel frattempo tuttavia essa permette una concentrazione artistica di un altro genere ed in grande misura elimina l'elemento casuale e arbitrario dell'interpretazione e del "completamento". (Vanno qui trattati anche i problemi del sincronismo, del simultaneismo ecc.).

9 *Il posto del film nel sistema delle arti.*

a) *La relazione tra film e arti visuali.* (L'erroneità dell'identificazione con l'arte figurativa - p.e. Ragghianti. La visualità complessa del film. Il "carattere filmico" nell'arte figurativa: serie consecutive di incisioni dello Hogarth; serie di disegni che formano un'unità interna con le poesie epico-liriche del poeta-pittore W. Busch, come precursori in un certo senso del film muto, ecc.).

b) *La relazione tra film e letteratura.* (L'oggettività dell'opera d'arte in quanto tale e la soggettività particolare del film; il valore immanente dell'opera letteraria e la "mancanza di valore" — nel senso letterario immanente — della sceneggiatura; la relazione tra materia vitale drammatica, epica e lirica e il film; le possibilità e i limiti della trasposizione nel film di opere letterarie; il rapporto dei generi letterari col film; ecc.).

c) *La relazione tra film e musica.* (Musica e immagine; la funzione filmica degli effetti acustici; la cessazione dell'immanenza — per così dire: "Ding an und für sich" — della musica nel film; l'insufficienza nel film della "musica d'accompagnamento"; i tentativi di render sensibile-visiva la musica, p.e. Walt Disney; l'applicazione del "leitmotiv" nel film; la funzione propriamente filmica della musica di Chaplin, che è priva di serio valore musicale: nei suoi film muti dal carattere di "leitmotiv", nei film sonori — p.e. *Un re a New York* — essa serve a sottolineare o a preannunciare il cambiamento dell'azione o del suo ritmo; musica filmica e caratterizzazione musicale; Prokofiev-Eisenstein: *Aleksandr Nevskij*; i nuovi tentativi "funzionali" dell'avanguardia — p.e. Hans Richter; ecc.).

10 *Il particolare linguaggio artistico del film.* Il suo carattere complesso; un certo "architetticismo"; la "collaborazione" dei diversi "piani sensibili", la composizione dell'effetto totale in ultima istanza unitario sui diversi piani sensibili; la funzione artistica del cambiamento del ritmo, dell'ambiente, dei piani, della distanza e dell'angolo visuale. La funzione del movimento. (Movimento nelle altre arti: in due direzioni; da una parte *esteriore* — p.e. nella *pittura* il seguire le diverse parti, dettagli, le linee di movimento, l'eventuale avvenimento, azione, nel *teatro* il seguire la voce, i movimenti degli attori, nella *sala di concerto* il seguire il continuo cambiamento nel suono dei diversi strumenti, il movimento dei solisti, del direttore d'orchestra ecc. — dall'altra *interiore*, cioè si dirige dalle esteriori linee di movimento delle scene fotografate attraverso i nostri occhi verso la comprensione interna, verso la sostanza artistica. Ciò dà p.e. nella *pittura* un *sistema* al movimento, attraverso la ripetizione di certe linee di movimento esteriori, attraverso il continuo ritorno ed indugio su alcuni punti, attraverso la composizione nel quadro totale in senso variato e sempre più arricchito dei dettagli). Il linguaggio del film, già per il suo carattere non-contemplativo, *riunisce* in un solo i movimenti nelle due direzioni. Nel film artisticamente valido alla fine si crea un quadro totale di carattere unitario in cui i dettagli si trovano "al loro posto", non si fanno una vita indipendente per opprimere gli altri o per "far dimenticare" l'anemia e la funzione di "insaccamento" della maggior parte dell'opera. L'effetto suscitato per mezzo del linguaggio artistico cinematografico è: il rimanere di un *quadro totale* visuale-riflessivo e di atmosfera, in cui i singoli dettagli possono apparire soltanto attraverso la riproduzione immaginaria del movimento-azione. Il problema delle proporzioni e della composizione armonica. (E anche a questo punto: in quale misura è possibile, nelle condizioni del linguaggio filmico la partecipazione attiva dello spettatore? Inoltre: quali nuove disposizioni ricettive possono svilupparsi con l'aiuto del linguaggio cinematografico?).

immanente-artistica: l'esigenza dell'*unità artistica*. (Essa esclude le soluzioni diametralmente opposte al tono fondamentale e quelle che sono in stridente contrasto con essa). Criterio: in quale misura sono adatti l'angolo visuale ecc. scelti per evocare con suggestività e con unitarietà artistica il contenuto più profondo della materia vitale rappresentata. Non esiste una regola universalmente valida, poiché sono sempre le determinazioni *concrete* della scena data (e del quadro totale del film dato) che si fanno valere. Per quel che riguarda la singola scena, la necessità in parola ha in essa una validità soltanto *approssimativa*: si può realizzare la rappresentazione artisticamente altrettanto adeguata da diversi angoli visuali, diverse distanze ecc. (Le soluzioni di scena di carattere psicologizzante invece, tanto per dare un esempio, ben afferrabilmente "stanno fuori" da un film dal quadro totale e dal flusso calmamente epici).

- 15 *Problemi di drammaturgia cinematografica*. L'eroe filmico. (Di carattere fondamentalmente *epico* e non drammatico; esso possiede perfino dei segni costanti alla "epos", come p.e. le scarpe, il bastoncino, l'andatura, certi gesti e smorfie tipici e ricorrenti di Charlot.) La sceneggiatura. (La sua struttura; la "sceneggiatura di ferro" e l'improvvisazione; l'effetto modificatore dell'ambiente; il ruolo del dialogo, ecc.) L'attore. Il problema dello stile ecc.

Sono giunto per ora a questo schema. Non lo considero affatto "pronto" o in ogni parte maturo, e sento che nell'elaborazione dovrò fare cambiamenti non soltanto nell'ordine dei punti ma anche nell'accentuazione, nella proporzione e nel sistema interno di alcune questioni, attraverso "traslochi", ulteriori suddivisioni o unificazioni, o dando a certi problemi un'importanza ben maggiore da come potrebbe far pensare il posto da lui occupato attualmente magari solo nella frazione di una frase. Con questo piano ho soltanto cercato di rendermi conto dei problemi che si presentano in questo campo e della loro natura, portando sul piano estetico quelli formulati in modo formalistico e d'altra parte formulandone dei nuovi — tali almeno nella filmologia...

István Mészáros

megválaszolatlan

Ménem

34. Hillcrest Avenue,
London, N. W. 11.

Kedves Gyuri bácsi,

1959 július 4.
1942-1991₃₆

Sikerült egy angol baloldali kiadót
találnom, aki ki akar adni egy sorozatot
műveiből, évente 2-3 at. Hamarosan fel-
keresi majd levelével, hogy megállapod-
hassanak. Elég kezdő kiadó (alig 2 éves),
de már romoló viszonyt váltottak ki
kiadványaival. 1961 nyaráig az alábbi öt köny-
vet akarja kiadni: Der historische Roman, zur
Gegenwartsbedeutung des Britischen Realismus,
Der junge Hegel, Die Zerstörung der Vernunft
u. Gesch. u. Klassenbewusstsein. Később kerülne
már sor Goethe is Korára, Thomas Mannra
stb., de persze az Estétizát hamarabb
is el tudná kezdeni. Egyébként ösztöl-
tadományozó Intézet lesz a londoni
egyetemen és jelenlegi munkahelyemet
otthaggom. Minden jóst kívánva szeretettel
köszönti mindketőtököt

LMC 28-1144/97 1959

Kedves Gertrud és Lukács elvtárs. Nagyon sajnálom, hogy augusztusi levelemre közvetítéssel ilyen vádló választ kapok, de azt hiszem nincs okom szégyenkezésre sem azért, amit irtam, sem a titkárságért. Hogy az olasz kortárs másképp vélekedik egyik írásomról, azon nem csodálkozhatom; pisai barátunk, aki erre a cikkre annakidején felhívta a figyelmemet, teljes egyetértését fejezte ki velem ez írás kapcsán. Most jelent meg különben szatira könyvemnek egyik fejezete a szocialista kulturális folyóiratban. Hogy maga a könyv nem jött még ki, az természetesen nem rajtam mulott. Ami a titkárságot illeti, éppen azért fogadtam el, hogy a szövetségben belül, barátaink segítségével, akik megválasztottak, pozitív értelmű változásokat eszközöljünk. Hogy az Irod. Ujs. hangja az utóbbi hónapokban mérséklődött, abban már mindenesetre van részünk, és meggyőződésem, hogy nem haszontalan dolog ilyesmivel tölteni az időt. Ha elképzeléseinket nem sikerül megvalósítani, akkor természetesen le fogok mondani erről a tisztségről. Mindezt nem mentségül mondom, hanem azért, mert tudom, hogy ilyen nagy földrajzi távolságból sokminden másképp tűnik fel, mint amilyen a valóságban. Még csak annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy semmiféle esemény, vagy személyi aktus elméleti felfogásomon és korábbi érzéseimen nem fog változtatni. A legjobb kívánságokkal és szívélyes üdvözetekkel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

ht

POST

Valentine's

C.

SENDING YOU GREETINGS

St. Paul's Cathedral, London. This majestic Cathedral designed by Sir Christopher Wren, was begun in 1675, as the successor of Old St. Paul's which was destroyed by the great fire of 1666. It occupied thirty-five years in building and cost one million pounds. The height from the ground to the golden cross surmounting the dome is about four hundred feet.

1960 júl. 9.

Új Kisdármányt született
ma délelőn. 3 kilo, fe-
rete hajni és köcsseim.
Mindnyájan jól vagyunk.
Neked üdvözléssel és
jókedvvel.
Jókedvvel és jókedvvel.

THIS IS A REAL PHOTOGRAPH

LLIII 28-11941

Lukács György
és felesége

37

BUDAPEST

V. ker. Belgrád rkp. 2.

HUNGARY

ST. PAUL'S CATHEDRAL, LONDON

H 2564

Liudores House
CRAIL (Fife)
Scotland
1961 Dec. 13.

Kedves János Bácsi,

LMML 28-11 99/38

Sokáig haboztam, hogy megírjam-e ezt a levelet. Nem mintha
érzéseimet és intellektuális magatartásomat illetően a levélre remélt válasz
bármit is változtathatna: magamban mindig azt a mondatot szóltam idegni,
amit egy levélben Thomas Mann-hoz írtam. Hogy mit jelentett számomra az
elhunyt köztársaság életében, emberileg és intellektuálisan, segítése és pát-
daja, ez olyan dolog, ami felől a világban már hosszú ideje megfontoltam (s egy-
születésnapja alkalmával levélbe is foglaltam) s ezen semmiféle körülmenet,
vagy harag vagy elutasítás sem változtathat. Mégis úgy éreztem, Donatellával
egyetemben, hogy valami félreértésnek kell lennie, vagy talán rágalomnak
is. Ezenban. Ezt illetően persze csak egy hosszú beszélgetés segíthetne, de talán
amint meg lehet lenni egy levélben is, hogy biztosítsam: semmi elutasítás és
nem volt azt feltételezni, hogy eláudodossam volna attól az elméleti irány-
zástól, amelyre tanított. Ezt talán alátámasztja az az különleg-
esség, az elidegenedés kérdéseiről, amelyeket a levelemmel egyidejűleg
postára adok. Az bizonyos, hogy során szeretném engem teljesen izolálni
és elvonatolni, mert a tertium datur mindenről kétségkívül a fekete-fehér
alapon való szemlélet híveim. (Amerikai és orosz fordítók többször
másként mint valóbaloldalit, ez azonban egy pillanatra sem tudott változ-
tathatni álláspontomon.) Ami az oroszokot illeti, az ottani munka elvégzésére
együtt egyetemen működött volt Angliába jöveletemre, másrészt fél éves költöz-
ésem alatt egyetemen, nem is eredménytelenül, a történeti vezetőt józanabb
felátámasztás bírái. (Különös módon a legkevesebb harcot az orosz a nagylelkű
szabványokkal kellett vívni, ahonnan harafélszékéről a baloldali népiesség
fontosít felolvasni.) Az elhunyt két évben a londoni egyetemen dolgoztam,
a Bedford College-ben, mint Research Fellow, közben előadásokat tartva
-főleg etnikai problémákról - közben pedig az elidegenedésről íva egy
hosszú tanulmányt, amelynek a most postára adott két különlegesség
több fejezetét képezi. Október óta a St. Andrews-i egyetemen tanított fi-
lozófiát. (Hozzá, Epistemológiát és Estét.) Az egyetem Principális a
legnevesebb brit Hegel-Kutató. Kijelentette nekem, másrész jelenlétében,
hogy a "Der junge Hegel"-ből többet tanult, mint az összes többi
Hegeltől való könyvből együttvéve. Kétszer is megvásárolta; először
az Europa Verlag kiadását, majd az Aufbau-ét, az utóbbi kiadás alcíme
után arra gondolva, hogy esetleg új részeket is tartalmaz, vagy
talán egészen új munka.

A közeljövőben meg kell jelennie Angolul a "Der historische Ro-
man"-nak és remélhetőleg nagy visszhangot vált majd ki. Anglia,

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

meggyőződéseim szerint, nagy szellemi eredmények után elébe, birodalmi és
végrehajtó felboulása következtében. Az "antihistoricizmus" éppen azért tu-
dott itt verni a legmélyebb gyökereket, mert a birodalom szűrségének fel-
boulását szucc-módra szemlélő "civil-servant-intellectual" mentalitásnak
szolgáltató kézenfekvő ideológiát. (Jellemző módon ezt az ideológiát
az Osztrák-Magyar birodalom konkrét metafizikai, vagy álsociológiai pártol-
ba vetítő bécsi fővárosi szolgáltatók, Wittgensteintől Hayekig és Karl
Popperig.) Persze az alapot eme 20 századi anti-történelmi ideológia befoz-
dásához maga a birodalomépítés szolgáltatta, a francia forradalom és
a napóleoni háborúk alatti shock-ból felcsodva. A mostani eredmények,
ahhoz hogy valami pozitív jöjjön ki belőle, vissza kellene vinnünk
Ferguson-hoz és az ő megelőző szellemi foglalkozásaihoz, problematikájához.
Ennek eppenlőre nagyon sincs, de remélhetőleg a "történelmi regény" ebben az
indulban jelent majd komoly ösztönzést. Angliában előttem értem csak
meg, miért nem lett a "Studies on European Realism"-nak itt folytatása: az
antihistoricizmus ideológiája, az adott történelmi helyzetben, túl es-
vett ahhoz, hogy egy áltérds bekövetkezzenek. Most azonban a helyzet
lényegesen más, és így megvan az esélye az áttörésnek. Ezt nagyon
elégíteni, ha tudna itt egy egyetemi előadó-körutat tartani. (A St.
Andrews-i egyetem bármikor nagy örömmel látná egy tannevelő, keret-
között megrendezendő előadás megtartására és ez lehetne az első állomás,
amit néhány más ~~fontos~~ egyetem megfigyeltatása követhetne. Ha gondolja,
hogy jövőre ide tudnának utazni, úgy én nagyon szívesen megismerem
a körutat.)

Az itteni egyetemi rendszer rengeteg munkát ad. (Hetente 20.
20 óra előadás és "tutorial", háromszor "essay" elbírálás és vizs-
gadolgozat-értékelés, de inkább, hogy itt minden vizsga írásban
történik.) Így, jelenleg úgyzölően egy percnyi idő sem marad
önálló kutatásra. Ez azonban az elkövetkező években meg-
változik, mert jövőre már nagy háttérre kerül a most
résztörténelmi jegyzeteim. Csak, ahol lakunk, St. Andrews-tól 15
kilométerre van és autóbusszal járni be naponta az egye-
temre. A hely nagyon szép és rendkívül egészséges a
gyerekeknek.

Donatella nevében is sok szeretettel üdvözlé
mindenkinek

MTA FIL. III.

Lukács Arch.

Joh

THE UNIVERSITY,
ST. ANDREWS.

LM4629-

"Lindores"

7799/40

CRAIL (Fife)

1962 febr. 24.

Kedves Juri Bácsi,

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Nagyon örültem levelének, s talán
főkérdéses is mondanom, hogy mindenegyes
sorával egyetértek. A szakítás évekkel
előtt megtörtént s hogy szabad Európának
támadnak az bizonyára éppen ezzel van
összefüggésben. A magyarok között London-
ban egyetlen jó bariton van: Flauser
Arnold, aki mindig a legnagyobb szere-
tetel beszél Juri Bácsiról. Ő adott át
nékem megőrzésre néhány kéziratot,
amelyek a "Theorie des Romans" periód-
usban keltek, hogy iradjanak. Az alábbi
írásokról van itt szó:

"Das Wesen ästhetischen Setzung" (88l.)

"Die spekulativ-entwicklungsphilosophische
Schönheitsidee" (90l.)

"Geschichtlichkeit und Zeitlosigkeit
des Kunstwerks" (150l.)

Ugyancsak tőle kaptam meg Popper
Leonak nyilván ugyanazon időszorból
származó: "Der Kitsch" c. tanulmányát.

Nem tudom van-e példánya ezek-
ből az írásokból. Ha nem lenne így
ez a példány bármikor a rendelkezé-
zésére áll.

TA FIL. INT.

Ács Arch.

Az elméleti munkának itt az a
különleges nehézsége is megvan, hogy
az embernek szinte "monologizálnia"
kell. A jelenkori ábracionalista em-
pirizmus következtében ugyanis a
problémákat ugyanis olyan módon
tartják az elméleti vitákban, hogy
bármily értelemben oldódjanak
is meg, a világon semmit nem
jelentenek. (Éppen ebben nyilvánul
meg e módszer sajátos ideológiai
funkciója.) Hogy a "XX. századi
Sokratesz"ként tisztelt J. L. Austin
"Truth" c. tanulmányából idézzek
egy jellemző részt: "if an air-mosaic
is not a map, why is it not? And
when does a map become a diagram?"

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

THE UNIVERSITY,

ST. ANDREWS.

1962 11. 24. (2)

These are the really illuminating questions." Az ember habozik egy pillanatig, hogy nevesse-e vagy dühöngjön, míg egy eldöntött helyen az alábbi bölcsességbe nem ütközik a szeme, ugyanebben az időben, : "Like freedom, truth is a bare minimum or an illusory ideal". A baj ott van, hogy szinte semminek nem akad meg ezen a szembe s ha vitában az ilyen jellegű összefüggéseket és a metodológia történelmi-társadalmi műveit elemzem, igen gyakran hangzik el a dogmatikus ellenvetés, hogy "ez nem filozófia". Ezért is határoztam el, hogy minélty időm engedi, bizonyos szisztematikusával igyekszem majd kidolgozni három-négy essay keretében az úralkodó filozófiai irány történelmi generisét, logikai struktúráját és belső ellentmondásait. Így a mostani vitákra való felkészülés mégsem lesz elveszett energia, mert anyaggyűjtésnek

megfelel. (Holnapután este a filozófiai
tanszemélyzet ~~semináriumán~~ ^{semináriumán} bevezető
előadást kell tartanom és J.H. Austin
idézett tanulmányát így kezdem majd
demitologizálni.)

MTA FIL. INT.

Ludács Ágnes

A lingvisztikus filozófia és az
egzisztencialista fenomenologizmus között
az első szempillantásra úgy tűnik, mintha
semmi hasonlóságot nem lát az em-
ber, tekintve, hogy mindkettő így ke-
zeli egy-egy sajátos területet kifeje-
ző, rutatápi centrumként önmagá-
nak. A lényegbevágó azonosság azon-
ban nyilvánvaló, ha az ember köze-
lebről megvizsgálja, mit rekesztene
kívül és hogyan. Mind a "mit" (átvá-
dalmi és történelmi dimenziókat), mind
pedig a "hogyan" (a "metaforizmus"
metodológiája révén) közös bennük.
E filozófiák logikai struktúrája is
uralgó jellegzetessége az "absztrakt
általános" soha nem látott térhódí-
tása, amit azonban mindkettőn
a "metaforizmus" köntösével leplez-
nek. Így néhány lingvisztikus meta-
fora: "game" ("language game"), "cluster",

1962. 11. 24. (3.)

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.THE UNIVERSITY,
ST. ANDREWS.

"galaxy" (mindegyiknek az a funkciója, hogy a konkrét fogalmai általánosítást lehetetlenné tegye, az általánosítás és a konkrétitás formájában) jól egészíti ki a "nausée"-szerű egzisztencialista metaforák seregét. Persze eféle metaforákat ugyanúgy tömegesen lehet találni a lingvisztikus filozófiában, mint az egzisztencialista fenomenológizmusban. S a formálógika abszurd túlfeszítése is közös mindkettőben. A metaforizmus érzése szerint nem pusztán leplezője az absztrakt általános uralmának, hanem túlságosan tudológiai velejárója mindenféle ideológiai hozzáállásnak amely a problémákkal a dolog természeténél fogva az általános síkján találkozók, azonban képtelen a pusztán individualitás keretein túlmutató választ vagy megoldást nyújtani. E két kör közötti alapvető ellentmondás jelenik

azután meg filozófiában — ahol a natura-
lista földközragadság egyedisége mint
alternativa eleve föl sem merülhet — a
puszta egyediség metaforikus átválha-
ladása formájában. (A freudi "Ötípus-
komplex", "szublimáció" stb. stb. meta-
forák háttérében ugyanígy a tört.-társ.
dimenziók nemléte, helyesebben visz-
szefutó "átindividualizálása" bírja
meg.) A Wittgenstein-féle és a belőle hi-
vő filozófia metaforizmusa annál
inkább jellemző, mivel explicit prog-
ramja a "szigorú diszkurzivitás" és for-
mális logika keretein belül való megma-
radás és képtelen eleget tenni saját
programja alapvető követelményeinek,
a "metaforizmus mezeire kalandozva".

Sajnos ezekkel a problémákkal az adott
helyzetben csak a legnagyobb elszá-
ntságban, szövegint "monologizálva" tu-
dó itt foglalkozni; remélhetőleg on-
ban e helyzet az elkövetkező évek-
ben módosul majd.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Gertuidának nyolcvanadik
születésnapja alkalmából sok bol-
dogszágot és "many happy returns"
kívánunk István

CCML28-1194/

"Lindores"
(RAIL (Fife)
Scotland
1962 Apr. 24.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Kedves Gyuri bácsi,

CCML28-1194/42

Nagyon köszönöm levelét, amelyet csak Londonból való visszajövetelem után (a szünetet a British Museum rennek könyvtárában töltöttem oly művek olvasásával, amelyek itt megszerzhetetlenek) késéssel vettem kézhez. Londonban találkoztam Martin Ede-vel és azt ajánlottam neki, hogy a filozófiai munkái sorában előnek a "Der junge Hegel" - t adja ki. A fő nehézség szinte megfelelő fordító találásában áll, de remélhetőleg ez a közeljövőben megoldódik. Nagy örömmre olvastam, hogy a "Történelmi repér"-nek az angol köntvényű fordításon jó fogadtatása volt + biztos vagyok benne, hogy a "Gegenwartobedeutung" is a Thomas Mann tanulmányozó érdeklődés körét még sokkal jobban közelíti majd. A "Der junge Hegel" mellett azt is ajánlottam a kiadónak, az émi köntvényűt mérlegelve, hogy mielőbb jelentessen meg egy kötetet "A realizmus problémái" gondolatösszeállításból, amely kötet közvetlenebbül kapcsolódhatna az itt főző esztétikai-irodalmi vitákhoz. (Alattalban az jellemző rájuk,

hogy légtüres térben fennegyetnek reális problémákat és sorozat a szembenálló felek azt sem Réperék észrevenni, hogy ugyanannak a problematizálásnak egy-egy aspektusát abszolútizálják s hogy nézeteik kölcsönösen kiegyensúlyozzák egymást. Így például a nemrég lezajlott Lewis-Snow vitában igen jellemzően mindkét fél álláspontjának egyoldalúsága a pozitív társadalmi perspektíva konkrét megragadására való képtelenségükben leli magyarázatát. Mindketten látják a jelenkori kulturális helyzet tarthatatlanságát, de egyiktől sem Réper radikalizmusban elmenni a probléma gyökeréig s így megoldásuk végső kiegyensúlyozásának romantikus utópia színezete van, amit a másik fél illetően még meg is látnak, csak önmagukat illetően nem.) Helyen viták közepette odzis-zerűen kell, hogy hasson "a realizmus problémái" - kiegyensúlyoz

MTA FIL. III.

Lukács Arad

1962. IV. 24. / 2
talán a "Schicksalswende" egy-
két tanulmányával — kérdésfeltevéseinek szélessége és
konkrétisége.

NTA FIL. INT.
Az egzisztencializmus és fenomeno-
lógiairól a múlt harmad évben kollégiumot
tartottam negyedéves hallgatóknak, akik
jelenleg vizsgáznak is fogtak a kollégium-
ból. Az intuicionizmussal és a fenomenolo-
giai módszerrel általában elég behatóan
foglalkoztam. (A Kollégium Fizetés
Részlet előadásból állt, egyes művek konkrét
megvitatásával egybekötve. A "Zerstörung"
módszerét nagyrészt a "Zerstörung der Ver-
nunft" és az egzisztencializmus tanul-
mányok alapján elemeztem és a Scheelert
belső eredeténél (az ördög zárszélé-
ni, lényegéről) igen nagy sikere
volt. Jövőre igyekszem majd Részle-
síteni az anyagot, Husserlnek olyan
dolgoit is feldolgozva, amelyekkel
most nem foglalkoztam, a rendeltre-

teszemre álló rdő rövidsége miatt. Hartmann
"Naturphilosophie"-ját nem oloastam eddig
(a Rollégium keretében főképp Etirájával
foglal Roztam) de mihelyt hozzájuto elot-
vasom. Attól félek, hogy a neopoziti-
vizmus termizetudományi vonatkozásai-
nál bírálataából én nem igen vállalkoz-
lést, mivel chhez reménytelenül heza-
gosak matematikai és fizikai ismeret-
leim. Itt az segítene döntően, ha já-
rossy Lajos kísérletei sikerrel járná-
nak és így lehetne rájuk hivatkoz-
ni. (Volt az utóbbi években lényeg-
es előrehaladás a kísérletekben? Sajnos
itt nem állt módomban figyelemre
kísérni az újabb fejleményeket.)
Én főképp az etikai oldaláról meg-
közelítve szeretném a neopozitivizmus
néhány alapvető ellentmondását
kimutatni, legalábbis az elkövetkező

1962. IV. 24. 3
években. A látszólagos etikai közöny és
meta-etikai teoretizálás ugyanis meggyö-
ződés szerint egy nagyonis közzelfog-
ható etikai magatartást takar. Sokat
töprengtem az utóbbi időben azon a
tényen, hogy a huszadik században
mily végtelenen elenyésző az etikai
művek száma, bármely filozófiai irány-
zatra is gondolunk. Ennek bizonyára
az adott társadalmi-történelmi hely-
zetnek az etikai munkákra nézve – az
etika egészen sajátos jellegét kint-
feltevére – hátrányos volta a ma-
gyarázata, mivel nem csupán egyik
vagy másik, hanem mindenekes filo-
zófiai irányzatról, ha más-más módon
is, de egyaránt elmondható a tulaj-
donképpeni etikai művek csaknem
teljes hiánya. Ugyanarról, hogy a

helyzet még paradoxabb legyen, azt
látjuk, hogy soha a filozófia történe-
lében nem voltak annyira "etizáló"
jellegűek a legkülönbözőbb filozófiai
diszciplínák – sőt irányzatok – a törté-
nelemfilozófiától az ontológiáig és az
esztétikától az úgynevezett metafizi-
káig. Ebben az összefüggésben értelem
szerint nagyon jellemző Kontrast és
párhuzam figyelhető meg egzisztén-
cializmus és neopozitívizmus között.
Az előbbi mindent igyekszik, sőt
meglehetősen öntudatlanul, felol-
dani valamiféle etikai elegyben
(az egzisztencialista és általában je-
nomenológikus ontológia szub-
jektivizált objektivitása, amit legu-
tóbbi levelében említettem, emlíke-
zetem szerint mindig rögzítve vagy

1962. IV. 24. 4

Közvetlenül moralizáló jellegű; s ugyan-
 ezt látom az ide tartozó esztétikai
 művekben is). Ugyanakkor viszont a
 neopozitívizmus, lingvisztikus vagy
 egyéb változataiban, így kezdve min-
 dent — az etikától az esztétikai Zér-
 dősfeltevéséig — a logisztika valame-
 lyik válfajában feloldani, azon-
 ban mindent Bizárolag indirekt eti-
 kai (vagy anti-etikai) polemiák keretében
 lépés megcsinálni. (Ugyanez vonat-
 rozik a neopozitivisták ismeretelméleti
 és "anti-metafizikai" valamint törté-
 nelemfilozófia-ellenes elemzésekre túlszo-
 mo többségére is. Bizonyos helyeken
 — néha csak egy-egy áruló mondat
 vagy félmondat erejéig — de mindig
 kibújik valahol a "Fő a Zsák-
 ból, a rendkívül gondos leplező"

 MTA FIL. INT.
 Lukács Arch.

erőfeszítések és a Rinos gondossággal
összeválogatott, neutralisnak szánt Her-
minológiai szargon s az ugyane cél-
szolgáló formalizáló törekvések elle-
nére.) Ebből a szempontból figyelem-
re méltó az a tény, hogy a neoposi-
tivist "esztétikai" elemzések, ugyanúgy
mint a "meta-etikaiak", az anti-etikai
kaptafára vannak húzva mind ríve-
tel nélkül. A neopozitivizmus képtel-
en volt megtagadni egyetlen esztéti-
kai kategóriát ha csak a lehető legmi-
nimálisabb konkrétsággal is, logisti-
kájának s formalizmusának alor-
vetően "etizáló" jellege miatt.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Többre egy itteni filozófiai
konferencián az egyik előadást ne-
kem kell tartanom s arra gon-
doltam, hogy ezzel a kérdé-
sekkel foglalkozom majd, az e-

gész etikai problematikát történelem-
 filozófiai összefüggésbe állítva és a neo-
 pozitivizmust ilyen szempontból bírál-
 va. Azt hiszem ugyanis, hogy az "eti-
 ka elvődlegességének" Rauti elve a
 történelemfilozófia alapvetőségében
 oldandó fel és mind a neopoziti-
 vizmus, mind pedig a fenomenoló-
 gia és egzisztencializmus közös ne-
 vezőre hozható a történelemfilo-
 zófia viszonylatában. (A szubjektív-
 moralizáló életirai
 tendenciákban szintén könnyen
 mutatható az objektív történelem-
 filozófiai összefüggések megnevezése
 vagy egyenes tagadása.) Egyéb-
 ként a metodológia szempontjá-
 ból igen jellemző tanulmányra
 bukkantam a közelmúltban: az

egyik neopozitivistá filozófus (A. Black)
"Metaphor" c. néhány éve megjelent írá-
sában szenvedélyesen védelmezte sőt a
metaforák filozófiai alkalmazását,
mégpedig a "lefordíthatatlanságot", az
intuicionalista metodológiához való
hasonulás érdekében.

Mikorra várható a nyugatnémet kiadó
által meghirdetett etikai munkájának meg-
jelenése? Rendkívül nagy sürgetés van rá,
hogy rendet teremtsen az utóbbi év-
tizedek filozófiájának etikai összeru-
gáltságában. Ha a közeljövőben el-
készülne, talán jó lenne angolul meg-
jelentetni még a "Der junge Hegel" előtt.

Popper Leo tanulmányait e-
vellemmel egyidejűleg pótolásra a-
dóm, ajánlott nyomtatványként.

Mindkettőjüket Donatella
nevében is sok szeretettel üdvözlö

LL 46 29-2799/44

"Lindores"
CRAIL (Fife)
Scotland
1962 jún. 17

Kedves Gyuri bácsi.

Nagyon köszönöm május 10-én Kelt levelét.
Jú 8. Andrews-ban most volt az évvégi rohamunkra,
vizsgáztatásból egybeértve, amelyen tegnap szeren-
cesen túljutottunk. Most már csak két vizsgaered-
ményt várunk, végül eldöntő nél van hátra a
jövő héten s aztán kezdődik a szünet, vagyis újra
lehetőség nyílik az oktatás miatt félbehagyott kutá-
sunkra folytatására. Összeállítottam néhány dolgot a
Leavis-Snow vitával kapcsolatban s a levelemmel
egyidejűleg postára adom őket. Leavis cikkét il-
letően írtam Martin Eve-nek, mert itt sajnos nem
tudtam megszerezni s ő talán már azért elrűd-
te. William Empson: Seven Types of Ambiguity c. mű-
vét azért adom fel, bár nem kapcsolódik köz-
vetlenül a vitához, mert az itteni irodalomkriti-
ka s esztétika egyik legrepresentatívabb mű-
ve – rendkívül népszerű irodalmi körökben – is
igen jellemző portraot ill. kiegészítés Leavis
vizsgálódási módjához. Ha Snownak egyéb
végül érdekelne, legelőször elrűdtem
őket. Leavisnek pedig négyes gyengéje a

történelmi érzelmi helyes hiánya, amit egyébként
S. H. Lawrence iránti irádata is bizonyít. Ez íti
minden tiltakozására a lehető legabstraktabb
moralizálás békéjét. Snow perosz nem vála-
zolt nyíltan Leavis zoromba támadására, de
a mi egyetemünkön rektorként való beiktatásakor tartott beszédében az alábbi orat-
vágást Leavishes intézte: "«Integrity», for example,
has taken on a new meaning. It used to
mean what it said, a quality of one-ness that
one met with in characters like, say, Einstein,
Rutherford, Hardy. It did not mean simply
a capacity for never fitting in, for being
alienated from all society, and as a
consequence farouche and rude. It is pos-
sible that people who are farouche and
rude may possess integrity, though it is
not common: but being farouche and
rude is not in itself a sign of integrity."
Snow helyesen ismeri itt fel Leavis
sehova-nem-tartozásának moralizáló

absztraktságát, arról azonban fogalma nincs
 mennyire Konkrétan társadalmilag motivált
 ez a "sehova-nem-lartozás". S amikor a prob-
 lémaik pozitív megfogalmazásairól van
 szó, néhány lapos közhelynél is levegőben
 lógó hamis általánosításnál többre re-
 sem jutja erejéből. Az mindenesetre ér-
 dekes, hogy Snow, mint alapvetően technikai
 kultúra keretében felnőtt értelmiségi, legalább
 sejti, hogy a mai problémáknak valamilyen
 közút van az ipari forradalomhoz, de perre-
 léptelen megragadni ezt az összefüggést Kon-
 kréten. Bizonyára nagyon meg lenne lepődve,
 ha valaki közölné vele, milyen eredmény-
 egerhez kell, hogy vezessen a saját gond-
 olmeneténél következetes végiggondolása
 s érzésem szerint az ő absztraktsága is
 "közhelyesem" általánosítása e végiggondolá-
 sából való felig-meddig öntudatlan ítélkezés-
 ből ered.

Nagyon örülök, hogy az etikával

MTA EL. INT.

Lukács Arch.

kapcsolatos próbálkozásomat a helyes irányban
való támogatásáért tartja & köszönöm be-
sorító szavait. Amit a "Történelemtudomány első-
legességéről" írtam az az "etika elsőlegessé-
géről" elvét akarom tagadni & azt hiszem
ez a legteljesebb összhangban van levelének
az etika alapját képező ontológiai tételre re-
vonatkozó részével. J. L. Austin filozófiájában
például világosan megmutatkozik hogy érint
a szkeptikus ontológiai tételre s ezt pró-
báltam is bírálni a tantervezet vitáiban
később előadásomban az alábbi passzussal
kapcsolatban: "We are absolutely free to ap-
point any symbol to describe any type
of situation, so far as merely being true
goes. ... There is no need whatsoever of
the words used in making a true state-
ment to «mirror» in any way, however
indirect, any feature whatsoever of the
situation or event; a statement no more
needs, in order to be true, to reproduce
the «multiplicity», say, or the «structure»

or «form» of the reality, than a word needs to be echoic or writing pictographic. To suppose that it does, is to fall once again into the error of reading back into the world the features of language." Az önirányú ideológiai és az Austin-féle ontológiai tételezés ökreptikus jellegét, amely lényegében tagadja a valóság objektív struktúráját s ennek viszonytörzshetőségét s ezért aztán az igazság kérdésével kapcsolatban a "bare minimum or illusory ideal" előállapontjára helyezkedik. Az e fajta ontológiai tételezést azonban csak a mélyen meghúzódo történelemfilozófiai elképzelések sajátos jellegével lehet magyarázni. (Amenyiben a történelemfilozófiát a társadalom-ontológia történelmi perspektívába állításának kerinthezük, így az elődleges kérdés lényegében megoldást nyert, bár még mindig hátra van annak kidolgozása, hogy a "tételiző" társ-

latba-állítás mennyiben követel meg ontológián
kívüli elvet.) Ami a jelenkori ontológiai
kételességek mellet meghúzódó történelem-
filozófiai felfogásokat illeti, azt hiszem ve-
lűt kapcsolatban a Koherencia kategóriájának
vizsgálata a döntő. A Koherencia minden bi-
zonygal a filozófia egészének egyik legal p-
vetőbb kategóriája, sőt talán, a "rútönösség"
mellett, a legalapvetőbbnek is tekinthető,
mind abban a vonatkozásban, hogy a filo-
zófia minden ágára kiterjed (a logikától
az ontológiáig s az etikától az esztétiká-
ig - esztétikában azt hiszem a műalkotás
öntörvényessége s belső logikája a Koheren-
cia kategóriájának pontos megfelelője),
mind pedig jellegét illetően, amennyiben
az objektív összefüggések s belső törvén-
yszerűségei feltárásában valamint a neki
való megfelelésben egyúttal az értékelés
kritériumát is szolgáltatja. Az etikai
tevékenység, mind szubjektív-individuális,
mind pedig objektív-társadalmi értelemben

szűrszíreppen a koherenciához való viszonyt
is jelenti. Ez legszorosabban összefügg a per-
spektíva kérdéssel: koherencia nélkül nincs per-
spektíva (val voluntarizmus "wishful thinking"
és álperspektíva) és perspektíva nélkül értelmetlen-
né – vagy absztrakt individuál-etikai kategória-
i – válik a koherencia. Ebben az összefüggésben
nyilvánvaló, hogy a jelenkori etikai művésben
vagy fel sem merül pozitíve (neopozitívizmus),
vagy val végletesen subjektivistá formában
merül fel (egzisztencializmus, voluntarista-álp-
tivistá subjektívizmus) a koherencia kérdése.
Az utóbbi évtizedek filozófiai műveinek túl-
nyomó többsége ha a Koherencia Kategória-
jának szem előtt tartásával íródott vol-
na bizonyára meg sem íródott volna, mert
a következetes végiggondolás felületen
kerombolta volna őket. (Ez érzésem szerint
nagy mértékben vonatkozik a Lewis-Snow
féle elméleti hozzáállásokra is.) Ebből
az ellentmondásból a neopozitívizmus
hívesető útja a koherenciánál ha nem is

nyíltan megfogalmazott de nyilvánvalóan programmatikus tagadása, az egzisztencializmuscé pedig a epifantáza és a legtöbbeső metafórikus terminusok állandó "Kitalátása" és átalakítása révén egy végtelenen önkényes "Koherencia-pótlék" (szubjektívista látszatösszefüggés) terem-
tése. Ezáltal a jelenkori filozófiában megfi-
zethető krónikus terméketlenség — pl. neoposi-
tizmus — (amely a ^{léte} "létezésre való törekvés"
és "irodalmi viszonyosság" mítoszaiban is megnyilvánul) minden bizonytalanságban áll
hogy úgy mondjam a "Koherencia diadala" konstruk-
ciókat romboló erejével. A "metaforizmus" pe-
dig jól esetben nem egyéb, mint szubjektí-
vista menekülés a Koherencia objektív im-
plikációi elől: mesterséges lezártágával
szintén az általánosabb objektív összefü-
gések tagadását jelentő, amely a me-
taforában kifejezett pszichológiai tartalom erőszaks-
zóját megsemmisítendő, vagy legalábbis
limitálva. Az egzisztencializmus lefektető
alkalmazkodásában, másfelől, éppen az említ-
ett Koherencia-pótlék teremtetésének ellentmondá-
sai jutnak kifejezésre. (Sartre: L'être et le

szűségrippen a koherenciához való viszonyt
is jelenti. Ez legszorosabban összefügg a per-
spektiva kérdéssel: koherencia nélkül nincs per-
spektiva (val voluntarizmus "wishful thinking"
és álperspektiva) és perspektiva nélkül értelmetlen-
né – vagy absztrakt individual-etikai kategória-
i – válik a koherencia. Ebben az összefüggésben
nyilvánvaló, hogy a jelenkori etikai művekben
vagy fel sem merül pozitíve (neopozitívizmus),
vagy val végletesen subjektivistá formában
merül fel (egzisztencializmus, voluntarista-álp-
timista subjektívizmus) a koherencia kérdése.
Az utóbbi évtizedek filozófiai műveinek túl-
nyomó többsége ha a Koherencia Kategória-
jának szem előtt tartásával íródott vol-
na bizonyára meg sem íródott volna, mert
a következetes végiggondolás felületen
lerombolta volna őket. (Ez érzésem szerint
nagy mértékben vonatkozik a Lewis-Snow
féle elméleti hozzáállásokra is.) Ebből
az ellentmondásból a neopozitívizmus
fűzető útja a koherenciánál ha nem is

néant-jának gondolata tartalma nem terjed
 többre 20-30 oldalúál. (Ezen keretbe rőzött azonban
 művének kiáltó belső ellentmondásai plasztikusan
 előtérbe kerülnének.) A Koherencia programmatikus
 tagadása alapján természetesen etikai munka elre-
 zkelhetetlen s ebből ered a neopozitivizmus an-
 ti-etikai vagy meta-etikai hozzáállása. De a Ko-
 herencia-pótlék alapjáról írt művek is legfel-
 jebb csak az izolált egyén kozmikus távlatol-
 ba való hivatkozásának ideális életitai koncepcióit
 szolgáltatathatják. A romantikus filozófia meg-
 répes volt, sajátos Koherencia-fogalmával összhang-
 ban, egy bármennyire is idealisztikusan "én-tözpont-
 szított", de mégiscsak etikai rendszer kidolgo-
 zására. Az egzisztencializmusnak azonban már
 csak életitai futja erejéből. (Ha nem tévedek
 a Koherencia kategóriájával kapcsolatban a ra-
 dikálisan nagy kövés - e kategória lényegében
 való tagadása életitai - előző kiterjedés-
 nél, éppen a romantikus filozófiából való
 kiábrándulása után következett be, amely-
 ugyben K. a schellingi interpretációt elég-
 kecsen találta Lukács hegeli Koherencia-fog-
 alom effektív lerombolására.) Ezerben a
 bizonylatokban tűnik nem úgy, hogy

a huszadik századi filozófiai irányzatot el-
térő műveinek ellentmondásai, a postumumust bele-
értve, nyilvánvaló magátólértetődéssel mutat-
koznak meg a Róherencia Kategóriájával szembe-
történelemfilozófiai-ontológiai implikációival kapcsol-
latban. A "Zerstörung der Vernunft" mielőbbi an-
gol megjelentetését nagyon jó gondolatnak tartom.
Nem tudom jnt-e majd ideje az angol kiadásról
kérni először inni és ott az utószóban lévő Wittgen-
stein-cselezést kibővíteni. Nagyon jó lenne, ha
erre sor kerülhetne, mert itt most az utószóban
nem érintett "Kései Wittgenstein" a népszerű, ami
a "Philosophical Investigations" előszavában korábbi
művet nyitottan megtagadta. Valójában azonban egy
lényeges fogalomról van itt szó, ami jófor-
mán senki sem vesz észre, a ennek a problema-
tának elemzése, bármily röviden is, rendkívül
megtermékenyítően hathatna az itteni filozófiai
életre, nagyon növelve a Róger angolozás aktua-
litását is. (Az utóbbi időben megjelent Wittg. ap-
plógiának első kötete, amely jól adalékokat szolgáltat
a fogalomról-terés kérdéseinek eldöntéséhez és még
korábbi egy vagy két kötet megjelenése várható, a kö-
zeljövőben. Ha foglalkozik a W. kérdés megvitatásá-
nak gondolatával, akkor összeállítom és elrűltöm
W. nek azokat a műveit, amelyek nem lennének meg.)
Kérem az urakat, ha kíváncsi, sonatellen
névben is jól szerethető tudósi kiadványt is.

Új címre →

5 Abbotsford Place
ST. ANDREWS (Fife)
Scotland

1962 Okt. 6.

L44L29-1199/46

Kedves Gyuri bácsi,

Úgy szeretem írni levelet, hogy
nyaralásomból visszajövetem érkezem
meg, de sajnos az elmúlt hetek
közön zörgavarosak voltak nálunk.
Új lakást kellett találnunk, majd
sőt éppen a költözködéssel kap-
csolatos megerőltetések következtében
is. Donatella terhességében kompliká-
ciók álltak be. Két heti iz-
galom és aggodalom után azonban
az orvosi beavatkozás eredményére
a legteljesebb sikerrel járt és
most mind Donatella, mind pedig

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

a Rio görögény jól vannak.
Néhány napon belül Donatella
már hazajöhet a kórházból.
Addig én viszem gondját a
két leányra, ugyan segítsé-
gével, amivel sikerült három-
hónapos látogatásra hozzánk
jönnie. Majd amennyivel el-
küldöm az ifjúkori emlékei
kéziratát amikor visszautazik
decemberben.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Örülök, hogy a Lönghely
rendszer megérkezett. Küldés
eggyáltalán nem jelent megerő-
tetést számomra s az angol
kiadónál lévő összegért talán
érdeemes lenne egy angliai uta-

És idejére tartalékolai. Nagyon
remélem, hogy erre az utazásra
a new Árvoli pályában sor kerül-
het. A mi egyetemünk bármely
pillanatban a legnagyobb örömmel
Köddene meghívólevelet a bizonyos
tudom, hogy a Főbbi egyetemek
is, Oxfordtól Londonig és Edinburgh-
ig, nagy megtiszteltetésnek ve-
nnek látogatását. É azt talán
mondanom sem kell, hogy Do-
katella és én szintén boldo-
gok lennénk, ha viszonylat-
hatnánk mindkettőjüket.

Gyerekeink már egés-
zen nagyra nőttek. Józsi nem-
porára kezdheti az óvodát,
Laura pedig már másodikba

jár: Józsefkoron olvas angolul
és ezen felül is Zsuzsolt, hármas
Zsuzsoltal. (74 Skóciában
nagyon megdolgoztatják a zse-
reket, míg Angliában az első
Ét iskolai év tulajdonképpen
csak játék. Viszont mindkét
országban öt éves korba kezdik
a tanulást.) Az egyetemi
munka a jövő hét közepén
bevégeződik, nagyon jól idő-
zítve, éppen mire Donatella
hazajön a kis Gyurkával a
kórházból.

MTA EL. INT.

Lukács Arch.

Nagy segítségemre szol-
gál továbbá a Kontinuitás
kategóriájára vonatkozó
vise, a Kohärenziával rap-

1962 X. 6. / 5

csalásban. Egy dolog azonban
még nem világos előttem eb-
ben az összefüggésben: hogyan
lehetőséges dialektikus értele-
ben vett Kontinuitás Kohe-
rencia nélkül, amennyiben
a Koherenciát pontosan a
Kontinuitás alestetével fogjuk
fel? Vajon az összetartoz-
hatóság nem elengedhetetlen
feltétele a Kontinuitásnak?
A Kontinuitás levezetése
fogva összességében reláció
s mint olyan összetartoz-
hatók relációja. Ha viszont
az összetartozhatóság nem
feltétele a Kontinuitásnak,

MTA FIL. INT.
Lukács Akadémia

mi a "közbulso" Kategória a
let is a Kontinuitas Jozsef?
En ugyanis eredetileg ana gondoltam,
hogy éppen a Koherencia mint össze-
tartozhatósággal tölti be ezt a medi-
áló funkciót, artikulálva a letet
és ezáltal megteremtve a kü-
lönözö Konkret Kontinuitásfor-
mákat. Ezt a "közbulso" Kate-
goriát talán csak abban
az esetben lehet idrűszöböl-
ni, ha a letet már eleve
mint Kontinuitást határoz-
zuk meg.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Reméig egy Jabel nevű
francia-magyar filozófus el-
küldte nekem "La fausse conscience"

1962 X. 6. 7

című munkáját, amely a
 "Geschichte und Klassenbewusstsein" re-
 hivatkozás alapján. Még nem tud-
 tam rendszeren megvizsgálni, de
 amit eddig olvastam belőle az
 nagyon zavaros. Az e fajta za-
 varossáig azonban itt nagyon
 népszerű valami, különösen
 Franciaországban.

MTA FIL. INT.
 Lukács Arch.

Hogy haladnak az Etika
 munkálatai? Milyen problé-
 mákat ölel fel ez a munka
 a jelenlegi fázisban s előre-
 láthatólag mennyi időbe
 kerül majd megírása?

Én a üzari hónapok-
 ban csak elidegenedés-elűné-

térül részülő tanulmányomból
írtam egy elég hosszú fejezetet
a probléma gazdasági vonat-
kozásairól. A tanulmányban
ígyeztem az 1844-es és a 71.
sőbbi Marx állítólagos ellenté-
téről szóló meglehetősen elter-
jedt legendákat rombolni.

Eddig kb. 200 gépelt oldal-
al részültem el (négy feje-
zettel); az egész tanulmány
ennek kb. két 3 felzerese
lesz. Most azonban néhány
hónapra felbe kell szakitá-
nom, mert a Kautskót so-
ló előadások elkészítése
minden időmet lefoglalja

december közepéig.

1962 X. 6. 9

Kíváncsi, hogy kellemesen felt
nyarok s a meleg — amelyet
ittani nyaralóban olvastam —
nem ártott Gertrúd egészségének.

Donatella nevében is
szíveskedve üdvözlő mind-
ketőjüket

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Jt

5 Abbotford Pl.

ST. ANDREWS

(Fife) Scotland

1962 Nov. 26

LCML 28-1194/

LCML 28-1194/48

Kedves Gyuri bácsi,

Nagyon köszönöm október 22-i levelét, s bármennyire is sajnálom, hogy a jelen körülmények miatt az itteni előadásokra, tisztában vagyok ezzel, hogy az Etika zavartalan előrehaladása bármiféle utasásnál előbbre való. Talán majd akkor mégis majd sor kerülhet erre, ha az Etika olyan előrehaladott állapotban lesz, hogy az előadások nem vehetők vissza a munkától. Nagyon örülök, hogy az Estétika newszórása megjelent, s annak is, hogy magyar fordítása végre jó kezekben van. Az ifjúkori Estétika kéziratát elhírdtem s gondolom már e levelem vétele előtt meg is érkezett.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Kisfiúként egyelőre szép fejlődik s az első hetek nehézségei után szép hízással is indult. Kellékeket néhány képet a gyerekeiről. Laura már másodikba jár s nagyon élvezi a tanulást, a kis Emzsi pedig nem-

bolára ovodái korba kerül. (Itt azonban sajnos nincs ovoda s így a nap legnagyobb részében szegény Donatellának egyedül kell a hirosattans' energia levezetésére néha fülriketítő zaját elviselnie.)

Olvastam a "Jegenwertsbedeutung" angol fordítását kefelevonatban, s bár a német eredetivel nem tudtam összehasonlítani (olasz fordítását szerettem meg első megjelenése alkalmából), úgy tűnik nekem, hogy igen élvezetes, gördülékeny a fordítás. Ez különösen értékes tény, annál a környél, amely remélhetőleg több tízezer példányban terjed el angol nyelvterületen. Abban biztos vagyok, hogy a sajtóban legalább olyan eleven visszhangja lesz, mint a Forrásunk regénynek volt. Sokan vannak, akik érzik az iteni irodalomkritika estétikai megalapozatlanságát és impotenciáját, de azzal nyugtatják meg magukat, bizonyos resignációval, hogy ez úgy látszik az angol nemzeti jelleg velejárója. Gyakran vitatkozom kollégáimmal akik nehezen akarják elismerni, hogy ez az állítólagos angol sajátosság a német romantikára visszamenő kontinentális epigonizmus (századunkban jó adag francia

következővel az irodalomkritikában). Alapjában véve modern polgári jelenség tehát, s csak másodsorban angol. Még odáig elmennek, hogy Leavis és társai esztétikai értékelethez aránytalanságait belátva, de attól már visszariadnak, hogy ezt kapcsolatba hozzák az esztétikai általánosítások mögött meghúzódó morális-világkézeti lázadás ürességével, pusztán negativitásával, vagy ön-ellentmondó zűrzavarosságával. A történelmi regényt olvasva többnyire felfigyeltek arra, hogy a bennelévő esztétikai értékelethez milyen mély filozófiai alapon viszonyulnak, de egyúttal megparáználként hozzáteszik, hogy ezt csak elmulasztott korok művészetének elemzésénél lehet elérni. (Itt nagyon divatos a "connoisseur" kultusz.) Mondtam néhányat, hogy olvassák majd el a "Gegenwartsbedeutung"-t s akkor megfájták, hogy az elmulasztott korok művészetének értékelése is mennyire a jelenben gyökerezik, s igenis mennyire lehetséges a jelen művészetét is filozófia megalapozottsággal s mindenre kiterjedő következetességgel értékelni. (Leavisékkal sem az a baj, hogy értékelethez nem a jelenben gyökereznek, hanem hogy kiválságtörő elvű önkényes ~~de~~ többé-kevésbé tudatosan szemben is áll a következetesség s elfogadás követelményével.)

A koherenciát illetően látni, hogy a vizsgálódás körét nagyon ki kell szűkíteni (persze mindig a substantancia és kontinuitás viszonylatában maradva), hiszen a filozófiában és a társadalomtudományokban általában meggyilatkozó subjektívizmus, etikai tartástalanság sőt nihilizmus, eklektizmus, formalistikus abszolutizálás és a subjektivisták önkényen alapuló értelmetlen rözkhelyzerűség vagy "még-értelme" irracionális megítélésének egyik legalapvetőbb kérdéséről van itt szó. Az angol filozófiában például a "consistency" és "compatibility" kategóriái helyesen rözkörítik a "coherence"-t. (Igen jellemzően Ayer nagybefolyású és itt páratlan népszerűségnek örvendő körülményben, a híres híradást megért "Language, Truth & Logic"-ban, a koherencia csak egyetlen összefüggésben fordul elő, amikor a szerző a "coherent system of scientific propositions" érvényéről beszél, s még itt is a jelszó inkább mondható "lapis linguae"-nek, mint tudatos általánosítás eredményének.) A "consistency" és "compatibility" fogalmával azért állítom szembe a "coherence"-t, mert 1) az utóbbi a pozitív és negatív egysege, az előbbivel pusztán negativitásával szemben; 2) dinamikus, a mávirkható alapvető stabilitásával szemben; 3) a "coherence" tartalmazza, konkrét meggyilatkozásiban, a "consistency"-t és "compatibility"-t az "aufgehoben" értelmében; 4) ismeretelméleti és etikai viszonylatban a koherencia

1962. XI. 26. 3
előfeltételezi az egybeapozott ^{önmagában} képezet adekvát objektív mediáció-
ját, míg a másik ^{közvetlen} kettő megengedi a legönrejtésebb sub-
jektív összekapcsolást és ezáltal a mediáció-nélküli absztrakt vo-
luntarizmus általánosítását. A Tudományok ebben az érte-
lemben tulajdonképpen mediáció-típusok, amelyek sajátos kohe-
renciajának követelményeinek megfelelően eleve fizikáján saját
köréből — mint "incompatible"-t vagy "inconsistent"-et — a képezet
összeapozolásának más objektív rendszereit, s ennek megfele-
lően objektív módon artikulálják a valóságot. (A koherencia
kategóriája éppen ezért történelmileg és logikailag alapvető:
az ember gyakorlatában a "compatibility" helyesen értelme-
tlen — használhatatlan "rossz végtelenség" — mindaddig míg
koherencia viszonylatában, mint a már valamely módon
gyakorlatilag megalapozott töreletesítésének, elválasztásának
és differenciálásának egyik legfontosabb elvéként létjogosultságot
nem vesz. Az egyes tudományágakban is az "incompatibility"
nem más mint az illető mediáció-típus fizikai funkció-
jának konkrét meggyilatkozása.) Az "irrelevance" kérdése
is csak a koherencia viszonylatában vethető fel objektíve,
s a neopozitivisták filozófiájából többek között éppen azért
hiányzik a koherencia kategóriája, hogy a "relevance - ir-
relevance" kérdését a legszélsőségesebb szubjektívitás szinvo-
nán tartóák és ezáltal az objektivitásnak törekvő lé-
nyegfeltételezés diszreditálásához "logikai alapot" találjanak.
Azért például a monizmust véli nagy diadalnassal
megcáfolni ama közhely megállapításával, hogy a
holnapki erő meggyőződéséhez nem kell X, Y. belkiállá-

potát figyelembe vevnem. ("The fact that our predictions are very often successful gives no reason to believe that some at least of our judgments of irrelevance are correct, and so to reject the monistic doctrine which denies their legitimacy.") Persze amit így megcáfol az csak a monizmus megcáfolhatóság céljára összefabrizált karikatúrája, de maga az eljárás mód jellemző, amely nem hajlandó tudomást venni arról, hogy a "minden mindennel összefügg" elv a valóság egészére vonatkozik és nem tagadja az összefüggések belső hierarchiáját amely életbehívja a különböző mediáció-típusokat a tudományozás formájában, lehetővé téve a valóság egészének objektív artikulációját a megismerő alany viszonylatában. Magától értetődik, hogy a tudományos meteorológia sajátos koherenciája eleve kizárja vizsgálódási köréből nemcsak az egyedi pszichológiai jelenségeket, hanem a fizika, biológia stb. számtalan tévét is, de maga a meteorológiai "irrelevance" kérdése eleve csak a "meteorológiai koherencia" viszonylatában vehető fel, különben miért ne lehetne fontos csőcselát céljából X.Y. lelkiállapota? A koherencia kategóriájának száműzése a "meteorológiai-positivizmus" filozófiájában rejtőző célt szolgál: egyrészt a "monizmus cáfolatát", másrészt pedig maga a tudomány szubjektivistá értelmezését. ("...it is a mistake to conceive of the various 'special sciences' as portraying different 'aspects of reality'. We have shown that all empirical hypotheses refer ultimately to our sense-contents.

They all function alike as 'rules for the anticipation of future experience'... What chiefly prevents this unity from being recognized at present is the unnecessary multiplicity of current scientific terminologies." (Ayer.) A koherencia igazságosé révén teremethetőtől aztán minden tehetet feltehető lehet nyilvánítani a "relevance - irrelevance", "consistency" és "compatibility" macskaszeműt világitó napornak, s ennek alapján aztán programot lehet csinálni a legelterjedtebb elerticizmusból, inkohereenciából, és a legönképzesebb subjektivistá ringilatoztató általánosításról — és persze "wishful thinking" — parolátából. A ringilatoztató általánosításra jó példa a múlt és jelen filozófiai vitáinak örökösének megoldását ill. ennek nehézségeit így képviselő Ayer: "...if the dispute is not immediately resolved, it is because the logical error of which one party is guilty is too subtle to be easily detected, and not because the question at issue is irresolvable on the available evidence." S persze az az egys fogamat az etika és ismeretelmélet belső viszonyának és objektív összefüggéseinek tagadásában összeesodidó, amelyre igen jellemző példa Ayer önnédelme: "The emotive theory of values, which is developed in the sixth chapter of this book, has provoked a fair amount of criticism; but I find that this criticism has been directed more often against the positivistic principles on which the theory has been assumed to depend than against the theory itself. Now I do not deny that in

putting forward this theory I was concerned with maintaining the general consistency of my position; but it is not the only ethical theory that would have satisfied this requirement, nor does it actually entail any of the non-ethical statements which form the remainder of my argument. Consequently, even if it could be shown that these other statements were invalid, this would not in itself refute the emotive analysis of ethical judgments; and in fact I believe this analysis to be valid on its own account." A koherencia nélkül felmerülő formális "consistency" helyesen léptelen objektív összefüggések megragadására s mint az idézetből látható, a filozófus lezserízesen feladja még ezt a formális kritériumot is, hogy ismeretelméleti s etikai álláspontjának alapvető subjektívizmusát (és szinte programmatikus elrelativizmusát) védelmezhesse. A koherencia felbontása az e fajta voluntarisztikus művelethez "archivátori pontja" s elkeresztő mértékben el van terjedve sajnos a jelenkori filozófiában. Érint szeretném a problémát ebben az összefüggésben konkretizálni, állandóan szem előtt tartva azokat a szempontokat amelyekre utalt levelében. Az az érzésem, hogy a forrásban annyira imperatív dialógnak a koherencia kapcsolat felmerülő problémák tudatosítása egyik legfontosabb feltétele, mint ahogy elhangzó látni is egy sajátos történelmi-ideológiai helyzet szükségesszerű velejárója volt.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Donatella részről is szíveskedik,
János

5 Abbotford Place
St. ANDREWS (Fife)

1963 Febr. 27.

LCML 29-1199/50

Kedves Gyuri bácsi,

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Nagyon köszönöm levelét és remé-
lem, hogy a téli levegőváltás helyrehozza
Judit egészségét, ahelyett nyolcvanegyedik
születésnapja alkalmából szerető jókívánsá-
gainkat küldöm. Az újévi társasága
szerint Genévig tél volt az ideig Magyaror-
szágon s ez bizonyára nehezítette a felépít-
ést, de most már nemsohára kitavasodik
Pesten. (Errefelé a tavasz így április köze-
pe-től kezdődik csak és meglehetősen hűvös:
a tél viszont úgy látszik nem árthat a
gyerekeknek, mert megfázás vagy influenza
helyett bárányhimlőt szedtek össze amiből
éppen a napokban lábbaltak és szeren-

csésen.) Nem tudom milyen kávék lehet most
kapni Pesten: itt, kontinentális hatásra, ri-
kúnó a Rómei és Donatella postára adott egy
csomaggal, emlékeztetve, hogy jót tesz Gertrúd
egészségének.

MTA FIL. INT

Lukács Arca

Martin Ede most itt nehezen, panaszkodva,
hogy milyen nehéz fordítót találni a
"Zerstörung der Vernunft"-ra valamint a "junge
Hegel"-re. (A Roy Pascal által ajánlott
fordítói munkája sajnos csaknem teljesen
használatlannak bizonyult.) Tovább
folytatja a keresést és azt írja, hogy
addig is, amíg ez a nehéz kérdés
megoldódik nem akarja, hogy megálljon
a fordítói munka és a kiadás p. ezért
bele akarja vágni fejszéjét az általános
ajánlott "Válogatás esztétikai tanulmányok"
és a "Válogatás filozófiai tanulmányok"
előmunkálataiba, felintva, hogy csere

3
sokkal könnyebben lehet fordított találni. Az "Esetközi tanulmányok" kötetben "A realizmus problémái" közébe tartozó esszé lennének, amiről írtam egy korábbi levelemben. A filozófiai tanulmányokat illetően a következő munkáira gondoltam:

MTA FIL. INT.

Lukács Arca

"Die Verdinglichung und das Bewusstsein des Proletariats"
"Lenin"; "Mores Fless"; "Zur philosophischen Entwicklung des jungen Marx" és "Existentialismus oder Marxismus".

Becslésem szerint ez a kötet kb. 450 oldalra terjedne és nagyon jól egészítené ki illetve kiegészítené elő a "Terstörung" of is a "junge Hegel" t.

Frend elvételeinek dimenzió-hiányáról St. Andrews-ban költözésünk előtti időben már beszélgettünk J. A. F. Arnolddal. Nem lehetetlen, hogy a "manicrizmus"ról való könyvének

befejezése után közzetű munkáját
Freud rendszere birtokában szenteli, ami
igen fontos és izgalmas vállalkozás lenne.
A papír két-dimenziós vizsgálata illúziója
sajnos itt borzastól elterjedt: a törté-
nelmi-társadalmi-ontológiai jellegű kérdé-
felvetések a filozófiai viták során mindig
a legnagyobbfokú ellenállásba ütköznek.
Sokszor a termékeny filozófiai vitának
még legelőműlt feltevései is hiányoz-
nak, mert mindent ami az absztrakt
formalizmus keretein túlmutat elvileg
"irreleváns"nak nyilvánítanak. Így érthe-
tő ha ehhez viszonyítva során az
egzisztencializmus ontológiáját azóta is
képzelték el s elég hosszú időbe telik
amíg sikerül őket az előadások s
viták keretében meggyőzni arról, hogy

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

amit óázisnak véltek az tulajdonképpen
delibab.

A tudományokat mediáció-típusoknál
fogva fel arra gondoltam, hogy az egyes
mediáció-típusok a valóság bizonyos saját-
os objektív összefüggéseinek többé-kevésbé
adekvát megfelelői; amennyiben a kizárás
elvé elengedhetetlen velejárójuként sőt formáló-
elvének. (Amennyiben két vagy több mediá-
ció-típus által kizárt de objektíve egyazon
valósághoz tartozó jelenség-komplexumban
ismeretük fejlődése sajátos rendszerű
összefüggést állapít meg, ezzel egyúttal
megveti egy új mediáció-típus — pl.
biokémia — alapjait.) Az ősztudomány
viszont a dolog természeténél fogva
elvé nem ismerheti a kizárás elvét
és ezért a totalitáshoz viszonyítva szál-
dóképpen megkülönböztető jellegű, míg

azt hiszem önmagukban néve^(egyenként) a szaktudo-
mányok nem szűrszerűen megközelítő
jellegűek, legalábbis nem mindegyikről szű-
rszerűen az. (Pl. anatómia, geográfia,
mechanika, optika stb.) Ami a szaktudomá-
nyokban szűrszerűen mint hivatkozó jelenik
meg s ezért a szubjektív önkény látszatát
keltheti az az össz tudomány vizsgálataiban
tulajdonképpen nem más, mint a való-
ság objektív artikulációjának s belső
hierarchiajának sajátos visszahívása.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

A neopozitívizmus meteorológiai pél-
dájánál az egyes-különös-általános dia-
lektikájának helyes figyelembe vételével
mellette talán az a másik alapvető el-
tekintendő, hogy képviselői képtelenek meg-
különböztetni a determinációk közül azokat,
amelyek az adott orozati összefüggésben
közvetlen szerepet játszanak azokról, amelyek
nem játszanak s ezért ^{minden} determináció
objektivitásának megadásához jutnak el.

7

(Vagy talán inkább fordítva: mivel a determinációk objektivitását akarják tagadni, képtelenek kell hogy valjanak a kéfféle determináció megkülönböztetésére.) Amint ezt leírja helyesebben idézi Hegel logikájából:

"Thus a stone in motion is cause; its movement is a determination which it has, while besides this it contains many other determinations of colour, shape, and so on, which do not enter into its causal nature." A meteorológiai előrejelzésnél viszonylagosan csak azok az objektív determinációk jöhetnek tudományosan számításba amelyek az idői összefüggéshez tartoznak, míg a mandmárai uralkodó időállapota eleve nem tartozhat bele az angliai időjárás változásait előidéző ~~ok~~ ^{ok} összefüggésbe. A tudományot mint sajátos mediáció-típusot a sajátos idői viszonylatokba tartozó determinációkra korlátozódna és így objektív koherencia alapján zárja ki a nem-időzi determinációkat köréből. Tehát szó sem

lehet szubjektivistá relativizmusból, amit a neo-
pozitívizmus túlélt, vulgárisan valóság-teremtő
erőfeszítései révén próbál megsemmíteni.

Johan Vogt elrendelte kitérő beadványát
magyarországi látogatásáról és ugyancsak el-
rendelte "Parkisan at the Outpost, An introduction to
the philosophy of J. L." című cikkét azonnal a
kérelemmel, hogy próbáljam itt megjelentetni. Bár-
mennyire is kíváncsi vagyok a cikk meg-
jelentetésére, sajnos nem volt remény látni
rá, mivel a brit sajtó az Observer-New Statesman
szerű hetilapok felületes aktualitáspolitikája és
a negyedik és ötödik absztrakt akadémizmus-
sa között polarizálódik. Az egyetlen havi kulturális
folyóirat az amerikai Congress for Cultural Freedom
által publikált "Encounter" viszont semmiképpen
nem fogadja el ilyen jellegű cikkeket. (Jómagam
is megpróbáltam a fenti országot fogva lényegesen arra,
hogy Olaszországban publikáljam tanulmányaimat.)
Mindazonáltal neveltem volt szeretteket
údvözli mindkettőjüket

194C28-1999

5 Abbottford Place
St. ANDREWS (ife)
1963 Május 2.

Kedves Zsuzsi Csácsi,

MTA FIL. INT.

Lukács Argh.

Levelelnék néktek után mindjárt
írnam Martin Ewenek a könyvvel ügyében.
Most érkezett meg válasza, amelyben
lelkesedik az "Estétikái tanulmányok"
és a "Goethe és Rora" gondolatáért. Mind-
azonáltal a fordítói gondok továbbra is
fennállnak (a "Thomas Mann" tanulmányok
megjelenését is ez késlelteti) és ezért azt
javasolta, hogy készítsen el én az
"Estétikái tanulmányok" alapfordításait
amit ő azután angolosítana. (A "Contem-
porary Realism" fordításra igen jól sikerült
meggyezzel a módszerrel.) Én erre na-
gyon szívesen vállalkozom mikélyt vé-
gére jöttöm a Marx elidegenedés-d-

vélethől való tanulmányokról, amit
Október közepéig mindenképpen be ara-
rok fejezni. Ez egyébreént jó elő-
gyarorlat a fordításához is, mert angolok
írta. Sajnálom, hogy a "Filozófiai
Tanulmányok" kötet kiadására most
nem kerülhet sor, éppen mert Angliá-
ról van szó ahol a fenti kötetbe re-
kötendő problémák iránt van egy
elég széleskörű közvetlen érdeklődés,
míg a német irracionalista filozófiai
fejldéről az embereknek még aka-
démiai körökben nincs minimális fo-
galmuk. Így attól tartok, hogy va-
lamiféle előkészítés nélkül az Ész
konfortálásának hiányáról sem lenne
jelentősejének megfelelő fogadtatás.
A "junge Hegel" az akadémiai elő-
készítő funkcióját ritkánosan szol-

1963 V. 2.

gólusai, míg a "Filozófiai tanulmányok"
sorral nélezeret harminc vezetné be
a "Zerstörung" problematikáját. (Nem
lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a
Tudatlanság ebben a tekintetben itt
nem számlálkozik.) Az új előzót illető
nehézséget talán úgy lehetne elhárí-
talni, hogy akár egy bevezető, akár
egy függelék keretében idéznénk
a későbbi filozófiai műverből, va-
lamint az 1933-as önéletrajzi
írásból azokat a részeket, amelyek
megvilágítanák a korai tanul-
mányokban fölvetett problémák
minőségileg különböző megköze-
lítését és megoldását, valamint
a változás mértékét. Ha ideje gátol-
ná ennek összeállításában, én
ezt nagyon szívesen előkészíteném.

a fordítással egyidejűleg.

1963 U.2. 4

A klasszikus mechanikával, anatómiával stb. kapcsolatban isupán azért arantam hangsúlyozni e tudományok viszonylagos lezártágát, mivel a filozófiailag elterjedt általános scepticismus és relativizmus minden tudományos eredmény szilárdságát elveti és így az adott — pontosan körülhatárolt — kereteken belüli abszolút érvényességgel bíró törvény (pl. a newtoni fizika néhány alaptörvénye) ugyanoly kétséges "hipotézisnek" minősül mint filozófiai irászatban, mint a történet 6000 millió évvel ezelő káoszában lévő villágtörvényszerű jellegére vonatkozó feltevés. A megőrzelések elve a klasszikus mechanikával stb. kapcsolatban a pon-

1963 V. 2.

fenn körülhatárolt érvelési re-
 zeter kiszélesítését, vagy új dimenzió-
 ban való elhelyezését kell, hogy je-
 lentse egyúttal. A fentemlítt "uni-
 verzális hipotézis-elmélet" az öko-
 nómia és szűrszűrősség kategóriái
 kibővítésének jelenleg legelterjedtebb
 módszere s ez ellen próbáltam hada-
 rozni a Koherencia kérdéskörrel az itteni
 filozófiai kongresszuson tartott elő-
 adásomban is, ami persze nagy vitát
 váltott ki. Elégítően szolgált azon-
 ban, hogy jövőhagy kérdésben a
 vitában résztvevők legalább any-
 nyit elismerték, hogy a közti-
 tétel (vagy inkább közdivatnak)
 örvendő álláspontok önáltatóak és
 barthatatlanok.

MTA FIL. INT.
 Lukács Arch.

Remélem, hogy az új diagnózis

1963 V. 2.
és a házasság ékesése hamarosan
rendbehozza Gertrúd egészségét.
A pajzsmirigy túltevése miatt ha-
nem févedek a tengeri levegő zo-
rótt használati. Mondanom sem kell,
hogy boldogan látván Gertrúdot ven-
dégül, ha csendes tengerparti kúrára
száná magát.

Donatella részéről is mind-
közösül sok szeretettel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

77'

5 Abbotsford Place
St. ANDREWS (Fife)
144/28-1199
5/1963 május 5.

Kedves Gyuri bácsi,

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Most jelent meg a mellékelt
gyalázatos támadás az "Encounter"-ben.
Az illető, aki írta, hogy így mond-
jam "hivatásos revizionista" és a fo-
lyóiratnak, az amerikai pénz és
persze irányítással működő világi
orgánumnak ez a szemlélet a
fővonala marxizmussal kapcsolatos
kérdésekben. Ami jellemzőbb azonban
az itteni szemlélet ^(azaz) életre, hogy a
nemrég még a "New Statesman"-t
(ami baloldali lapnak számít) szerkesz-
tő Jha Mander most ezt a folyó-
iratot szerkeszti és ilyen jellegű
írást tartott adekvátusnak megje-

tevése. Ez persze egy csipet sem
meglepő számomra: jónéhány köny-
vja egyszer halálroztan vele Hauser-
nél s a köztűnre kifejlődő igen
élés vitában (amelyben Hauser Arnold
mindenben az én oldalamra állt) a
wellérelt cikk főkonklúzióját meg-
felelő abszurdizációval hozza elő,
a hivatásos "revizionizmus" állás-
pontjáról ráderkódva. Az e fajta hiva-
tásosnak persze a marxizmus iránt
tanúsított "érdeklődés" lényegében más-
nem jelent, mint politikai botrányosí-
tást vagy hereszt s ennek az "Encoun-
ter" (valamint német, olasz és francia "fest-
verlapjai") par excellence megparázvánulása.
Vizünkben egy bizonyos ponton meg-
jegyezték, hogy a "New Statesman" fu-
túrkiadónak éppen egy "hotél-jutik", az "En-

3
"counter" is egy baloldaliságra igényt
tartó hetilap keresztvödése, amit mel-
latlantrodva utasított vissza. Most azon-
ban fényes bizonyítékot adott diagnó-
zison rá vonatkozó visénel, mivel nem-
csak elvállalta az Encounter szerkesz-
tést, hanem a mellékelt gyalázódó
círrel is hirtudott. Egyébreént a cír
val még jobban megerősíté abban
a kiterében, hogy a "Geschichte und
Klassenbewusstsein"-nek legalább egyé-
rül-tanulmányát meg kellene jelentet-
nielöb, hogy ezáltal le lehessen rom-
bolni e képmutató, hogy más ne
mondja: "hivatalos revizionizmus" által
terjesztett mítoszt, hivatata, hogy meg-
nyire sem mi köze sincs ^{a minél} ahhoz, a-
mit ők képviselnek. A dolgoz jelen-
legi állása mellett ez a mítosz hi-

4

írólag azt a funkciót szolgálja,
hogy diszkreditálja a későbbi műve-
ket s erre olvasmány körük révén felre-
vezesse a zavarosfejtű, moralizálásra haj-
lamos, de őszintén utat kereső bald-
dali értelmiséget, eltávolítva azőtől
a művertől amelyekben valósá-
gátalanul problémáikra.

Sajnálom, hogy ilyen kellemet-
len olvasmányt kell postázzam, de mi-
csyebet lehetett várni az Encountertól.

A legkellemesebb üdvözlésekkel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

5 Abbotsford Place
St. ANDREWS (Fife)

LG4L28-1194/55 Scotland
1963 Május 21.

Kedves Gyuri bácsi,

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

mely megröndüléssel olvassuk az új-
ságban Gertrúd halálhírért s nem akarjuk
elhiszni, hogy igaz lehessen. Donatellával
együtt mindig abban reménykedtünk, hogy
egyszer még viszonyláthatjuk s ez most már,
ha a hír igaz, egyszersmindenkorra lehetet-
lené vált. Tudom, hogy milyen lehetetlenül
ilyenkor a szavak. Mégis szeretném elmon-
dani, hogy mindkettőnk emlékezetében a
legelevenebben él Gertrúd páratlanul nagy
egyesítése s állandó szerető mosolya. Soha
nem feledjük el milyen részt vállalt a
mi sorunkban, milyen együttérzéssel bá-
rortott bennünket. Úgy emlékezünk rá,

1963 V. 21.

Amint alinn a legnehezebb helyzetekben is
volt optimizmust illető ereje és másokat
bátorító szava. Ezért is oly nehéz elröp-
zeln, hogy most egyszerre nincs jelen a
his szobában, amelyet egyszer nekány
napra átengedett nekünk. Vajha lehetne
valamint fájdalmának is magányának
enyhítésére. Fogadja őszinte részvétünk
és szerető együttérzésünk kifejezését

Aranyélla J. Ány

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

5 Abbotford Place
St. ANDREWS (Fife)

164678-1199/57 1963 június 7.

Kedves Gyuri bácsi,

Köszönettel vettem május 15-i és 23-i levelét. A mélyen megrázó események kapcsolatban az egyetlen vizsgálati gondolat az, hogy, mint írja, Gertrúd úgyszólván nagy szenvedésektől szabadult meg.

Az Encounterben megjelent támadás körül vita indult meg s így az egésznek bizonyára pozitív kihatása lesz végredményben. A mostani számban George Steinerner jelent meg egy válaszlevele s kíváncsi vagyok milyen lesz a folytatás. Majd igyekszem összeállítani a vitaanyagot s elküldeni.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Egyébként az Encounterben jelent meg legutóbb egy Herbert Lüthy nevű

svajci írónak "Culture and the Cold War"
 című megkeletkezett zűrzavaros de egésze-
 ben véve symptomatikus cikke. Ebben
 írja: "What remains alive in Marxism today
 comes to us from the intellectual centres
 of the West, and not from Moscow.
 Our intellectuals are not fed upon Voprossi
 Filosofii, they read the authors the Kremlin
 detests, e.g. Jean-Paul Sartre, Ernst Bloch,
 and the condemned writings of Lukács.
And we could not prevent them without
self-contradiction. Discussion, criticism, even
 the most vehement condemnation of our
 Western societies is fostered inside these
 societies themselves and forms an integral
 part of their spiritual life. We have
 made it a moral and political prin-
 ciple that our institutions are always
 open to question: the intellectual

poisons that may reach us from the East are weak in comparison with those we distil for ourselves, and against which we are pretty well immunized." Eltekintve az egész cikk felületességétől, gúnyavarosságától és "wishful thinking" jellegétől, érdekes benne az, hogy abban a folyóiratban jelent meg, amelynek létalapja a kulturális hidegháború és amelynek fővonala egész eddigi élettartama alatt annak az elvnek homlokkegyenesét ellenkezője volt, amit aláírtam. (Ezt egyébreént szépen példázza, hogy rohantak megjelentetni német, orosz, angol, francia stb. verzióikban Adornonak a "Jugendwartsbedeutung des Kritischen Realismus" clemi tanulmányát, bár annakidején a könyv

német és orosz nyelvű kivételével még
sehol sem jelent meg. Vagyis "prevent",
nem törődve a "self-contradiction" ve-
szélyével.) Hogy most talán bizonyos
keretekben "konverzációt" irányoznak
elő ennek, bármily hipokrita módon
hivatkoznak is helyenként elvésre,
egyszerűen az az oka, hogy teljesen ré-
pelenek bizogattak a "prevent"
program sikeres keresztülvitelére. S
most valószínűleg, ha egyáltalán
lehet valamiféle fontosságot tulajdonítani
egy ilyen Konfúzus cikknek, a cél az,
hogy az erőfeszítéseik ellenére létrejött
diálogo-forumokra a hátszajton be-
járókat is ott folytatásuk képvisel-
tőin elvésre hivatkozó, de lénye-
gében beegött mérgező kevélységi-

1963 VI. 7. 5

güret. Ennek egyébként a múltban
volt már meggyilvánulása: az En-
counter francia testvérképének, a
Heure-vel közönségi. Raymond Aron
vezetésével néhány évvel ezelőtt
nagyhangon rivalt az olasz-
szági színhellyel működő "Société
Européenne de Culture"-ból, majd
a szlek változásával gyorsan viz-
szaléptek. Mindenesetre szimptomatikus,
hogy most egy ilyen "kultur-
politikai" cikk keretében általa-
nosítva vetik fel, ha közvet-
ve is, egy bizonyosfajta vonalvál-
tozás szükségességét. (Bár persze
az egész cikkben egyetlen kritikai
pont sincs specifikusan az Encounter-
szerű kulturális vállalkozásról.)

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

A fordítások ügyében írtam Martin Ezenek, levele értelmében. Amennyiben őszig nem sikerül a Junge Hegel-re fordítót találni, én vágom bele a fejszémet, mert nagyon fontosnak tartom mielőbbi megjelenését.

Most egyelőre utazik nagy vizsgadolgozatók javításában, tekintve, hogy itt minden vizsga írásban történik. Végre kézhez kaptam Olaszországból egy több mint két éve befejezett József Attiláról szóló könyvemnek első korrektúráit is, s ha minden jól megy a könyvem össze megy kell jelennie. Igazán nem lenne a lírai visszatükrözés néhány

1963 VI. 7.

17

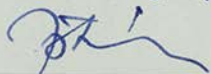
problémáját felvetni, különös tekintettel a modern művészetben beállott változásokra. (A könyv címe "A. József e l'arte moderna". Olaszul írtam.) Majd ha a vizsgálon túl leszek részletesen beszámoló egy levélben tanulmányom gondolatmenetéről.

Itt a "Times Literary Supplement" közölte, hogy az "Estetika" első kötete megjelent az Akadémiai Kiadónál. Igaz ez? Remélem az Estika kötet is jól halad. Ha bármiféle könyvre lenne szüksége munkájával kapcsolatban, a legnagyobb örömmel szereztem be őket.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Sőt szeretettel Donatella nevében is

U44L 28 - 1199/52

5 Abbotsford Place

St. ANDREWS (Fife)

1963 Augustus 11.

Kedves Gyuri bácsi,

Nagyon köszönöm jún. 29. én
kelt levelét. Az Encounter-beli vita
leírult, néhány levéllel és a cikkíró
válaszával. Érthetően az Encountert
nem egy színvonalas, problémákat
feszítő vita megszervezése érdekel-
te, hanem a gyálázkodó írtk al-
sütése és néhány rövid vitalevel
valamint a cikkíró mindent
visszautasító válaszával lezárása
után az ügy gyors elintézése.
A levélírók közül, csodálkozás-
sokra, még Roy Pascal is hegen-
ként egyrészt- másrészt módon,

sok fenntartással szólt hozzá, bár
 alapjában véve persze pozitíve. A
 beérkező levelek nagyobb részét
 viszont nyilvánvalóan nem tar-
 tották alkalmasnak a közlésre:
 mindössze öt levélnek adtak
 helyet. Az egész ügynek nem
 jelene semmiféle jelentőségét
 tulajdonítani, ha nem állna
 fenn az a szomorú helyzet, hogy
 a szélesebb kulturális nyilván-
 osságnak itt az Encounter
 az egyetlen fóruma. Így azon-
 ban a Tudatlanságban és tá-
 jeztatlanságban szövegszerűen
 halálra gyalázkodás sajnos
 nem marad eredménytelen.

Időközben megváltozott

egy Mannheimmel foglalkozó
 amerikai szociológus ari Pesten
 is járt. Beszélgetéseink fo-
 lyamán nemcsak az derült
 ki, hogy a gyalázkodó cikk
 szerzőjének jóbarátja, hanem
 hogy közös ideológiájuk a kü-
 lönösképpen győreértelen és roz-
 mopolita századeleji középeu-
 rópai értelmiség mitizálása.
 Ez fejeződik ki Mannheim-
 interpretációjukban is és ideo-
 lógiájuk főfunkciója a min-
 dent-megoldó csodabozár, vagyis
 a győreértelenség állapotában
 megragadó értelmiség szembe-
 helyezése a munkássággal, amely
 az ő mitológiájukban már fel-

szivódott a polgárságban. (Vajon
nem a Geschichte u. Klassenbewusstsein-
ben helyenkint megtalálható szel-
tarianus mitológizáló metodoló-
giája vonzza őket arra, hogy eh-
hez a műhöz?) E fajta ideoló-
giájukat szélsőséges kozmopo-
litizmusa helyezi szembe más
az értelmiséget mitizáló jelen-
kori áramlattal, pl. a francia
egzisztencializmussal, amelynek
sajátos színezetéhez elenged-
hetetlenül hozzátartozik a
francia értelmiség mitizálása.
Amikor felhívom figyelmét
arra, hogy amit "az értelmiség"
"ideális típusának" nevez,
az az utóbbi évtizedekben

alapvetően angolozás jelensége,
 mégpedig mindinkább érzékelve
 amerikaivá váló tendenciával, vala-
 mint fővonalát tekintve az osztrák-
 magyar monarchia romjai közé
 lokalizálható eredettel, akkor meg-
 jegyezte, hogy ez elgondolkasztó,
 de eddig nem merült fel benne.
 Én azonban nem hiszem, hogy
 a jövőben is gondolkozni raj-
 ta, mert e tények implikációi-
 nak következetes végiggondolása
 alapjaiban ásná alá a gyö-
 kértelen paraszizmust mitizáló
 jüzimopolita ideológiáját.

A József Attila tanul-
 mány korrektúrái nagyon
 lassan érkeznek a kiadótól.

Most azonban nem is sürgősen
 őket, mert kb. két hét múlva
 egy új lakásba költözzük s je-
 lenleg nálunk minden a feze-
 ketegén áll. Augusztus 29-től
 kezdve egyelőre laciánknak a
 kirendelő:

7 South Street

ST. ANDREWS (Fife)

Donatella részéről is sok me-
 rettel

MTA FIL. INT.
 Lukács Archív

JA

7 South Street
St. ANDREWS (Fife)
Scotland
1963 Dec. 30

Kedves Gyuri bácsi,

hónapok óta azt reméltem,
a Riadó köbbszörös ígéretei alapján,
hogy József Attila könyvemet már
elérhettem. Sajnos azonban az a
roppant kellemetlenség történt,
hogy olasz Riadómnál megjelent egy
bálozatás J. A. verseiből s a fordító,
a Riadó tudta nélkül, kilept a for-
málásait az én kéziratomból
amikor valamilyen ürügy révén hozzá-
jutott. Tekintve, hogy közös riadó-
ról van szó, nem vehetem az ügyet

biróság elé. A Külön Kellemtelenség
pedig az, hogy az illető azt a
külföldi is beadta a szerkesztő-
ségnek, hogy, lopásait leplezendő,
"egységesítő" fordításainkat. Így az
általán összepanacsolt Rézirat került
nyomdába amit, a lopás hiderülte
után, vissza kellett állítani eredeti
formájában. Ez persze a szöveget
elcsúszatta s ki tudja mikor je-
lenik majd meg a könyv.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

A karácsony előtti napot
Londonban töltöttem s beérlelt
Martin Eve-vel is. Az Estétikára
még nem sikerült fordítót ka-
lálni s a kultúra által kül-

szik, hogy itt a század egyik legnagyobb művéről van szó. Remélem, hogy az etika is jól halad előre s végre-valahára lesz egy marxista mű, amely az etika problémáit a dialektikus filozófiai általánosításnál oly magas szintjén tárgyalja, mint az esztétikaiakat a most megjelent monumentális alkotás.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Most hirtelen egyből részben ~~amely~~ a több mint hat éve írt tanulmányokkal franciául újra kiadta korrekcióit ("J. L. le philosophe du tertium datus et du dialogue co-existential") amelyek a "Les Grands

dött ^{születés}fordítást nagyon rosszra találja.
 Optimista azonban a fordítást illetően, mert szerintem egy ilyen jellegű munkára sokkal könnyebb fordítót találni, mint egy essay-kötetere.
 Némiképp nehézségei vannak a német nyelvvel, ami azt állítja, hogy rendelkezik a mű jogával az egész világra terjedően. Megigérttem neki, hogy ezt megemlítem levelemben és remélem a nehézség hamarosan elsimul és a fordítói munka késedelem nélkül megindul.

MTA FIL. INT.
 Lukács Arch.

Most sikerült megszereznem az Estétitát a csak néhány fejezetét tudtam eddig elolvasni. De már ebből is világosan lát-

1963 XII. 30.

5

Courants de la pensée contemporaine
 mondiale" kiadványban kell meg-
 jelennie. A mulatságos a dologban
 az, hogy a Kiadó azt írja
 hízerőlcseleiben: "Nous Vous prions
 de corriger les épreuves avec urgence!"
 Hat évig nem volt sürgős, most
 egyszerre az. Milyen gyorsan megjelent
 a kötet nyomban pótként adom.

Boldog újszvedőt kíván-
 va sok szeretettel, Donatella
 mellett is

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

7 South Street
ST. ANDREWS (7th)

1964 márc. 31

LHVL 28-1199/63

Kedves Gyuri bácsi,

MTA FIL. IK

Lukács Arch.

Két hete hízhaz kaptam az
elutított két ére írt tanulmány
ismár betördelt is oldalszámozott
korrekcióit s így most már hama-
rosan meg kell jelennie. Ugyancsak
megkaptam végre József Attila köny-
vem korrekcióit is s hamar va-
lami újabb akadály nem jön
közbe ennek is meg kell jelennie
az elkövetkező hetekben. Mielőtt
megjelenne természetesen mindkét
től azonnal küldök egy példányt.

Martin Eucetől nemrég kaptam
levelet amiből az tűnik ki, hogy
aggódik a kiváló írásművelő meg-
jelentendő Németországban készült válo-
gatai miatt, s talán nem is minden-
ek nélkül. Mindazonáltal meg va-
gyok róla győződve, hogy az Esztéti-
rának még Angliában is feltét-
lenül sikere lesz. Az igaz, hogy
a filozófiai kultúra itt évtizedek
óta a mélyponton van s ez kün-
tönösen megmutatvánul a történel-
tiség iránti érzék teljes hi-
ányában. S ehhez még az a hátrány
is járul, hogy az évtizedek óta
fennálló filozófiai stagnálás kö-

vetkezésekben az emberek teljesen el-
szórtak hosszabb rendszeres mű-
vel olvasásától és a filozófiától
könyvtárakba foglalt közhelyeséleket
várnak. Mégis biztos vagyok ben-
ne, hogy az Esztétikának még ezen
a közöny- és szellemi lustaság-falon
is sikerül áttörnie kérdésfeltevé-
seinek mélyége és átfogó jellege mi-
att. Sokan érzik ugyanis, hogy nagy
bajok vannak az angol esztétikai
kultúrával de esideig hajlamosak
voltak úgy tekinteni a problémára elől,
hogy "a kontinensben nincs semmi je-
lentős, tehát úgy látzik mindent
amit esztétikában el lehet mondani
már elmondtak előző korokban".

És a magatartás most teljesen el-
vesztette értelmét s már hallottam
is olyan Kommentárokat, irodalom-
Kritikusoktól, hogy "nyilvánzik revi-
deálunk" kell az esztétikai alapokat
illető negatív álláspontunkat". (F.R.
Leavis volt itt az elmúlt évtize-
dekben az esztétikaellenesség egyik
legbefolyásosabb terjesztője s igen
jellemző módon az említett kom-
mentárt Leavis tanítványától
hallottam.)

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Nagy élvezettel olvastam
az Esztétikában egyebek közt
az elvont formákról szóló
fejezetet. Csak azt az egyet nem
értem ezzel kapcsolatban, miért

maradt hi a rim tárgyalása, hiszen
 a rim esetében egy minden művé-
 zetre kiterjedő formulaelewről van
 szó, amelynek a zenében éppúgy
 megvannak a megfelelői, mint
 a képzőművészetben. Bizonyos érte-
 lemben még fontosabbnak érzem
 a rim tárgyalását, mint a
 szimmetriáét. Talán azonban erre
 a második, vagy harmadik kö-
 tetben kerül sor.

MTA FIL. INT.
 Lukács Arch.

Azt hallottam, hogy résztvesz
 az április 20-tól Párisban ren-
 deendő filozófiai konferencián. Ha
 ez igaz lenne megpróbálnék
 arra az időre odautazni, hogy
 viszontláthassam.

Donatella házáról is sor se-
rettel üdvözli és kedeli szüle-
tismazájára a legmelegebb jókíván-
ságot küldi

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

János

LG4628-1199/65

7 South Street
ST. ANDREWS (Fife)
1964 Május 27.

Kedves Gyuri bácsi,

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Nagyon köszönöm legutóbbi leve-
let. A válogatott tanulmányokat illetően
arról a rötetről van szó, amelynek des-
zéről kb. 1 évvel ezelőtt írtam egy levél-
ben. Ezenlőre nem tudok semmi bővebbet,
mert Martin Eve azt ígérte, hogy identazni
a részletek megbeműltetésére, de ezideig nem
értkezett meg. Mindenesetre Augustus ele-
jétől két hétig Londonban leszek, s akkor
alulmám lesz vele beszélni, ha ő elfog-
lalásig miatt nem tud a közeljövőben
identazni, s utána mindjárt írok a
kérvezett rötetről. A "Theorie des Romans"
angol paperback kiadásáról nem tudok.

Nem kíváncsi őrzi a "Historical Novel" ame-
 rikai paperback kiadásával? Persze ennek
 is utánanézek Londonban. E levelemmel egy-
 deúleg postára adok egy nyomtatvány-
 * kuldeményt: a "Co-existence" c. most megjelent
 felíratot, amelyet a szerkesztő kérésére
 továbbított, aki azt szeretné, ha ina a
 * folyóiratba; a "Nuova Resenza" egy számát,
 amelyben egy tanulmányom jelent meg,
 valamint egy rövid cikkem gépelt rézi-
 radát. Ez utóbbit, "Realism and Avant-
 guard" címmel egy avantgárd igényű
 írókat kérésre írtam s egyelőre nem
 tudom, hogy megjelentetik-e, bár az
 ő kérésükre készült a cikk. A beje-
 lelem nevetőrezen fordított egy ilyen

1964. V. 27. / 3
nagy témáinak megemlékezésére
is, mégis úgy gondoltam, hogy a cikk a
semminél hasznosabb lehet, tekintve, hogy
baloldali érzületű orientációk itt is Ame-
rikában gyakran fulladnak bele a saját
életmi ~~lángjaik~~ formalista jellegű
megfogalmazásának szűkességébe. Ha mégis
kerültek, foglaltam át a témát egy ar-
ról szóló cikkel, hogy az "izmusok kon-
tribúciója" a modern művészeti fejlődés-
hez voltaképpen optikai csalódás, mert
az izmusokkal kezdő jelentős humanitá-
srad művészek fejlődésében nem az
izmusokhoz tartozai jelentette a gazda-
gító életmód, hanem a paralizáló
izmusoktól való megszabadulás sa-

1964 V. 27. 4
jétes módja. Egy másik igalmas církézés
az lenne, hogyan és milyen félig lehetséges
jelentős művészi alkotás (nemcsak Probst
és Kafka, hanem Wagner stb. is) nemre-
alista művészi hozzáállás alapján. A
"Kritika" vitáit olvasva a modernizmus
kérdéséről (különösen Ilies László álláspontját)
lehetetlen rosszhiszeműségre nem gon-
dolni. Rossz címre hűdik a realizmus
filosófiai koncepciójának diadalmas elve-
tét, alig harmincegyévi évszáz-
adával. A rimmel kapcsolatban erre
gondoltam, hogy a zenében és a rep-
tóművészetben egyaránt találhatunk
olyan alapvető formaelemeket, amelyek
a periodikus lezárást szolgálják

(harmonia, polifónikus periodizáció, képzőművészeti tagolás stb.). Így a szűkebb értelemben vett irodalmi művet úgy lehet felfogni, mint ennek az általános érvényű, periodikus lezártágot eredményező műnek specifikus esetét. Úgy érzem, hogy ebben az értelemben a mű a ritmussal a legteljesebb belső egységben jelenik meg, mert ritmus önmagában nem lényeges, viszonylagosan is lezárt egységet jelent. Nagyon sajnálom, hogy egyelőre nem gondol külföldi utazásra. Amerikában azonban munkája ezt mégis megengedné a jövőben, mi bármikor is bármely időtartamra boldogan látvánk vendégül St. Andrewsban, ahol a tengerparti táj szépsége & a környezet nyugodtsága a munkának & pihenésnek egyaránt kedvez.

Jónakella nevűben is köszönöm a kedves levelet.

LAYL 28-1199/62

7 South Street
ST. ANDREWS (Fik)
25/7/1964

Kedves Gyuri bácsi,

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Holnap indulok Londonba kb. két
hetes munkával egybekötött nyaralásra
& majd onnan részletesen beszámolok
mindenről, utánanézve a Történelmi
Regény & a Realizmus problémái
amerikai kiadásának is. Most
csak annyit, hogy kb. egy hét-
tel ezelőtt párkóra adtam annak
a hét évvel ezelőtt írt tanul-
mányom egy fűtőnyomtatát,

1964 VII. 25.

amely most jelent meg Franciaúl
a milánói Karzovati Riadónál.
Gondolom időközben a többi cik-
kek illetve folyóiratok is megér-
keztek.

Kellemes nyaralást kívánva
a legmelegebb üdvözléssel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Itin

LCYL 28-1199/69

7 South Street
St. ANDREWS (Fife)
Scotland
1964 Sept. 15

Kedves Gyuri bácsi,

Martin Everet hosszasan beszélgetett
Londonban a kiadósor kérdéséről, különösen
pen a tervezett Aesthetic Studies és Philosophical
Studies kötetéről. Mindkét kötetet kb. 500-
500 oldalra tervezzük. Az a fő cél velük, hogy
minél előbb átfogó képet nyújtsanak az
olvasónak egész életművéről (a nem-marxista
korzár kivételével) A ezáltal előkészítse az
utat a további, az angolul elolvasó
sok esetében nehezen emészthető kötetek bá-
rára is. Mellékelem mindkét kötet terve-
zetét, amelyből egy példányt elküldtem
Everetnek is.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Az Aesthetic Studies tervezetéhez a
következő megjegyzéseket szeretném fűzni.

A válogatásban az a fő szempont vezérelt,
hogy ne csupán a lehető legátfogóbb képet
nyújtsa az olvasónak, hanem a legműbbet
is. Ezért a tanulmányból való bármely
terjedelmű kizárás gondolatát eleve elvettem
(ez vonatkozik a másik kötetre is). Ahol
egy monográfiából választottam részlete-
ket (A különösség-ből, valamint a másik
kötet esetében Az új honföntösa-ból),
úgy teljes terjedelmű fejezeteket választ-
ottam. A kizárás segítőjével bármely
túgyesen is összeállított kötet ~~belemé-~~
nyem szerint rendkívül erősen torzí-
tának (emellett sok esetben különös megér-
tési nehézségeket is támasztanak) s ez-
nem áll arányban sem a megtakarítás,
sem az extenzivitás révén elért nyu-
sítással. A másik megfontolás en-
nél a kötetnél az volt, hogy belőle

1964 IX. 15. 3
az elkövetkező évek folyamán három
másik kötet kinőhessen: 1) A realizmus
problémái; 2) A autonósság; 3) Adalékok az
esztétika történetéhez.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

A Philosophical Studies-t hasonló szem-
pontok alapján válogattam, azzal a kü-
lönbséggel, hogy itt számításba vettem
most részülő Étira bármely rendelle-
zőre bocsátható fejezetét, amely képet
adna az olvasónak az etikai problé-
mákhoz való helyes hozzáállásról. A
Nº 7 és 8-as tanulmányok természetesen
csak abban az esetben kerülnek be a
kötetbe, ha magánál Az ész konfrontá-
ciójának megjelenése nem várható rövidesen.
Ezt jelenlegi helyzet alapján nyugodtan
számításba lehet venni. Nem valószínű,
hogy Az ész konfrontációja 3 éven belül

megjelenjen.)

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Az Aesthetic Studies tartalmaz olyan tanulmányokat is, amelyek az amerikai kiadás Selected Literary Essays-ben is megjelentek. Ezerrel azt gondoltuk, hogy amelyikben a fordítás megfelelő, átvevését írt az angol kiadás számára, ha pedig bizonyítottan jó, Eve arra gondolt, hogy megbízza az amerikai fordítót az egész kötet befordításával. A másik kötet fordítása is biztosítottnak látszik, mert ha nem találunk valaki jobbat, én vállalom a fordításra is majd valaki stilisztikai javításokat esztétikailag rajta. Amelyikben egyetért a tervezettel, szükség lenne A Kötetösség német regisztrációjára, mert azt nem tartanám nagyon szerencsésnek ha akár az ország, akár a magyar

fordításból kellene másodfordítani. 1964 IX. 15. 5

A nyári folyamán sikerült elég szépen haladnom Marx elidegzettség-elméletéről szóló tanulmányommal és most már jóval közelebbről látom a befejezést. Befejeztem egy rövidebb tanulmányt is, amelyben a jelenlegi brit filozófia néhány fő jellegzetességét próbálom bírálni. Egy gyűjtőművészes kötetben jelenik meg és gondolom viharos fogadtatása lesz, ha egyáltalán sürségét érzik annak az érdekeltek, hogy az eddigi önkielégítő és öneltető magatartáson változtatva szembeséjzenek a felvetett problémákkal. Majd ha megjelenik a kötet küldök belőle egy példányt, abban a reményben, hogy nem szállódik el a postán.

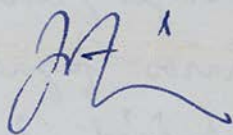
MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Olvastam nagyon szép, Minne

von Barnhelmről szóló, tanulmányát. Valami
módon köze van ennek az Etica előkészü-
leteihez? Remélem, hogy az Etica előkészü-
leteinek nehézségei elsimultak s a mű
jól halad előre. Már alig várom, hogy
olvashassak belőle.

Donatella részéről is meleg ve-
zetéssel üdvözlöli

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

LL44 29-1194/70

7 South Street
St. ANDREWS (Fife)
1965 Aprilis 8.

Kedves Gyuri bácsi,

Engedje meg, hogy negyvenadik születésnap-
ja alkalmából Donatella nevében is meleg szeretettel
köszöntsem. Kíváncsi, hogy még nagyon sok munkával
gazdag életet éljen meg a legjobb egészségben és zavartalan
munkatörőlközéssel közepette. Hogy életművének jelentőségét
már angol nyelvterületen is Reszdek felismeri, a grótesztől
támadó cikkek sorozata ellenére (amelyek közül a legtöbbet
már bizonyára látta az Encounter áprilisi számában), ez
talán mindennél ékesebb bizonyítékra annak, hogy e mű
hatása a legmélyebbre megy és hosszú időre meg fogja
határozni a filozófiai kérdéskérdések fő irányát. Egyé-
ként ittánál a Martinus Nijhoff kiadónál megjelent
könyveit bizonyára máshol is fogják követni, hasonló

szemben, mert olyan oldalakat akarunk képmunka-
ban látni - díszíteni, amelyet azután könnyen
lehet káradni. De ez is mutatja, hogy az egyre
főződő hatás ellen újult formában a siker legese-
bélyebb reményével sem hadározhatnánk. Igazán
jór eszemben az a monda, hogy "a kutya ugat,
a karaván halad".

Bízom, hogy az Etika munkálatai szépen
haladnak s hamarosan az első rész már kiadásra
kerülhet. Szíveskedve üdvözlök.

MTA FIL. INT.
Lukács Archív

UHL 29-1199/73

7 South Street
St. Andrews (Fife)
Scotland
1965 Oct. 3

Kedves Gyuri bácsi,

Visszaérkeztünk Skóciába egy
napon Keltamer országai tartózkodás után.
Rómában hosszasan beszélgettem Casessel
és tőle hallottam elsőkézbeli híreket.
Ő mesélte, hogy hamarosan megjelenik
egy kötet az utóbbi években írt poli-
tikai tanulmányaiból Ausztriában, s
az is, hogy Ferkónak is megjelenik
egy könyve ugyanott (vagy talán már
meg is jelent?). Amennyire Casés el-
beszéléséből látni tudtam nemni, a kár-
szalt problémák rendkívül izgalma-

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

1965 X. 3.
sát és nagyon örülnék ha el tudná
küldeni a kórtérket: itt, a világ végén,
nagyon körülmenyes — hónapokig is el-
tart — a külföldi könyvek beszerzése,
különösen ha olyan távoli országban
mint Ausztria jelennek meg.

Nagyon érdekes volt Olaszországot
vizsgálatni két év után. Olyan vál-
tozásokat is tapasztaltam, elsősorban
a politikai-ideológiai orientáció terén,
amelyekre alnomban sem gondoltam
volna. Ezer a változásról alapvető
kérdéseket vetnek fel, amelyekről
jó lenne egyszer behatóan beszél-
getni. Az az érzésem, hogy napo-
kat sőt hónapokig lehetne igényelni

1965 X. 3.

megvitatairól is így levélben mégsem
megpendíteni sem lehet Öret. Mármost
ezért is roppantul sajnálom, hogy
az idén nyáron mégsem nyílt ke-
tőségünkről hazatérőztetésre. Azt reméltük,
vagyis, hogy Donatella szüleiire tudjuk bízni
a gyerekeket, de nem sikerült. Valami
más megoldást kell találni, mert jövőre
feltétlenül szeretnénk eljutni Pestre (ha
másképp nem megy egyedül): talán június
végén illetve július elején, vagy ha
ez nem sikerül akkor szeptember első
felében.

Donatella részéről is jól szeretettel
üdvözlé

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Department of Moral Philosophy.

THE UNIVERSITY,
ST. ANDREWS.

7 South Street
ST. ANDREWS (Fife)
1966 július 3.

UUC 28-1749/75

Kedves Gyuri bácsi,

Most végre elintéződött a lará'süggönyök
s hamarosan költözünk Brightonba. Új címünk
a következő:

16 GRAHAM AVENUE
BRIGHTON 6.
SUSSEX.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Sajnos a lará's, ahova költözünk,
alapos rendbehozatalra szorul amelynek javarés-
zét (festés, tapétázás stb.) jómagam végzem mert
különben kóppant költséges lenne. Ez azt je-
lenti, hogy az ideán nyáron képtelen vagyok Pestre
látogatni. Remélem azonban, hogy vagy a lará'-
csongó, vagy a húsvéti Búcsúban sor kerülhet
erre az utazásra. A Sussex-i egyetem Anglia

egyik legjobb egyeteme (minden helyre például
több mint húsz diák pályázik), s kétségtelenül a
leghataldóbb és legelavenebb. Az oktatás rendszere
sokkal rugalmasabb, mint itt St. Andrewsban, s
a marxizmus a filozófia oktatás szerves része.
Munkám ott is lesz bőven, de sokkal érdekesebb,
valamint a munkakörülmények is kelte-
sebbek lesznek. S arra is van jótéka, hogy
indítsunk egy nemzetközi filozófiai-politika-
i folyóiratot.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Az elidegenedéskről szóló tanulmányom-
nak esideig csak egyes részeit jelentet meg
olaszul. Még nem tudtam befejezni az utó-
só fejezetet, de mintoe hogy annyi minden
jött közbe az utóbbi időben. Csesz az ed-
dig elkészült kb. 400 oldal angol rézi-
ráját olvasta, valamint az olaszul megjelent
cikkeit. Össze remélem az utolsó feje-

1966 VII. 3.

zettel is sikerül elkészülnöm. Minden va-
lószerűség szerint 1967 második felében jelenik
majd meg az egész angolul, s talán egy-két
hónappal korábban olaszul. Itt sajnos nincs
olyan folyóirat, amely közlekedést közölne,
így angolul az egyetlen megjelenési lehe-
tőség a környező országok amszterdami lapján. Örö-
mel elrögzíteném a rezimatot, de a múltbeli
tapasztalatok alapján nem bírom a postában.

Kellemes nyaralást kívánva, mely
Tudományos Donatella kezéről is,

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

J. K.

Megválaszoltam

School of European Studies

THE UNIVERSITY OF SUSSEX

FALMER BRIGHTON SUSSEX BN1 9QF

Telephone Brighton (OBR3) 66755

144021-1194/77

16 Graham Ave.
Brighton 6., Sussex, England
1968 January 27.

Kedves Gyuri bácsi,

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Indom, mennyire el van foglalva s ezért is nem zavartam eddig levelemmel. Most is csak röviden két dologról akarok beszámolni. Az egyik, amit a mellékelt plakát il-
lusztrál, hogy megrendődött a Reading-i egyetemen az a zemi-
náriumnal egybeeső előadássorozat, amelyről tavasszal
beszélgetésünk alkalmával említést tettem. (Nagy érdeklődés
kíséri a sort: nagy 150 ember volt jelen az előadáson
s a zeminárium is zsúfolva volt s csaknem egy órával tovább
tartott, mint terveztek. Két héttel Karácsony előtt a brüsszeli
egyetemen is tartottam egy hasonló jellegű előadást, amely
intézként nagy volt az érdeklődés.) A nagy érdeklődés
pozitív fényre főtött érzett örömet csak az zavarta, hogy
a vitában — is beszélgetésben is sokszor — régi legendák
sorozatával s gyakran elterjedt, sőt még ma is terjedő, torzítá-
ssal is találkozom. Éppen ez indított arra az elhatá-
rozásra, hogy belekezdjek egy hosszabb, átfogóbb jellegű
Lukács-tanulmány megírásába, amelyet aztán a régi kiadástól
kiegészítve egy kötetben megjelenteték. (Olasz, francia és angol
kiadók már régóta bíztatnak erre s bizonyára akad re-
német kiadó is.) Ezzel kapcsolatban vannak bizonyos

problémáim. Mindenekelőtt "a társadalmi lét ontolo-
giája"-t illetően. Mikor jelenik meg? S amennyiben
nem jelennek meg a tárgyig, van-e arra lehetőség,
hogy egy hónapra kölcsön káppal egy kéziratpéldányt,
mert tanulmányomnak legalábbis főmöt szeretném
Október végéig megírni. Emellett az utóbbi években
megjelent rövidebb írások, interview-k, előszavak,
is politikai-gazdasági jellegű kommentárok is nagyon
érdekelnek, s legtöbbjükről csak hallomásból tudok.
(Népszabadság interview, Forum cikkek és interview-k, stb. stb.)
— a Rowolét kötetet két hónapja megrendeltem s még
mindig se híre se hamva) — itt szinte lehetetlen cser-
hez a dolgozhoz hozzájutni. Amennyiben nincs több pél-
dány belőlük, esetet is szeretném kölcsönbe kapni
egy hónapra. Végül még egy kérésem lenne: nem
tudom Ágriék új címét — s gondolom már elköl-
tözték a Széchenyi utcából.

Donatella kéréséről is a legmelegebb üdvözléssel

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

School of European Studies

THE UNIVERSITY OF SUSSEX

FALMER BRIGHTON SUSSEX BN1 9QF

Telephone Brighton (OBR3) 66755

16 Graham Ave.

Brighton 6. Sussex

1968 Június 14.

44429-1199/27

MTA-FIL-100
Lukács Arch.

Kedves Lukács elvtárs, -

Már régen készülök arra, hogy megköszönjem levelét és a küldött köteteket, de csak most jutottam el abba a stádiumba, hogy nagyjából tudom milyen lesz a kötet szerkezete, milyen jellegű tanulmányok lesznek benne. Az utóbbi hónapok szabadidejét olvasással és egy átfogó, de persze még csak ideiglenes és hozzávetőleges vázlat készítésével töltöttem, s erről szeretnék röviden beszámolni. Mindenekelőtt azonban arról kell említést tennem, hogy mi indított most e kötet megírására, mert ez nagymértékben befolyásolja az egész vállalkozás jellegét s a központi problematika tárgyalásának módját. Arról van szó ugyanis, hogy az utóbbi években Olaszországban, Franciaországban és egyebütt olyan negatív jelenségeket tapasztaltam művével, politikai és elméleti munkásságával kapcsolatban baloldali körökben, amit nem lehetett csak úgy könnyedén elintézni, vagy figyelmen kívül hagyni. Hangsúlyozom, hogy pozitív baloldali körökről van szó, s a szóbanforgó értelmiségiek közül egyesek személyes barátaim is. Addig mig munkásságát ért támadások a jobboldalról történtek, nyugodtan lehetett azt mondani, hogy "a kutya ugat, a karaván halad". A szektáns szűklátókörűséget is el lehetett intézni hasonlóképpen. Itt azonban egy egészen más jelenségről van szó. Objektív értelemben bizonyos történelmi perspektívák megváltozásáról, szubjektív értelemben pedig az változásokat követni akaró, az adott helyzetből kiutakat kereső baloldali marxista értelmiség reorientációjának nehézségeiről.

Az így keletkező konfliktusok magukon viselik az új történelmi helyzet bélyegeit, másrészt viszont a nyugateurópai institutionális formák ~~közepette~~ keretében harcoló baloldal egészen speciális problematikájának meglehetősen összekuszált - egyszerre torzító és pozitív, tehát paradox módon kiutat mutató s a kiút megtalálását egyuttal nehezítő - jegyeit. Ennek a bonyolult, ellentmondásos helyzetnek egyik megnyilvánulása az, hogy sokan (ismétlem olyanok akiknek a véleménye számít s akiknek szava egyre komolyabb jelentőségre tesz szert a ~~ma~~ most forrongó és változó helyzetben) hajlamosak munkásságának elvetésére, vagy jelentőségének a marxista ~~észétika~~ bizonyos problémái kidolgozásával tör-

ténő beszűkítésre, vagyis megintcsak az összproblematika elvetésére. Nem kétsé-
ges, hogy emögött bizonyos objektív ideológiai-politikai-történelemfilozófiai
kérdéseket illető perspektívabeli különbség rejlik, ami gyakran összehogozódik
maguknak a kérdéseknek tisztázatlanságával is. Ebből eredően tehát a feladat

X kettős: megkísérelni maguknak a kérdéseknek a tisztázását, másfelől pedig szá-
mitásba venni a kétségtelenül meglévő perspektívakülönbségeket, megmutatva ^{belső}össz-
szefüggésüket is egyuttal, vagyis a relativ continuitást a diszkontinuitásban.
Az a véleményem ugyanis, hogy az említett negatív tendencia - az elmélet síkján
a diszkontinuitás egyoldalú hangsúlyozása - azt a napjainkban világosan látható
veszélyt hozza magával, hogy a szóbanforgó baloldali marxisták képtelenek a
Marcuse szerű jelenségek demisztifikálására s ebből kifolyólag nagyjelentőségű
objektív történelmi lehetőségeket szalasztanak el. Ezért tehát az irandó
könyv pozitív lehetőségeit abban látom, hogy munkásságának elemzésén keresztül
segítsen tudatosítani a ~~XX~~ történelmileg oly nagy jelentőségű kérdést: a kon-
X tinuitás és diszkontinuitás dialektikáját. Ez tehát az egész kötetnek alapkérdé-
se lesz, még ~~ha~~ ^{akkor is amikor} közvetlenül nem is kerül szóba. (Ez utóbbi esetben is ott
lesz a tanulmány mélyén, mint kiválasztó elv, vagy hogy jobb magyarsággal fejez-
zem ki magamat, ^{mint} a szelektálás principiuma.) Azt is szeretném itt hangsúlyozni,
hogy az adott konkrét történelmi helyzetben és perspektívában ~~akkor~~ éppen abban
látom munkásságának közvetlen aktualitását is, hogy az elemzésbe ezt a prole-
matikát nem kell "importálni", hiszen tudatosan is annak egyik legközpontibb
kérdése. Van azonban két másik tényező is. Egyik az, hogy munkássága átfog
egy rendkívül dinamikus korszakot, többszöri legalábbis részleges perspektí-
vaváltozásokkal, s műveiben nemcsak a kontinuitás dialektikája, hanem maga a per-
spektíva-változás kérdése is, különböző formákban, közvetlen kérdésfeltevésekké
válnak. A másik tényező pedig ^{az, hogy} művének összperspektívája, amennyire én képes
vagyok azt megragadni, egy nagy történelmi átmeneti fázisnak zárófejezete és
X szintézise, magában rejtve az új fázis perspektivikus előrevetítésének (ma
még nyilván ennél többről nem lehet szó) nélkülözhetetlen alap^{eleme}ait.

Ilyen körülmények közepette és ilyen meggondolások alapján amire most
vállalkozni tudok az egy nagyon is "alkalmi írás". Nem mintha illuzióim lenné-
nek azt illetően, hogy valamiféle "definitive analysis" egyáltalán lehetséges.
Az azonban kétségtelen, hogy egy más jellegű tanulmányban az egyes kérdések
egymáshoz való viszonya és aránya egészen más lehetne. Bár igyekszem minden
fontos esztétikai kérdést is tárgyalni, a részletekre és elágazások követésére
bármennyire is szeretném itt nem lesz lehetőség: elhomályosítanám a központi
problematikát. Úgy érzem ez a feladat most fontosabb, mint egyes problémák

elméleti nuanceinak vigigkövetése. Ugyanakkor azonban igyekszem megtartani az egyes tematikák relativ lezártóságát az egymás közötti összefüggések - a különböző tematikák belső összefüggése - hangsúlyozása mellett. Ez már csak azért is fontos, mert a potenciális olvasók jó része munkásságának legjobb esetben is csak töredékeivel, pl. esztétikai-kritikai töredékeivel ismerkedett csak meg.

X Ezért szerkezetileg az esszé forma mellett döntöttem. A kötet nyolc viszonylag önálló esszéből fog állni, s így az olvasó olyan tematikával kezdheti, amellyel már némi kapcsolata van. Maguk a tanulmányok azonban mindig hangsúlyozzák a szélesebb összefüggéseket s így hozzásegítik az olvasót más tematikák és problematikákhoz való átmenet megtalálásához. (Bizonyos értelemben, a kölcsönös utalások révén rá is kényszerítik őt erre.) Így hát nem egy esszégyűjteményről, hanem egy központi problematikát esszéformában kifejtő tanulmányról van szó. A kronológia ebben az összefüggésben egészen mellékessé válik. Belső okoknál fogva a "fiatal Lukács" foglalkozó tanulmány a kötet negyedik esszéje lesz: ugyanis csak azon a ponton lehet majd felvetni általánosítható formában ennek az esszének központi kérdését s az egész életműre (s ennek következtében persze az egész kötetre) kiterjedő jelentőségét. Voltaképpen az kötet ~~egy~~ kompozicionális egységét az adja majd meg, hogy minden egyes esszé az adott relative önálló problematikát az egész életmű összefüggésében, annak átfogó vonatkozásaiban tárgyalja. Tehát az "Ifjú Lukács" az "Érett Lukács" ~~érett~~ életművének össz-perspektívájában nyeri el jelentőségét. Eppen ezért ebben az esszében válik speciális kérdéssé a kontinuitás és diszkontinuitás problematikája, bár, mint említettem, ha nem ilyen közvetlen formában is de az egész kötet fókuszát képezi. A kötet terve a következő:

1. Bevezető tanulmány. (Egy általánosabb jellegű tanulmány amelynek kettős célja van; a.) hogy megismertesse az olvasót munkásságának körvonalalaival, beleértve azokat a munkákat is, amelyek a részletes tárgyalásból kimaradnak; b.) hogy előrevetítse az egyes esszékben tárgyalt problematikákat s azok belső összefüggését, valamint a tárgyalt összproblematikának munkássága egészéhez való viszonyát, vagyis az "alkalmi írás" kiválasztó elvének megindokolását. Voltaképpen tehát itt pusztán ~~egy~~ valamiféle kettős "térképről" van szó amelynek az a funkciója, hogy segítsen meghatározni az egyes esszék helyét az összépben.

2. Tertium datur. (A Festschrift-ben megjelent írás, talán némi apró módosítással.)

3. Lukács's conception of dialectic. (A Reading-i előadás szövege, bizonyos kiegészítésekkel. Centrális kérdése, a totalitás kategóriájának elemzése mellett a Sein és Sollen dialektikájának munkáiban betöltött szerepe.)

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

4. Continuity and discontinuity: the significance of the young Lukács.

(Itt azt hiszem a cím maga eléggé világossá teszi a tematikát.)

5. Ideology and Politics. (Ideológiai kérdésekről szóló főbb tanulmányai-^{egyszerűsítő val}nak elemzése; ideológia és politika valamint teória-stratégia és taktika ~~viszonyának tárgyalása~~ s egyuttal ama konkrét történelmi és politikai helyzetek ismertetése amelyek közepette az idevonatkozó elméleti ~~kérdéscsoportok~~ kérdéscsoportok megszűltek, azt a problémát is felvetve természetesen, hogy a tárgyalta helyzetek hogy viszonyulnak a mai, sok tekintetben alapvetően megváltozott történelmi és politikai helyzethez.)

6. Nature and function of L's Aesthetics. (Az "Eigenart..." két kötetéből kiindulva, más munkákat is az adott összefüggésekbe bevonva, néhány alapvető esztétikai kategóriát tárgyal, beleértve néhány A történelmi regény-ben felvett műfajelméleti kérdést is. Ismeretelméleti stb. összefüggések is ide kerülnek.) Attól tartok, hogy ebből az esszéből, a problematika szélessége és szerteágazásai miatt egy helyett kettő lesz. Ebben az esetben az általános esztétikai tanulmányt A kritika küldetése (vagy: The Critic's mandate) fogja követni, amely kritikusi gyakorlatának vizsgálata mellett néhány ^{közvetlen} fontos/kulturpolitikai vonatkozású kérdést is tárgyal majd. Így tehát lehetséges hogy nem nyolc, hanem kilenc esszéből áll majd a kötet.

7. Ethics and Ontology. (Ez még borzasztó nagy kérdőjel számomra. Az életművén oly nyilvánvalóan végigvonuló közvetlen vagy közvetett etikai ^{feltevések} kérdések/okoznak különösebb problémát. A Rowohlt kötet is ad bizonyos segítséget az ontológiai problematikát illetően. Ez azonban távolról sem elegendő a felmerülő kérdések kielégítő tárgyalásához. Valamiképpen majd módot kell találnom a most készülő - s talán már elkészült - Ontológia elolvasására. Ha másképp nem, úgy ha módomban lesz rá Pestre látogatok s ott elolvasom és kijegyzetelem. A dolog nem borzasztóan sürgős, mert az utólsóelőtti tanulmányról van szó, s nem igen hiszem, hogy jövő év ~~közepe~~ előtt el tudok készülni a kötettel. Az utazásra tehát vagy karácsonykor, vagy jövő év húsvétkor sor kerülhet.)

8. Zárótanulmány. (Az esszékben tárgyalta kérdések összefoglalása és továbbvitele, mégpedig az ~~esszé~~^{össz} ~~összproblémák~~ összproblémáinak az egyes esszék részelemzése után most már lehetővé vált közvetlen tárgyalása révén. A zárótanulmány visszanyúl a bevezetőhöz, azzal a nagy különbséggel, hogy míg ott az összproblematika csak elvont formában - térképszerűen - ~~elvetve~~ ^{elvetve} jelenhetett csak meg, itt lehetővé válik bizonyos legátfogóbb problémáknak konkrét elemzése. Itt kerül majd sor ~~sz~~ munkássága általános jelentőségének valamint nagy kortársaihoz való viszonyának - pl. Gramsci - tárgyalására is, az összper-

spektiva érvényességére vonatkozó kérdések keretében.)

Igy néz ki a kötet terve egyenlőre, de persze a kidolgozás folyamán sokmin-
den módosulhat majd. Igyekszem az egész keret rugalmasságát, ^{megőrzem} hogy ne kötelez-
zem el magam előre olyan problémák kihagyásához, amelyeknek be kell kerülniök
bár ebben a pillanatban nem látom szükségességüket, és fordítva. Éppenezért a
megírás módját alkalmazom a rugalmasság követelményeihez. Ezideig csak két ta-
nulmány készült el, de nem is akarok legalább hat hónapig egyetlen új esszé
megírásába sem belefogni, mert az egész anyagot próbálom párhuzamosan előre-
vinni, egyre részletesebb és konkrétebb vázlatok kidolgozásával. Így remélem
sikerül majd mind az ismétlések, mind az indokolatlan kihagyások veszélyét a
minimálisra csökkenteni. Még csak annyit szeretnék hozzátenni a kötet vizsgá-
lóelvét illetően, hogy mindig a gondolatok és állásfoglalások - akár elméletiek,
akár politikaiak - mögötti belső szükségesség kutatására, ^{keresem} vagyis annak meg-
mutatására, ^{hogyan egyeznek} hogyan következnek az egyes megoldáskeresések gondolati rendszeré-
nek általános meghatározottságaiból, annak belső logikájából ^{születtek}, másrészt
pedig hogyan alakul és módosul a gondolatrendszer maga a történelmi helyzet
dialektikus determináló hatása révén, hogyan alakul a gondolkodó és személyi-
sége a konkrét társadalmi-politikai események pergőtüzében, azokkal való köl-
csönhatásban. Így remélem sikerül majd bizonyos problémákat felvetni pozitív
formában, vagyis anélkül hogy a teljesen színvonalatlan személyi vádaskodások
stb. nyúlós rétestésztájára polémikusan - hiszen említést is aligha érdemelnek
meg - nyomdapapírt kelljen vesztegetni.

Mondanom sem kell, hogy nagyon érdekelne véleménye erről a vázlatról, an-
nál is inkább mert ezen a ponton még aránylag könnyen lehet változtatni. Egyéb-
ként azt tervezem, hogy a kötet javarészáé megírása után, mondjuk jövő év
husvétkor, egy az esszék megírása közben felmerülő kérdések lajstromával a
kezemben meglátogatom, s a zárótanulmányt csak a kérdések megvitatása után
írom meg.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

A napokban láttam Martin Eve-t s ő ismét szorgalmazta, márcsak a megje-
lenés előtt álló Esztétikai tanulmányok-ra való tekintettel is, egy Filozófiai
tanulmányok-at tartalmazó kötet megjelenését. En úgy látom, hogy érdemes len-
ne összeállítani egy kötetet, amely ~~előkészítené~~ az utat "Az ifju Hegel",
"Az ész trónfosztása" stb. előtt. A következő lehetőségekre gondoltam, amelyek
közül az első kettő szilárd belső egységgel rendelkezik:

1. A dialektika problémái. (Problems of Dialectics) Ezt fontossági sor-

rendben is az első helyre tenném. A "Geschichte u. Kl." egy tanulmányától kezdve, a Bucharin recenzió és a Hess tanulmányon át a későbbi művekig. (Részletek Az ifju Hegel, ~~Eg~~isztencializmus, Az ész trónfosztása, A különösség, Ontológia könyvekből.)

2. ^{On} ~~Marx~~ and Hegel. Az előző kötethez hasonlóan mind önálló tanulmányokat, mind pedig könyvrészleteket tartalmazna e fontos problematika köréből.

3. Philosophical Studies. Ez inkább antológia-szerű lenne, azzal a céllal, hogy izelitőt adjon az olvasóknak filozófiai munkásságának szélességéről. Ez a legproblematicusabb vállalkozás, de azt hiszem egy nagyon jó kötetet össze lehetne állítani, hangsúlyozva egy előzőben a kötet nem kimerítő, hanem előkészítő jellegét.

Persze csak egy kötetről van szó egyenlőre, nem háromról. Ami lehetetlennek látszik az a három kötet összebékítése.

Befejezésül egy kérésem lenne. Nagyon segítene munkámban, ha meg tudnám szerezni "Az esztétikai kultúra" és a "Die Seele und die Formen" köteteket. Vannak ugyan bő jegyzeteim mindkét kötetből, de a megírás során mindig szükség van az összefüggések újraolvasására atb. Örömmel megvásárolnám mindkét kötetet "feketepiaci" áron is. Ha azonban erre sincs lehetőség, szeretném legalább egyéves kölcsönbe megszerezni őket, s nagyon örülnék ha ehhez hozzá tudna segíteni.

Munkájához minden jót kívánva, a legmelegebb üdvözetekkel Donatella
részéről is,

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

THE UNIVERSITY OF SUSSEX ARTS BUILDING
FALMER BRIGHTON SUSSEX Telephone 66755

1968 július 13

16 Graham Ave.
Brighton, BN1 8HA
Sussex, England

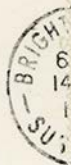
Kedves Lukács elvtárs,

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

3 lappal egyidejűleg postára adok két különle-
geset nemrég megjelent címről. Nagyon remélem az
egyiket adja át Agárdnak, mert sajnos nincs meg nekem
az ő című. Remélem június 14-i levelem nem hallódott
el a postán. Most csak az ^{elküldött} ~~elküldött~~ círel kapcsolatban
arról szeretnék beszélni, hogy ez egy hosszabb ta-
nulmány része, a második rész ("The Complementarity of Socialist
Movements") néhány hónap múlva jelenik majd meg. Kérem
a levest leadni

REMEMBER
TO USE THE
POSTCODE

Lukács György
akadémikus
BUDAPEST, V. ker.
Belgrád utp. 2. V. em.
HUNGARY

LUK 28-1199/29

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

16 Graham Ave.
Brighton, BN1 8HA
1968 Dec. 11

Kedves László elvtárs,

L94128-1149/81

Az elmúlt hónapokban (főképp a nyári szünet alatt) elég szépen haladtam a könyv előkészítésével és irásával. Persze, mint az lenni szokott, sokkal hosszabb lesz a kézirat, mint eredetileg terveztem. Most már azonban pontosabban kialakult az egész kötet szerkezete, és a kézirat az alábbi tizenegy tanulmányból áll majd: ① Introduction ② Tertium Datur ③ L's conception of dialectic ④ Continuity and Discontinuity: the 'Aufhebung' of the young Lukács ⑤ The Party and the Intellectual ⑥ Politics and Ideology ⑦ Economics and Philosophy ⑧ Politics of Culture and Literary Criticism ⑨ Aesthetic principles ⑩ Social Ontology and Philosophy of History ⑪ Continuity and Discontinuity: the significance of Lukács. Ettől a tervtől már csak részleteket lehetne kivenni majd. Most az 5., 6. és 7. tanulmányokon dolgozom, amelyeknek problématikája elég szorosan kapcsolódik egybe. A 8. és 9. tanulmányok már szintén előrehaladott állapotban vannak, de majd csak a későbbiek során foglalkozom velük, mert az 5., 6. és 7. tanulmányok kidolgozása után bizonyára szükség lesz kiegészítésekre és változtatásokra. Augusztustól decemberig kerül majd sor az utolsó két tanulmány megírására,

valamint
→

To Greet you with

All Good Wishes and may Happy Days

be with you in the New Year

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

J. van de Capelle

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

valamint a szűreseges kiegyeztetésre. December végén adom majd le
a kéziratot a kiadónak s úgy tervezem, hogy 85. ik születésnapja
alkalmából (persze valószínűleg néhány hónapos késéssel) jelenik majd meg
a kötet. A kontinuitás és diszkontinuitás kérdését természetesen nem kor-
látozom, mert nem korlátozhatom, személyes gondolkodási fejlődésére, hanem
az általános történelmi perspektívák változásainak keretében tárgyalom.
Mindennél azt igyekszem vizsgálni, hogy az egyéni kontinuitás toleranciája
az általános fejlődési törvényszerűségekkel hogyan eredményez szűreseg-
szűre egy specifikus gondolatrendszert (szűreigazságot éppen specifikus
univokában). A relatív periodizálás (életművének periodizációja) csakis ebben
a keretben képzelhető el. Ez utóbbit illetően egy fontos választóvonalat
látok az Eszék-térben — persze a kontinuitás és diszkontinuitás dialektikája
értelmében — nagyjából egyezően korábbi gondolataimra szüntézget, ha-
nem rendkívül fontos új tényezőket felismerését is. A jelenlegi történelmi
perspektíva-változások pedig bizonyára erősen rányomják bélyegüket az
ontológiára, például a befogadás eltolódására is. Jelenleg
söreres munkát kívánok végezni és csatlakozni,
Donatella közlő és sőt szerkesztő

MEETING CARDS
NEWTON HILL PRESS
DARTON ENGLAND

5167/163 H

U4C 28-1149/83

16 Graham Avenue
Brighton, BN1 8HA
Sussex, England
1969 Nov. 11.

Kedves Gyuri bácsi,

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Néhány nappal ezelőtt postára adtam címre egy
különlengyomatot a readingi egyetemen tartott előadásomból
amely némi módosítással könyvemnek is egy fejezetét fogja
képezni. Talán azóta már a kötetet is kézhez kaptam, mely
X tanulmányokkal, Roy Pascal, Parkinson, D. Craig stb. tollából.
Ami a most küldött különlengyomatot illeti, persze nagyon
jó lett volna a tárgyalt problémákról személyesen beszél-
getni; erre azonban sajnos az adott körülmények között
nem volt alkalom, s kétkell, hogy egy éven belül módon
lést-e újabb perti utazásra. Tekintettel arra, hogy az
X "Ontológia" elolvasását az egész könyv szempontjából alapvető
fontosságúnak tartom (ez a most küldött különlengyomattól
is kiderül), így határoztam, hogy a végleges Résziratot
majd csak a nyár folyamán küldöm el, abban reménykedve,
hogy addig lesz időm "Ontológiájának" alapos áttanulmányozására.
(A könyv majd csak 1970 közepén jelenik meg.)
X Az "Estetikai kultúra" és a "Balázs Béla és alakjai" nem
"köteteket" ezideig nem kaptam kézhez: talán
az lenne a legjobb, ha postára bízás helyett egy

fényképezetet készíttetve ezekről a kötetekről, és
természetesen az én költségemre.

Az elkövetkező hónapok folyamán szeretném majd néhány
kérdéssel zárlatni, amiktől eddig tartózkodtam; s persze
most sem akarom a munkájának menetét megszakítani.
Folytatnom tehát majd bizonyos kiegészítések tisztázására
következő kérdéseimet. Így például szeretném, ha
megírna: ① pontosan mikor kezdte el és mikor hagyta
X véglegesen abba fiatalkori költészi pályáját; és ② a
X "késő" kézik (a Hauser által megőrzött fejezetek, valamint
a Logosban megjelent rész) melhora részét képezi (a) az
elkészült kéziratnak és (b) az eredeti tervnek.

Egyébként talán Eörsi Pista említette, hogy a
"Geschichte und Klassenbewusstsein" problematikájáról itt
az egyetemünkön rendszeres előadásorozatnak (amelyet
Eörsi ő kétkön jelen volt) órái színe volt. 1970
végén, vagy 1971 elején ennek az anyaga is
megjelent majd kötetben. Itt tehát itt is érdemes
megvizsgálni a dolgot, ha lassan is. (A "Levél" tanulmány
kavarszal jelenik meg önállóan — most nekem át a
fordítását, nagyon kellemes mindezt kötetben.)

Itt tehát kíváncsi, szeretettel üdvözléssel Donatella nevében is,

THE UNIVERSITY OF SUSSEX

FALMER BRIGHTON SUSSEX BN1 9QN

Telephone Brighton (OBR3) 66755

School of European Studies

16 Graham Avenue

BRIGHTON BN1 8HA

Sussex, England

1970 Június 30.

LAUC 28-1199/85

Kedves Gyuri bácsi,

korábbi ígéretemnek megfelelően csak nagyon ritkán zaklatom levélírással; most azonban néhány gyakorlati kérdés van napirenden s ~~ez~~ ezért írok. Mindenekelőtt a legfontosabb: Fehértől és Eörsitől tudom, hogy elkészült a Prolegomenával s remélem hamarosan kapok belőle egy kópiát, mert már nagyon szeretném folytatni a félbehagyott munkát. (Annál is inkább, mert én a nyári hónapok alatt tudok legjobban haladni vele, a sok tanítás miatt.) A másik fontos gyakorlati kérdés azt a tanulmánykötetet illeti, amely az egyetemünkön szervezett előadássorozatra épült. Ez egy kötetben a jövő év legelején jelenik meg itt Londonban; mellékelem a tartalomjegyzéket. (Eörsi Pista jelen volt két előadáson.) Mint a címek is jelzik itt nem egyszerűen 1923-as kötetéről van szó - bár három tanulmányban az is a centrumban áll - hanem az osztálytudat problematikájáról általában. Nagyon jó lenne, ha csak egy rövid levél ~~maximális~~ formájában is de vázolni tudná, hogy a mai történelmi helyzetben miben látja az osztálytudat problematikájának aktualitását s miben jelölné meg a fontos elméleti tennivalókat ebben a tekintetben a jövő számára. Hangsúlyozom, hogy nem akarnám elvonni égetően fontos munkájától, hanem pusztán egy levél megírására kérném, amit a kötet élére tannénk. Ez a kötet nemcsak az angol nyelvterületre készült, hanem több más nyelven is megjelenik majd s mindenekelőtt az egyetemi ifjúság olvasmánya lesz. Éppenezért lenne nagyon fontos, ha tudna egy levelet írni hozzá, mert ez segítene a Lichtheim-szerű ellenséges kritika félresöpprésében. (Bizonnyára látta már George Lichtheim nem rég megjelent firkálmányát munkásságáról.) Remélem nem érzi e kérést túl nagy tehernek, hiszen nem mindennapos jelentőségű ügről van szó.

Jó munkát kívánva, Donatella részéről is sok szeretettel üdvözlö,

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

1970 VI. 30

ASPECTS OF HISTORY AND CLASS CONSCIOUSNESS

CONTENTS

Introduction (I. M.)

Class Consciousness in History (E. J. Hobsbawm)

Barnave: A Case of Bourgeois Class Consciousness (Ralph Miliband)

Class Structure and Social Consciousness (Tom Bottomore)

Reflections on "History and Class Consciousness" (Lucien Goldmann)

Contingent and Necessary Class Consciousness (István Mészáros)

Literature and Social Mobility (David Daiches)

Selfconsciousness and Social Consciousness in Literature (Anthony Thorlby)

Art, Propaganda and Ideology (Arnold Hauser)

Appendix:

Historical Setting of Lukács' "History and Class Consciousness" (Rudolf
Schlesinger)

Bibliography

Index

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Brighton, 1970 július 29

LCML 29-1999

A FRITH CARD

Brighton & Hove

all set
for the
seventies

Kedves Gyuri bácsi,
nagyon köszönöm jelsz
levelét, amelyet ma kézbe
kaptam. További jó munkát
kívánok az 'Ontológia' melletti
befejezéséhez; a regisztráció
következése, keményebb addig
is akad.

Donatella részéről is a leg-
melegebb üdvözléssel és
jókívánsággal. J. M.

CSR 197 C.T. The Vicars' Close, Chichester.

LOUR PRODUCTION

Lukács György

előjegyzés

induló

2, I. em. 5.

(PUNGATIL)

MÉSZKOS

Brighton, 1970 július 29

LCML 29-1949

A FRITH CARD

Brighton & Hove

all set
for the
'seventies

LOUR PRODUCTION

Kedves Gyuri bácsi,
nagyon köszönöm jelsz
levelét, amelyet ma reggel
kaptam. További jó munkát
kívánok az 'Ontológia' melletti
befejezéséhez; a kézi
tűvelmese, mennyire
is arad.

Lukács György

Utánvétele
Kézbesítési előjegyzés

5

Okodéimó működő

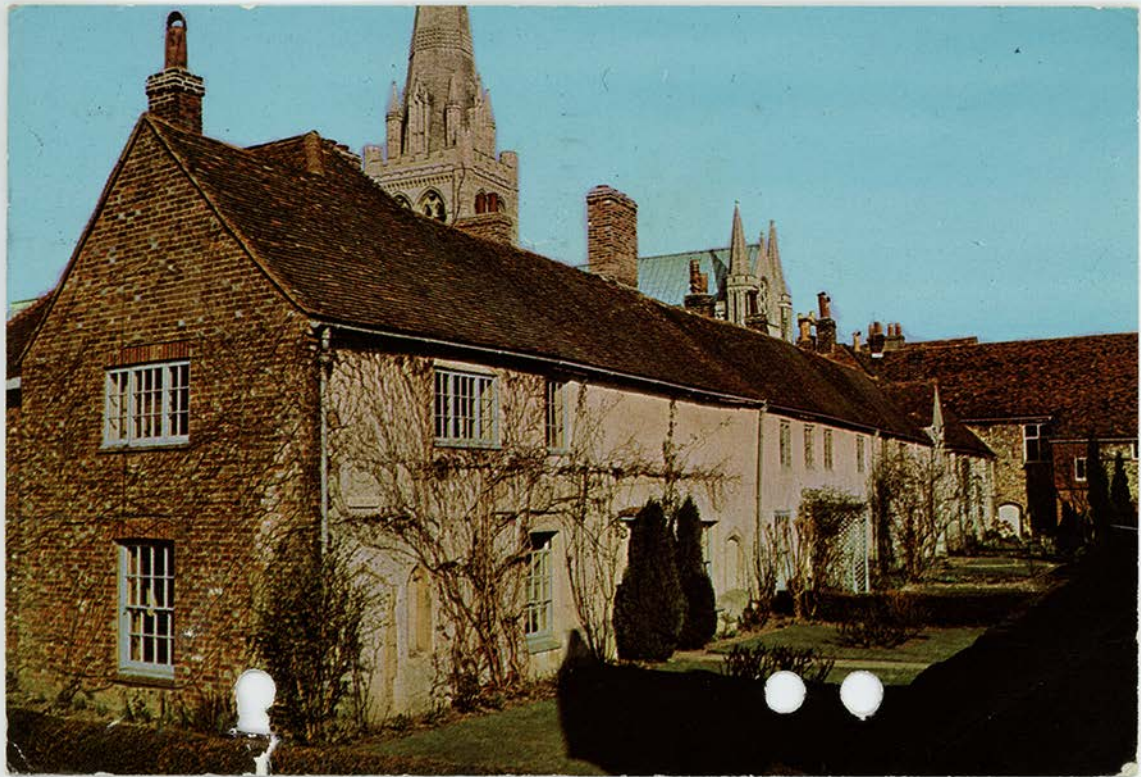
2, I. em. 5.

Donatella részéről
melegebb üdvözléssel és
jókívánsággal,
Jómen

(HUNGARY)

MÉSZÁROS

L94L29-1199/89

Levelezés 1977
Miseim itt volt
1971. Jan 10 -
+ további

16 Graham Avenue
BRIGHTON, BN1 8HA
Sussex, England
1971 Május 9

Kedves Gyuri bácsi,

megválaszolatlan

Most ért véget itt a sorhates postás
gyűjtés s nyomban írok, mindeneelőtt a Davis
felhívás ügyében. Sajnos a legtöbben, akiket alá-
írásra kértünk, nem csatlakoztak, általában arra
hivatkozva, hogy a felhívás szövegét sokkal rö-
videbben és egyszerűbben a témahez közelebb
kellett volna közelíteni. Itt hát magamon kívül
csak két másik aláíróra tudtam találni:
THOMAS HODGKIN és RALPH MILIBAND - mindketten
nagyon jól ismert értelmiségiek az angol nyelv
nyelvi területén. Amennyiben az aláírást fogta-
dása lesz a jövőben, talán jó lenne a fenti
bírálatot figyelembe venni, mert az eredmény
sokkal biztatóbb lehet.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Egyébként megjelent, alig három hete,
mind a "Történelem és osztálytudat" angol
fordítása, mind pedig az általam szerkesztett
kötet, amelyről korábbi leveleimben írtam,
az osztálytudat problematikájáról. A kiadót

persze hírtem, hogy küldjének példányokat mindkét
kötetből, de nem lehet tudni, mikor kapja majd
meg őket, olyan óriási a restancia a postás szállítás
miatt. Egy Samuel Tibor nevű ezrin az itteni
szélsőjobboldal hetilapjában a köznyelvvel kapcsola-
latban mindenféle Horthyista hazugságokat melege-
gített fel, s engem is a legocományabb módon
támadott meg ugyanabban a cikkben. Persze mind-
erre fűtőfűlni kell, bár kétségtelenül meggondol-
ható jelenség, hogy a szélsőjobboldal az utóbbi
időben egyre agresszívabb hangú ideológiai és
politikai támadásokat indít a baloldal ellen.
A dolog mélyén a ~~világ~~ mai kapitalizmus
nagyon komolyan ideértkező válsága húzódik
meg, a szélsőjobboldal éppen a válság-
tüneteket próbálja agresszivitásával lefűteni,
de nem sok sikerrel. (Az elmúlt két hónapban
Angliában több sztrájk volt mint egész 1970-ben,
amely rekord év volt: 1926, vagyis az általános
sztrájk éve óta messze a legfiamelkedőbb.)

Vas egészséget és jó munkát kívánva,

Donatella nevében is szeretettel üdvözl,

[Signature]

megv POST

FOR CORRESPONDENCE

Valentine's

CARD

FOR ADDRESS ONLY

1971 Apr. 9

MTA FIL. INT.
Lukács Arch

Nyolcvan hatsodik születésnapja alkalmából
bizmelegebb üdvözléssel
& jókívánságokkal,
Donatella leveiben is,

Donatella

REPRODUCED FROM A COLOUR PHOTOGRAPH

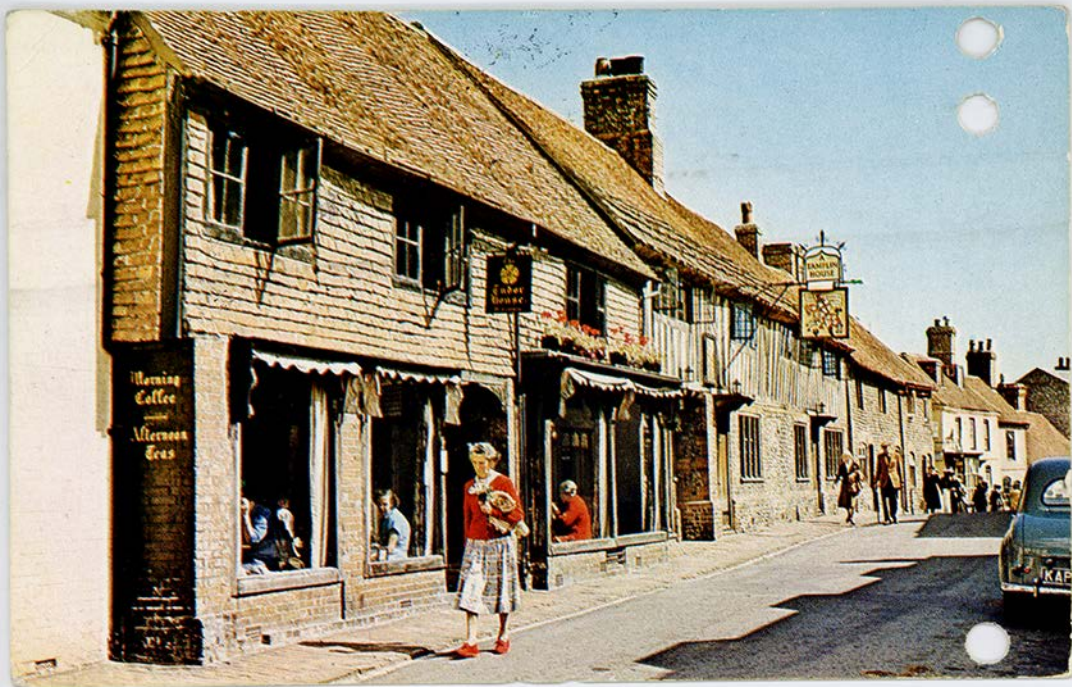
Mossion

THE TUDOR HOUSE (Circa 1379),
ALFRISTON.

Lukács György
BUDAPEST
V. ker., Belgrád skp. 2 V. em.
(HUNGARY)

T.377

Jó egészséget és boldog
üjesszandót kívánunk

Attn.

Gondtelle

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

— STAMPATO IN ITALIA - IMPRIMÉ EN ITALIE - PRINTED IN ITALY —

812

T.E.L.

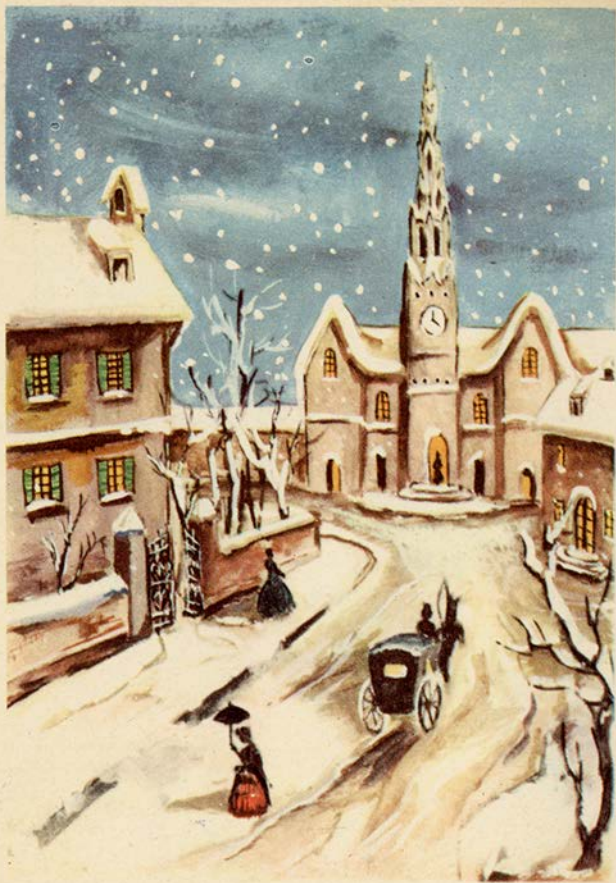
11146 28-1149/93

Lukács György
és felesége

BUDAPEST, V. ker.

Belgrád rep. L.
UNGHERIA

Buon Anno

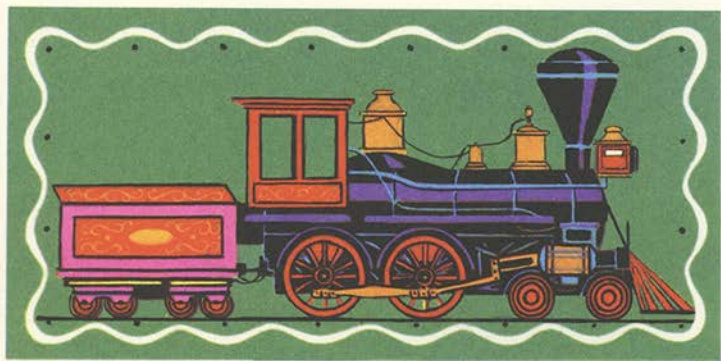

A
Birthday
Message

ESPECIALLY
FOR YOU

I'm thinking special
thoughts of you,
The way I do all year,
Except they're extra-special now,
Because your Birthday's here...

I'm wishing days and weeks
and years
Of hopes that all come true,
And all the special happiness
That means the most to you!

Heferup
Doris Teller

Kedves István Zoltán!

Lukács Arch.

1912. 28. 11/4/24

Két hete vagyok Berlinben. Jelenleg egy tanfolyamon veszek részt, ahol irodalmat és stiliztikát tanítanak. Kb. 2 hétig maradok még itt, aztán Weimarba utazom. A német tanuláshoz elég jól haladok, az elmúlt 2 hét alatt sikerestem is meg tanulnom 1200 nót és kb. 500-600-at olvasni felül, benémetesítve. A tanfolyam angol nyelvi részt prof. Henrik Becker vezet, aki magyar nyelvtanára is elég jól beszél magyarul. Prof. Becker szerint jó dicsőítem nekem természetem és így van remény arra, hogy valamennyire meg tanulok németül benémet is.

Itten a tanfolyamon "lektorok" vannak részt, akik a különböző egyetemen német nyelvű és irodalmi gyakorlatokat tartanak. Valamennyien olvasnak István elvtárs műveit. Itt egy kérésűlet volna: szeretnék, ha az íróktól idézett részhez odaírná István elvtárs, hol találhatók, mert náluk még négy polgári professzor van, akik azt állítják, hogy ezek az idézetek "származás" és "kitalálás". A fiatal lektorok és aspiránsok azonban szeretnék még néhányat találni és így filológiai is megalapozni véleményüket. A véleményem az elbenémetés alapján megálltam itélui, a német egyetemeken az irodalomtudomány a régi polgári modorral, a régi polgári felfogással kerül előadásra. Az itteni professzorok valószínűleg egyáltalán nem értik meg István elvtárs tanulmányait, mert — a jók elbenémetés alapján — szerintük filozófikus és nem filológiai kutatáson alapuló irodalomtudományi irodalomtörténet. Szerencsére a jó professzorok

a fiataloknál egészen más a véleménye. Egri-
tűz - rövid mulatószerű hangzók - azt mond-
ta, hogy Vét nagyon jó dolog nem Magyar-
országon, amit itt ismernek is szeretnek, Lukács
jó nagy művei is a magyar zalámi. Az itteni
egyetemisták nálóban olvasnak földes elutazó
műveit, ha nehézségeket oroz is megérté-
sül. Nem félnek bevallani, hogy nem
megy Könnyen, de nem válantatás a le-
gyelmesebb megoldást. S ~~amit~~ ellenére nem,
hogy - mint Garaiakból Rivettnek, - a pro-
fesszorok között csendes ellenállás van. Láttam
hogy többen is jelennek meg a "Faust" elő-
adásán "Goethe und seine Zeit" címmel a Vezér-
ben. A Kaufmann irodalmi vizsgálat ve-
zetője prof. Müller. Sajnos nagyon keveset
tudtam érteni előadásából, de annyit vi-
velem, hogy rengeteg adat, évszám, felo-
rolás, idézetek levelezésekből stb. szere-
pelt benne. Az előadás 3/4 részét alkot-
ta a műre vonatkozó adatok, leletek,
különböző vélemények felvételése, s alig
néhány mondat jutott a mű értelmezé-
sére. Ez azonban lehet, hogy csak az én
nagyon hiányos nyelvtudásom ártott
Revertil volt így.

A Kaufmann vezette Weimari
utazóm s ott fogor tanulni prof. Scholz i-
rányításával. Én azonban szerettem levélben
Lukács elutazó irányítását megkapni. Eb-
ben az évben (1953 május 1-ig) el kell ké-
szítenem munkadokumentumot. Eddig így volt,
hogy Eötvös józsef filozófiájáról írok. Most
azonban azt híveim est az elhatározást
meg kell változtatni. Weimari, a Goethe
Schiller archívumban fogor dolgozni s így
vélem, hogy Kár volna elhalasztani ezt a
soká várta nem tért lehetőségét. Szeret-

nek önnel a fénai egyetemre beiratkozni, hogy az egyetemi felvétem igazolva legyen és szeretnéd Goethe és Schiller antitildájával foglalkozni. Nem tudom pontos elutazás helyes-e ezt a tervemet. Azt hiszem a nyelvi nehézséget le fogom tudni vándorolni. Természetesen nem valami összefoglaló témát választanék, hanem egy bizonyos probléma vizsgálatát, amelyet jelen felkészültségemmel meg tudok oldani. Nagyon kíváncsi lennék elutaztat, ha helyesli, hogy Goethe és Schiller antitildájával egy bizonyos körrel foglalkozzak. adjon útmutatást, milyen problémákat válasszak ki. Nagyon gondolom, a Károlyi egyetemen az antitildájával fő problémakörök a Hegel antitildához itt először összefoglalja és ennek alapján kellene megválasztani a munkát.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Déry Tibor Küldött velem egy könyvet a Tildájához és mikor átadtam, azonnal a Kéziratok hírével fogadták, hogy a Tildát II. kötetének lefordítását nem alaját engedélyezni. A Kéziratok utánanéztem ennek a dolgnak és valóban Magyarországról nem juthat el a fordítás. Az első Tildát már nagyon alatti volt — talán már meg is jelent — a fordító már szeretné folytatni munkáját és az olvasókörösek is érdeklődnek a Tildát iránt. Egy könyv, amely méltóképpen reprezentálja a mai magyar irodalmat és lehetetlene alaját lenni. Akik ezt követik, meg nem tudják milyen kevésbé ismerik itt a magyar irodalmat és milyen nagyjelentőséget, ha egy regény olyan komoly filozofia ér, mint a Tildát az eddigi folytatás alapján, (60 kötet tartomány) vagy nagyonis jól

Indjár. A „Befejezetlen mondat” szintén hamarosan megjelenik. Nem indjár, hogyan oldják meg a könyv
költői vita megismertetését. Én azt ajánlottam,
hosszra le a könyv bevezetőjébe Lukács elvtárs
levelet Kémet Andorhoz és Szeged tanulmányait.

A magyar irodalmat példaként ^{vagyunk} Revess
ismerik és általában él még az ~~elképze~~
lés Magyarországról, amit jól ismerünk. Először
megérkeztem, azal fogadtak: „lát nem felelt
a hazá” s azóta is sokszor hallottam „nem i-
lyenkor képviseltem a magyarságot, nem ilyen magyarsá-
got, hanem máseset, mint a paprika.” A leg-
műveltebb emberek is még csak arra a pontra
jutottak el, hogy a szaldai, paprika és zúslasch
mellett örömmel veszik tudomásul Lukács jó
műveit is és nem veszik észre elgondolkodni
hogy valamilyen ellentét van a paprikás-szaldai
elképzelés és Lukács jó művei között, hogy
a markista esztétika nem a paprikás szaldai
keretbe illik meg. De miért is gondolkodnak
hízen a magyar kultúra szinte egyáltalán
nem ismert, Petőfiner is csak a nevét ind-
jár, Ady, József Attila egyáltalán nem lehetnek
személyre. Az egyetemen prof. Gentivánsi lenne
hivatott ezen változtatni, de nem nagyon lát-
ja az eredményt. Különben is, fordított kép-
telés az a magyar Kultúra megismertetése
a nyelvvel Resdnei — Gentivánsi nyelvész-
— a magyar irodalom megismertetése viszont
minden bizonnyal összefüggene néhány lehet-
őségek emelt a nyelvi nevelés megőrzésére.

NTA FIL INT
Lukács Arany
Nagyon jó lenne, ha Lukács elvtárs
nagy kerítést ezen a téren is lehetne in-
tegrálni. Jó lenne, ha Lukács elvtárs meg-
jelentetne egy kötetet magyar irodalmi tanul-
mányairól (Ady, Arany stb). És jó lenne, ha az itteni
egyetemen valami olyan kerítet, aki ezt a magyar
irodalomhoz és propagálását szívügyének tekinti.
Remélem a „Tömeges” levelet már nem kell fo-
gyni tudni. Kellene nyaralást és pihenést követ-
ően Lukács elvtársal is felkeresni. Mindenesetre

Kedves Lúrács elutárs!

LAMC 28-1194/95

A Rönckvárakat megreptam is a
szükséges javításokat elvégeztem. Sajnálom, hogy
az előző részben néhány betűhiba is maradt.
A szövegeket szándékosan nem változtattam, mert
érzésem szerint ezt minden lapon legalább tíz-
szer meg kellene tenni. A hátralévő utószóban,
amelyet időközben megkaptam a Riadótól,
ígyesen a legszükségesebb szövegi változtatá-
sokat megtenni. Ezt a részt már nem küldöm
el, nem akarom az utolsó utolsó napjait is
kellemetlenül tenni vele, hanem majd 23.-án
itt hon felviszem.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Lúrács elutársnő fordítása már nyomás
alatt van és e hónap végéféle megjelenni.
Elkészült a névmutató is, kitűrti kellemes
időtöltés után s az utolsó napon arra is rá-
jöttem, hogyan lehet ötször oly gyorsan végezni
ezt a munkát, mint ahogyan elkezdtem.

Örömlint is közölhetek; időközben
elfogadták szatíra-tanulmányomat Riadóra
s a napokban elkérték a Csorgó és Tündé-
ről írt dolgozatomat is, a Szovjetunióból
keresik. De még jobban örültem annak,

5
hogy a Szépirodalmi Riadó meg akarja jelentetni
Lukács életés egyik könyvét a jövő év első ne-
gyedében. Eugene kérték, hogy tegyek javaslatot
s én a 19. sz. számot realiták tötelet ajánlot-
tam. Nem tudom jól választottam-e? Holnap
után be a Riadóhoz a könyvet. Remélem
nem csak pillanatnyi nehibuzdulás és a Ri-
adó részéről is a könyv valóban megjelenik
hamarosan.

További Kellemes nyaralást kívánok
s Lukács életésnőnek is jó pihenést, erőt
és a Következő fordítás fáradságaihoz

Ménáros Ágnes

MTA FIL INT
Lukács Arch.

GALYATETŐ
Élmunkás üdülő

364-327

144128-1199/94

A legszívesebb üdvözlés
levelet küldjék Ga-
lyatebőrről

Ármin Jónás

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

V.-F. 610/561

Ára 1 Ft

— Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest —

Lukács József
és felesége

Budapest
V. Belgrád rkp. 2

1946. 12. 28-1947. 1/100

Lukács György

és felesége

[UNGHERIA]

BUDAPEST

Riproduzione vietata

V. ker. Belgrád rkp. 2.

Stampato in Italia - Importé D'Italie - Printed in Italy

4419

Szeretetteljes Karácsonyi
üdvözlétekkel

Jókedve
é Hanna

Stán

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Buon Natale

Lányi
7194/06

Lukács György
és felesége

Budapest

Belgrád várpárt 2.

KÉPZŐMŰVÉSZETI ALAP KIADÓVÁLLALATA
Bp. V., Bajcsy-Zsilinszky út 34

Ara
60 fillér

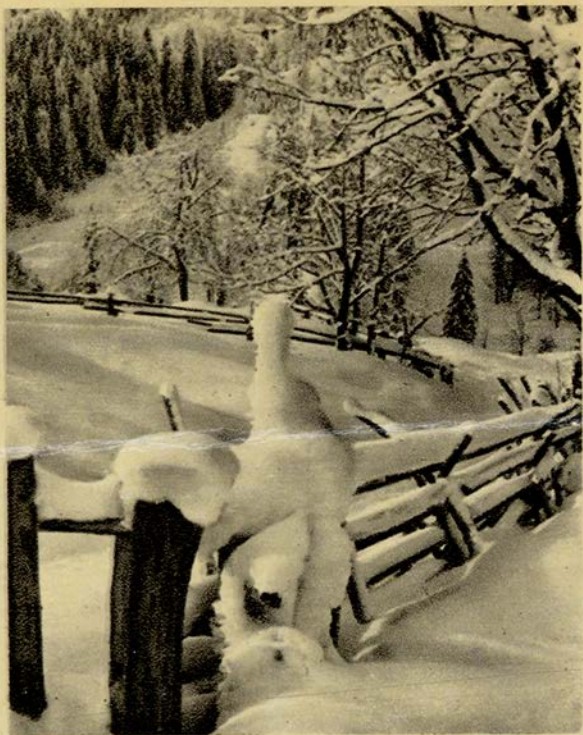
Magyar Rellécs
karácsonyi ünnepeket
Eiván

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Mezősas István

810553

Kellemes karácsonyi ünnepet

Merry Christmas^{*}
and Happiness throughout the New Year

Forzi, Laura, Donatella, Huey

View of the quadrangle of the United College of
St Salvator and St Leonard in the University
of St Andrews in 1849, drawn by William Banks
and engraved by W. H. Lizars for Charles Roger's
History of St Andrews published in that year

*Best Wishes
for Christmas
and the New Year*

Yours Truly

John

BEDFORD COLLEGE
(UNIVERSITY OF LONDON)

Telephone:
WELbeck 5743

REGENT'S PARK,
N.W.1

Születésnapja alkalmából a legmelegebb jókívánságokkal

W. W. 11111

John

POST CARD

THE ADDRESS TO BE WRITTEN ON THIS SIDE

Lukács György akadémikus
BUDAPEST
V. ker. Belgrád skp. 2.
HUNGARY